

REGIONALNI RAZVOJNI PROGRAM PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE

za obdobje 2014-2020

Območje priprave RRP Primorsko-notranjske regije:

Občina Bloke
Občina Cerknica
Občina Ilirska Bistrica
Občina Loška dolina
Občina Pivka
Občina Postojna

Pripravljalec:

RRA Notranjsko-kraške regije, d.o.o.
Prečna ulica 1, 6257 Pivka
Tel. št.: +386 5 721 2240, info@rra-nkr.si
www.rra-nkr.si, www.zelenikras.si

Vodja priprave: mag. Boštjan Požar

in

Razvojni svet Notranjsko-kraške regije (RSR)

Predsednik RSR: Marko Rupar

Vodje odborov:

Odbor za gospodarstvo in podjetništvo: mag. Boštjan Požar
Odbor za infrastrukturo in okolje: dr. Dunja Mahne
Odbor za turizem: Mateja Simčič
Odbor za človeške vire in širši družbeni razvoj: Jana Nadoh Bergoč
Odbor za podeželje: Dragica Bratanič

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

Kratika	Opis
AJPES	Agencija RS za javnopravne evidence in storitve
ARSKTRP	Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja
ARSO	Agencija RS za okolje
BDP	Bruto družbeni proizvod
DPR	Državni prostorski načrt
DRPi	Program državnih razvojnih prioritet in investicij Republike Slovenije za obdobje 2014-2020
EBITDA	Dobiček pred obrestmi, davki, odpisi in amortizacijo (angl. Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation and Amortization)
EBIT	Poslovni izid pred obrestmi in davki (angl. Earnings before Interests and Taxes)
GZS	Gospodarska zbornica Slovenije
LAS	Lokalna akcijska skupina
MGRT	Ministrstvo RS za gospodarski razvoj in tehnologijo
OP	Operativni program za izvajanje evropske kohezijske politike v obdobju 2014-2020
OP RR	Operativni program krepitve regionalnih razvojnih potencialov
OP RČV	Operativni program razvoja človeških virov
OP ROPI	Operativni program razvoja okoljske in prometne infrastrukture
OPN	Občinski prostorski načrt
RRA	Regionalna razvojna agencija
RRP	regionalni razvojni program
RRP 2007-2013	Regionalni razvojni program Notranjsko-kraške regije za obdobje 2007-2013
RRP PNR	Regionalni razvojni program Primorsko-notranjske regije za obdobje 2014-2020
RSR	Razvojni svet regije
RSR PNR	Razvojni svet Primorsko-notranjske regije
RŠS	regijska štipendijska shema
SPRS	Strategija prostorskega razvoja Slovenije
SPS	Strategija pametne specializacije 2014-2020
SR	Svet regije
SR PNR	Svet Primorsko-notranjske regije
SRS	Strategija razvoja Slovenije 2014-2020
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
Uredba o RRP	Uredba o regionalnih razvojnih programih
ZRSZ	Zavod RS za zaposlovanje
ZSRR-2	Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja

KAZALO

I. KONTEKSTUALNI OKVIR PRIPRAVE RRP PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE ZA ODBODBJE 2014 - 2020	8
1. UVOD	8
1.1. Zakonski in institucionalni okvir za pripravo RRP	9
1.2. Namen RRP	10
1.3. Postopek priprave RRP	10
1.4. Organizacija priprave RRP	10
2. OCENA IZVEDLJIVOSTI CILJEV RRP NOTRANJSKO-KRAŠKE REGIJE ZA OBDOBJE 2007-2013	12
2.1. Doseganje ciljev na področju gospodarstva	15
2.2. Doseganje ciljev na področju turizma	16
2.3. Doseganje ciljev na področju človeških virov	18
2.4. Doseganje ciljev na področju podeželja	19
2.5. Doseganje ciljev na področju infrastrukture, okolja in prostora	20
3. SPODBUJANJE ČEZMEJNEGA IN MEDNARODNEGA SODELOVANJA	22
3.1. Kohezijska politika	22
3.2. Evropsko teritorialno sodelovanje	24
3.3. Drugi ukrepi regionalne politike	27
II. STRATEŠKI DEL RRP PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE ZA OBDOBJE 2014 - 2020	31
4. ANALIZA REGIONALNIH RAZVOJNIH POTENCIALOV V PRIMORSKO-NOTRANJSKI REGIJI	31
4.1. Ocena stanja na področju gospodarstva	31
4.1.1. Makroekonomski kazalci	31
4.1.2. Poslovanje gospodarskih družb v Primorsko-notranjski regiji	33
4.2. Ocena stanja na področju lesarstva	34
4.3. Ocena stanja na področju turizma	37
4.4. Ocena stanja na področju človeških virov	38
4.4.1. Demografski trendi	38
4.4.2. Izobraževanje, usposabljanje in vseživljenjsko učenje	39
4.4.3. Zaposlovanje delovne sile	41
4.4.4. Ponudba dela	42
4.5. Ocena stanja na področju širšega družbenega razvoja	43
4.5.1. Zdravstvo	43
4.5.2. Sociala	45
4.5.3. Kultura in kulturna dediščina	45
4.5.4. Šport	47
4.6. Ocena stanja na področju podeželja	49
4.6.1. Ohranjanje trajnostnega kmetijstva	50
4.6.2. Celostni razvoj podeželja	53
4.7. Ocena stanja na področju infrastrukture	55
4.8. Ocena stanja na področju okolja in gospodarjenja z viri	59
5. OPREDELITEV KLJUČNIH RAZVOJNIH OVIR IN PREDNOSTI REGIJE TER POLOŽAJA REGIJE V MEDNARODNEM PROSTORU	64
5.1. Prednosti, priložnosti, slabosti in nevarnosti na posameznih interesnih področjih v Primorsko-notranjski regiji	64
5.1.1. SWOT analiza na področju gospodarstva	64
5.1.2. SWOT analiza na področju lesarstva	65

5.1.3.	SWOT analiza na področju turizma	65
5.1.4.	SWOT analiza na področju človeških virov	66
5.1.5.	SWOT analiza na področju širšega družbenega razvoja	67
5.1.6.	SWOT analiza na področju podeželja	68
5.1.7.	SWOT analiza na področju infrastrukture	69
5.1.8.	SWOT analiza na področju okolja in gospodarjenja z viri	70
5.2.	Prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti v Primorsko-notranjski regiji	71
5.3.	Prostorski razvoj Primorsko-notranjske regije	75
6.	VIZIJA RAZVOJA PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE	79
7.	OPREDELITEV IN UTEMELJITEV RAZVOJNE SPECIALIZACIJE IN RAZVOJNIH PRIORITET PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE	80
8.	OPREDELITEV IN OPIS PROGRAMOV IN UKREPOV RRP PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE V OKVIRU RAZVOJNIH PRIORITET	84
8.1.	Program za infrastrukturo	86
8.2.	Program za okolje in gospodarjenje z viri	89
8.3.	Program za gospodarstvo	92
8.4.	Program za lesarstvo	96
8.5.	Program za turizem	99
8.6.	Program za človeške vire	102
8.7.	Program za širši družbeni razvoj	106
8.8.	Program za podeželje	109
9.	SKUPNA FINANČNA OCENA VREDNOSTI RRP PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE ZA OBDOBJE 2014-2020	111
10.	OPREDELITEV IZVAJANJA RRP TER ORGANIZIRANOST SISTEMA SPREMLJANJA IN VREDNOTENJA RRP	112
11.	OPREDELITEV SISTEMA INFORMIRANJA IN OBVEŠČANJA JAVNOSTI O NAČRTOVANJU IN IZVAJANJU RRP ...	114
11.1.	Cilj informiranja in obveščanja javnosti pri pripravi RRP	114
11.2.	Aktivnosti obveščanja in informiranja javnosti pri pripravi izvajanju RRP	115
11.3.	Aktivnosti obveščanja in informiranja javnosti pri izvajanju RRP	115
12.	PREDSTAVITEV REGIJSKIH PROJEKTOV ZA VKLJUČITEV V RRP PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE ZA OBDOBJE 2014-2020	116
12.1.	Programski projekti	116
12.2.	Regijski projekti	116

KAZALO TABEL

TABELA 2.1.: KAZALNIKI VPLIVA ZA PROGRAM GOSPODARSTVO DO LETA 2013.....	16
TABELA 2. 2.: ŠTEVILO OBISKOV POSAMEZNIH REGIJSKIH TURISTIČNIH ZANIMIVOSTI DO LETA 2013	18
TABELA 2.3.: KAZALNIKI VPLIVA ZA PROGRAM INFRASTRUKTURA, OKOLJE IN PROSTOR DO LETA 2013	20
TABELA 3. 1.: IZPLAČILA V OKVIRU RAZPISOV ZA SREDSTVA OP RR RRP V OBDOBJU 1.1.2007-12.9.2012	23
TABELA 3. 2.: IZPLAČILA V OKVIRU RAZVOJNIH SPODBUD NA OBMEJNIH PROBLEMSKIH OBMOČJIH V LETU 2011 IN 2012	27
TABELA 3. 3.: ZASTAVLJENI CILJI V OKVIRU RAZVOJNIH SPODBUD NA OBMEJNIH PROBLEMSKIH OBMOČJIH V LETU 2011 IN 2012	28
TABELA 3. 4.: SEZNAM UPRAVIČENCEV DO KREDITIRANJA SLOVENSKEGA REGIONALNO RAZVOJNEGA SKLADA V OBDOBJU 2007 - 2013.....	29
TABELA 4. 2.: DELEŽ DELOVNO AKTIVNEGA PREBIVALSTVA V OBČINAH PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE	41
TABELA 4. 3.: VSEBINE ZDRAVSTVENOVZGOJNIH DEJAVNOSTI V OBČINAH PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE	44
TABELA 4. 4.: ŠTEVILO DRUŠTEV NA PODROČJU KULTURE V OBČINAH PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE	46
TABELA 4. 5.: ŠTEVILO KATEGORIZIRANIH ŠPORTNIKOV V PRIMORSKO-NOTRANJSKI REGIJI	48
TABELA 4. 6.: JAVNA SREDSTVA NA PREBIVALCA ZA OBČINE V NOTRANJSKO-KRAŠKI REGIJI (V EUR)	48
TABELA 4.7.: KAZALNIKI ZA INVESTICIJE ZA VARSTVO OKOLJA PO STATISTIČNIH REGIJAH – PRIMERJAVA SLOVENIJA - NKR.....	57
TABELA 4.8.: LETNI PODATKI O KOLIČINI VODE, DOBAVLJENI GOSPODINJSTVOM IN PODATKI O KOLIČINI ODPADNIH VODA V NKR.....	59
TABELA 4.9.: PODATKI O RAVNANJU Z ODPADKI	60
TABELA 4.10.: PODATKI O KOLIČINAH NAČRPANE VODE.....	60
TABELA 9.1.: KAZALNIKI PROGRAMA ZA INFRASTRUKTURO	86
TABELA 9.2.: KAZALNIKI PROGRAMA ZA OKOLJE IN GOSPODARJENJE Z VIRI	89
TABELA 9.3.: KAZALNIKI PROGRAMA ZA GOSPODARSTVO.....	92
TABELA 9.4.: KAZALNIKI PROGRAMA ZA LESARSTVO	96
TABELA 9.5.: KAZALNIKI PROGRAMA ZA TURIZEM.....	99
TABELA 9.6.: KAZALNIKI PROGRAMA ZA ČLOVEŠKE VIRE	102
TABELA 9.7.: KAZALNIKI PROGRAMA ZA ŠIRŠI DRUŽBENI RAZVOJ.....	106
TABELA 9.8.: KAZALNIKI PROGRAMA ZA PODEŽELJE	109
TABELA 9.9.: FINANČNA OCENA VREDNOSTI RRP PNR.....	111
TABELA 12.1.: PREGLED PROGRAMSKIH PROJEKTOV, VKLJUČENIH V RRP PNR	116
TABELA 12.2.: PREGLED PREJETIH PROJEKTHNIH PREDLOGOV, VKLJUČENIH V RRP PNR	117

KAZALO SLIK

<u>SLIKA 4. 1.: NETO DODANA VREDNOST NA ZAPOSLENEGA, V EUR (2009 – 2013)</u>	32
<u>SLIKA 4. 2.: POSLOVNE TENDENCE SKUPNIH NAROČIL V PREDELOVALNIH DEJAVNOSTI PO SKD 2008</u>	35
<u>SLIKA 4. 3.: DODANA VREDNOST NA ZAPOSLENEGA V PANOGAH OBDELAVA IN PREDELAVA LESA TER PROIZVODNJA POHIŠTVA</u>	36
<u>SLIKA 4. 4.: ŠTEVILO ZAPOSLENIH V LESNOPREDELOVALNI INDUSTRIJI</u>	36
<u>SLIKA 4. 5.: RABA KMETIJSKIH ZEMLJIŠČ V PRIMORSKO-NOTRANJSKI REGIJI</u>	50
<u>SLIKA 4. 6.: NAMEN KMETIJSKE PRIDELAVE V PRIMORSKO-NOTRANJSKI REGIJI V LETU 2010</u>	51
<u>SLIKA 4. 7.: STAROSTNA STRUKTURA DRUŽINSKIH ČLANOV NA KMETIJSKIH GOSPODARSTVIH</u>	52
<u>SLIKA 4. 8.: ŠTEVILO MLADIH PREVZEMNIKOV PO OBČINAH PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE</u>	52
<u>SLIKA 4. 9.: VRSTE DOPOLNILNIH DEJAVNOSTI NA KMETIJAH PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE</u>	53
<u>SLIKA 4. 10.: VIŠINA ODOBRENIH IN IZPLAČANIH SREDSTEV PRP 2007-2013</u>	55
<u>SLIKA 8.1.: STRUKTURA RRP PNR</u>	81

I. KONTEKSTUALNI OKVIR PRIPRAVE RRP PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE ZA ODBODBJE 2014 - 2020

1. UVOD

Po Zakonu o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (Ur. l. RS št. 20/11, 57/12; v nadaljevanju: ZSRR-2) je regionalni razvojni program (v nadaljevanju: RRP) temeljni programski in izvedbeni dokument na regionalni ravni. Sestavljen je iz strateškega in programskega dela in vsebuje analizo regionalnih razvojnih potencialov, opredelitev ključnih razvojnih ovir in prednosti regije, razvojne cilje in prioritete regije v programskem obdobju ter določitev razvojne specializacije regije (t. i. strateški del). Hkrati vsebuje tudi programe za spodbujanje razvoja v regiji s časovnim in finančnim ovrednotenjem ter določi sistem spremljanja, vrednotenja in organiziranosti izvajanja regionalnega razvojnega programa (t. i. programski del).

Regionalna raven, za katero se pripravlja regionalni razvojni program, je medobčinsko območje, ki je geografsko zaključeno, s podobnimi razvojnimi problemi. ZSRR-2 določa regijo kot funkcionalno ozemeljsko enoto za izvajanje regionalne strukturne politike. Po tej določitvi je Slovenija razdeljena na 12 statističnih regij, katerih meje se ujemajo z mejami občin. Po Nomenklaturi statističnih teritorialnih enot za potrebe statistike (NUTS), ki je v uporabi v Evropski uniji, so statistične regije ekvivalent enotam NUTS 3. Po tej nomenklaturi je Slovenija razdeljena:

- NUTS 1 (1 enota - država kot celota),
- NUTS 2 (2 kohezijski regiji - Vzhodna Slovenija in Zahodna Slovenija),
- NUTS 3 (12 statističnih regij).

Do 9. decembra 2013 je bilo geografsko območje, za katerega se pripravlja dotični RRP poimenovano Notranjsko-kraška regija. 18. decembra 2013 je bila v Uradnem listu Evropske unije objavljena Uredba (ES) št. 1319/2013, ki spreminja določila Uredbe (ES) št. 1059/2013 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. maja 2013 o oblikovanju skupne klasifikacije statističnih teritorialnih enot (NUTS). S spremenjeno uredbo je bila uveljavljena tudi sprememba imena Notranjsko-kraške regije v Primorsko-notranjsko regijo. Ta sprememba je za sabo potegnila prenekatere spremembe, ki v času priprave RRP še niso bile uveljavljene: gre npr. za spremembo imena pripravljalca RRP, RRA Notranjsko-kraške regije, d.o.o., spremembo odločevalskih organov, Razvojni svet Notranjsko-kraške regije itd. V pričujočem dokumentu bomo zato uporabljali novi naziv Primorsko-notranjske regije, razen na mestih, kjer se ta nanaša na še nespremenjena lastna imena ter tam, kjer se obravnava podatke, ki se nanašajo na konkretne navedbe iz RRP Notranjsko-kraške regije za obdobje 2007 – 2013.

RRP Primorsko-notranjske regije za obdobje 2014 – 2020 (v nadaljevanju: RRP PNR) je pripravljen za geografsko območje Primorsko-notranjske statistične regije, ki zajema 6 občin: Bloke, Cerknica, Ilirska Bistrica, Loška dolina, Pivka in Postojna. Programsko obdobje za izvajanje regionalne politike je enako obdobju vsakokratne finančne perspektive EU in je določeno s strategijo razvoja Slovenije ter zakonodajo EU. Aktualni RRP, ki je zaobsegal obdobje od 2007 do 2013 bo nasledil novi RRP, ki je pripravljen za obdobje 2014 – 2020.

1.1. Zakonski in institucionalni okvir za pripravo RRP

Zakonsko podlago za pripravo RRP predstavljata ZSRR-2, ki v svojem 13. členu določa namen in okvirno vsebino RRP ter 4. člen Uredbe o regionalnih razvojnih programih (Ur. l. RS št. 69/12, v nadaljevanju: Uredba o RRP), ki v tem členu določa vsebino RRP. Uredba o RRP pa izpostavlja tudi skladnost RRP vsaj s strategijo razvoja Slovenije in razvojnimi politikami ter z državnim strateškim prostorskim aktom. Regionalna politika se tako načrtuje z naslednjimi, medsebojno usklajenimi dokumenti:

Strategija EU 2014 – 2020: potrjena je bila v letu 2010 s strani Evropskega sveta, izpostavlja tri smeri razvoja: vključujočo, pametno in trajnostno rast. Dokument služi kot osnovno izhodišče za pripravo Strategije razvoja Slovenije 2014-2020.

Strategija razvoja Slovenije 2014-2020 (v nadaljevanju: SRS): naveden dokument je bil pripravljen in posredovan Vladi RS v januarju 2013. Opredeljujejo razvojno izhodišče Slovenije, scenarij gospodarske rasti do leta 2020, osrednjo tezo strategije, potrebne predpogoje za uresničitev ciljev strategije, potenciale Slovenije in prioritete razvoja do leta 2020. Pet razvojnih prioritet je podjetnost, znanje, zeleno, vključujoča družba ter učinkovit javni sektor in pravna država. Usmeritve znotraj prioritet so bile pripravljene na osnovi prispevkov delovnih skupin za razvojno načrtovanje.

Program državnih razvojnih prioritet in investicij Republike Slovenije za obdobje 2014-2017 (v nadaljevanju: DRPI): pripravljen je bil v marcu 2013 in predstavlja izvedbeni načrt za izvajanje SRS 2014-2020. Struktura DRPI sledi identificiranim prioritetam in usmeritvam v osnutku izhodišč SRS 2014-2020. V izhodiščih SRS je identificiranih pet razvojnih prioritet, ki so v DRPI podprte s podrobno analizo stanja, SWOT analizo, specifičnimi cilji ter sklopi, v okviru katerih so opredeljena investicijska področja. DRPI je narejen na podlagi enotne metodologije za načrtovanje in služi kot podlaga za načrtovano strukturo javno finančnih izdatkov v posameznih letih ter temelji na srednjeročnem fiskalnem scenariju.

Partnerski sporazum Slovenije: je bil sprejet s strani Evropske komisije oktobra 2014. Gre za dokument, ki bo podlaga za črpanje sredstev iz skladov EU in ki določa glavne izzive in prednostna področja financiranja ter je podlaga za pripravo operativnih programov.

Operativni program za izvajanje evropske kohezijske politike v obdobju 2014-2020 (v nadaljevanju: OP) je bil posredovan v mnenje Evropski komisiji novembra 2014. OP predstavlja strategijo države za vlaganje evropskih sredstev kohezijske politike. V pripravi so še štirje operativni programi za področje čezmejnega sodelovanja, za Primorsko-notranjsko regijo sta zanimiva predvsem dva: Operativni program Slovenija-Italija in Operativni program Slovenija-Hrvaška, pripravljene pa so tudi različne strateške usmeritve za razvoj posameznih geografskih področij (Podonavska strategija, Jadransko-jonska strategija).

Strategija prostorskega razvoja Slovenije (Ur. l. RS št. 76/04) (v nadaljevanju: SPRS): gre za državni strateški prostorski akt, ki udejanja koncept vzdržnega prostorskega razvoja. Predstavlja krovni dokument za usmerjanje prostorskega razvoja v državi in je osnova za usklajevanje sektorskih politik.

Strategija pametne specializacije 2014-2020 (v nadaljevanju: SPS): predstavlja strateški in izvedbeni načrt za razvojno prestrukturiranje slovenskega gospodarstva in družbe v obdobju 2014-2020. V SPS so navedene prioritete, v katere bo Slovenija usmerjala sredstva od leta 2014 do 2020, s terminskim načrtom in načrtom izvedbe, pričakovanimi rezultati in metodologijo spremljanja doseganja rezultatov.

1.2. Namen RRP

Namen priprave RRP je uskladiti razvojne cilje na identificiranih razvojnih področjih v regiji, določiti instrumente in vire za njihovo uresničevanje ter tako prispevati k uveljavitvi interesov ključnih razvojnih partnerjev pri spodbujanju razvoja Primorsko-notranjske regije ter k identifikaciji razvojnih projektov, ki najbolj prispevajo k razvoju Primorsko-notranjske regije.

1.3. Postopek priprave RRP

Minimalno obvezno strukturo in metodologijo priprave in izvedbe ter način spremljanja in vrednotenja učinkov RRP določa Uredba o RRP. Pri pripravi sodelujejo:

- **Regionalna razvojna agencija** (v nadaljevanju: RRA) opravlja strokovne, tehnične in administrativne naloge pri pripravi RRP v sodelovanju z drugimi strokovnimi institucijami v regiji;
- **Razvojni svet regije** je organ usklajevanja razvojnih pobud in interesov v regiji. Člani sveta so predstavniki občin, gospodarstva v regiji ter nevladnih organizacij. Razvojni svet regije sprejme sklep o pripravi RRP, program priprave RRP, potrjuje predloge regijskih projektov, podpisuje dogovor o razvoju regije ter sprejema letna in končna poročila o izvajanju RRP, ki jih pripravi RRA. Do konstituiranja razvojnega sveta regije je to nalogo v Primorsko-notranjski regiji opravljal Svet Notranjsko-kraške regije, ki ga sestavljajo vsi župani občin v Primorsko-notranjski regiji. Slednji je tudi sprejel sklep o pripravi RRP, dne 19. 10. 2012;
- **Svet regije** mora naknadno potrditi odločitev razvojnega sveta regije o RRP in dogovoru za razvoj regije. Svet regije sestavljajo vsi župani v regiji.

1.4. Organizacija priprave RRP

V Primorsko-notranjski regiji proces priprave novega RRP pomeni tudi priložnost za okrepitev že vzpostavljenih povezav med relevantnimi razvojnimi partnerji v regiji, hkrati pa predstavlja tudi izhodišče za vzpostavitev novih partnerstev in sodelovanja na ravni regije. V težkih gospodarskih okoliščinah in političnih razmerah, ki veljajo tako na nacionalni kot tudi regionalni in lokalni ravni in ki spreminjajo okoliščine delovanja regije in njene notranje značilnosti, je namreč potreba po močnem in konstruktivnem regijskem partnerstvu vedno bolj izrazita. RRP PNR tako za regijo predstavlja neke vrste povezovalni člen med občinami, gospodarstvom, nevladnimi organizacijami, izobraževalno sfero in ostalimi regijskimi partnerji ter med Vlado RS pri opredeljevanju razvojnih potencialov Primorsko-notranjske regije v prihodnjem programskem obdobju.

Priprava RRP temelji na sodelovanju med RRA, odločevalskimi strukturami na ravni regije (RSR z odbori, Svet Notranjsko-kraške regije, Regionalni razvojni svet Notranjsko-kraške regije z odbori) ter ostalimi aktivnimi regijskimi razvojnimi partnerji. Pri tem so naloge sodelujočih pri pripravi RRP naslednje:

- **RAA Notranjsko-kraške regije, d.o.o.:** vodenje in priprava RRP, koordinacija aktivnosti za pripravo RRP, vzpostavitev razvojnih partnerstev, pravočasen sprejem ustreznih strokovnih odločitev, priprava poročil, strokovna, administrativna, tehnična in druga opravila za pravočasen sprejem RRP 2014-2020, seznanjanje javnosti, promocija in priprava informacijskih gradiv in publikacij;
- **Svet Notranjsko-kraške regije:** sprejem Sklepa o začetku priprave RRP ter potrditev Programa priprave RRP, potrditev delovnega osnutka RRP, potrditev odločitve RSR o sprejemu končnega dokumenta;
- **Regionalni razvojni svet Notranjsko-kraške regije z odbori:** aktivno sodelovanje pri pripravi področnih programov in projektov ter njihovih prioritet¹;
- **ostali razvojni partnerji v regiji** (GZS OZ Postojna, LAS Društva za razvoj podeželja med Snežnikom in Nanosom, LAS Po poteh dediščine od Idrije do Kolpe, Regijsko stičišče nevladnih organizacij Notranjsko-kraške regije BOREO, Srednja gozdarska in lesarska šola Postojna, Šolski center Postojna, Zavod Znanje Postojna, Lokalni pospeševalni center Pivka, Zavod za turizem Pivka, Javni zavod za kulturo in turizem grad Snežnik, Notranjski regijski park Cerknica, NEC Notranjski ekološki center, območne obrtno-podjetniške zbornice v Postojni, Cerknici in Ilirski Bistrici, Zavod za zaposlovanje z uradi za delo v Postojni in Cerknici, centri za socialno delo v Postojni, Ilirski Bistrici in Cerknici, Kmetijsko gozdarski zavod Nova Gorica, Kmetijsko gozdarski zavod Ljubljana, Zavod za gozdove Slovenije OE Postojna, Zavod RS za varstvo narave OE Nova Gorica): sodelujejo pri pripravi regijskih programov, oblikovanju prioritet in ukrepov, pri izvedbi delavnic in oblikovanju in izvajanju regijskih programov in projektov;
- **državne institucije preko nacionalnih delovnih skupin za razvojno načrtovanje:** sodelujejo pri določanju ustreznih regijskih razvojnih programov in umeščanju regijskih prioritet v nacionalne strateške dokumente in programe;
- **širša zainteresirana javnost:** sodeluje s predlogi regijskih programov in projektov ter z mnenji in stališči o posameznih programih in projektih.

¹ Od 7. 11. 2013 je bil v skladu s spremembo Zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja ustanovljen Razvojni svet Notranjsko-kraške regije, ki prevzema naslednje naloge:

- vodenje in usmerjanje priprave RRP ter sprejemanje RRP,
- sodelovanje z regijami drugih držav na področju regionalnega razvoja,
- sklepanje Dogovorov za razvoj regije,
- sodelovanje v teritorialnem dialogu,
- spremljanje izvajanja RRP in Dogovorov za razvoj regije.

Prav tako s spremembo Zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja se Regionalne razvojne svete in njihove odbore ukine.

2. OCENA IZVEDLJIVOSTI CILJEV RRP NOTRANJSKO-KRAŠKE REGIJE ZA OBDOBJE 2007-2013

Ocena izvedljivosti ciljev RRP je bila pripravljena z namenom zagotavljanja povratnih informacij o razvojni uspešnosti Primorsko-notranjske regije, ki jo je ta dosegla v preteklem programskem obdobju, v letih od 2007 do 2013. Pri iskanju informacij in podatkov na posameznih področjih smo izhajali iz zastavljenih ciljev programov in ukrepov iz Regionalnega razvojnega programa Notranjsko-kraške regije za obdobje 2007 – 2013 (v nadaljevanju: RRP 2007-2013). Pri tem smo naleteli na nemalo ovir, ki izhajajo iz pomanjkanja informacij na nacionalni in regionalni ravni, odsotnosti centralnih informacijskih baz in sistemov, ki bi skrbeli za dostopnost in preglednost tovrstnih informacij ter neustrezno zastavljenih kazalcev, ki merijo stopnjo razvoja na posameznih področjih. Zaradi navedenih razlogov je bila otežena tudi priprava primerjalne analize Primorsko-notranjske regije z ostalimi regijami ali celo v mednarodnem merilu, kar smo mestoma dopolnjevali s subjektivno oceno stanja v regiji.

Oceno izvedljivosti ciljev RRP smo pripravili z vsebinsko smiselno analizo trenutnega stanja in na ta način prispevali k ovrednotenju razvojne razvitosti Primorsko-notranjske regije, ki bo služila tudi kot referenčno izhodišče za spremljanje razvoja regije v sledečem programskem obdobju 2014-2020. Kjer je to mogoče, smo oceno izvedljivosti razširili v kontekstu medregionalne in mednarodne primerjave. Opozoriti je treba tudi na specifično značilnost RRP 2007-2013 v Notranjsko-kraški regiji, ki pomembno vpliva tudi na strukturo ocene izvedljivosti ciljev RRP: pri pripravi samega RRP 2007-2013 smo upoštevali kompleksnost razvojnega področja in medsebojne povezanosti različnih interesnih področij, hkrati pa so relevantno izhodišče predstavljale tudi izrazita diferenciranost posameznih sektorjev dela. V ta namen je bil v RRP 2007-2013 vključen še en nivo obravnave, nivo programov, ki v pristopih ostalih pripravljalcev regionalnih razvojnih programov ni običajen. Slednje upoštevamo tudi pri oblikovanju ocene izvedljivosti ciljev RRP 2007-2013 ter v strukturi aktualnega RRP PNR.

Strateški cilji Notranjsko-kraške regije v programskem obdobju 2007 – 2013 so bili naslednji:

- izboljšati konkurenčnosti poslovanja regijskih podjetij,
- privabiti podjetja v regijo,
- razvoj turistične dejavnosti preko spodbujanja javno-zasebnega partnerstva pri enovitem in strateškem upravljanju ter investicijah v podporno infrastrukturo,
- podaljšati čas bivanja obiskovalcev v regiji s trenutnih 3 do 6 ur na 9 ur,
- dvig prepoznavnosti in konkurenčnosti Notranjsko-kraške regije na področju turistične ponudbe,
- dvigniti raven kakovosti življenja v regiji in na podeželju,
- dvigniti izobrazbeno raven prebivalstva v regiji,
- zmanjšati dnevno migracijo skozi razvoj kakovostnih delovnih mest,
- bolj povezati deležnike podeželja,
- ohraniti naravno okolje,
- urediti in dopolniti okolju prijazno infrastrukturo,
- zagotoviti usklajen prostorski razvoj regije.

Kvantificirani strateški cilji Notranjsko-kraške regije so bili:

- dvig BDP na prebivalca na 18.713 EUR,
- povečati število novoustanovljenih podjetij na 192 letno do leta 2013 (30 % povečanje),
- za 50 % dvigniti delež BDP iz turistične dejavnosti,
- v povprečju doseči 9 ur bivanja posameznega turista v regiji,
- do leta 2013 doseči 900.000 obiskovalcev na leto,
- priselitev posameznikov iz ostalih regij in tujine se bo do leta 2013 podvojila, in sicer s 604 priselitev v letu 2004 na dobrih 1200 v letu 2013,
- zmanjšanje dnevne migracije za 20 % do leta 2013,
- 560 novih kvalitetnih delovnih mest do leta 2013,
- povprečno število let šolanja do leta 2013 bo znašalo 12,3 leta,
- dvig prihodka na prebivalca na podeželju v NKR na 60 % slovenskega gospodarskega povprečja,
- dvig izobraženih gospodarjev z višjo in visoko izobrazbo s 4 % na 8 %,
- dvig kmečkih gospodarstev z gospodarjem starim pod 40 let na 55 %,
- za 3 % dvignjena kakovost kmetijskih proizvodov v regiji,
- 3 nastala nova združenja oziroma mreženja kmetij regije,
- zmanjšanje emisij za 20 % glede na izhodiščno leto 1989,
- 70 % površine pokrivajo zavarovana območja.

Kot rečeno, pri zbiranju podatkov smo naleteli na problem dostopnosti podatkov na večini obravnavanih področjih, bodisi zaradi neobstoja podatkovnih zbirk, neusklajenosti metodološkega pristopa pri zbiranju podatkov s strani različnih institucij bodisi zaradi različnega obdobja oblikovanih podatkovnih baz. Slednje še posebej velja za podatke, ki se nanašajo na regionalni nivo. Na osnovi pregleda obstoječih in dostopnih podatkovnih baz ocena izvedljivosti na vseh interesnih področjih zagotavlja primerjalne podatke za obdobje od 2007 do 2011. Ne glede na navedeno pa smo v sledeči oceni stanja stremeli tudi k pridobivanju sodobnejših podatkov, z namenom zagotavljanja čim bolj jasne slike realnega stanja. Zaradi tega razloga smo tam, kjer smo lahko dostopali do podatkov, navajali tudi sodobnejše podatke, večinoma do konca decembra 2013. Nadalje, ponovno je treba opozoriti na zamik v letih merjenja opazovanih podatkov: podatki iz statistike o regijah iz leta 2008 se npr. nanašajo na leto 2005, podatki iz leta 2012 pa na leto 2009. Pri navajanju podatkov se bomo sklicevali na realno leto zbiranja podatkov.

Če povzamemo, v obdobju do leta 2013 so zastavljeni cilji RRP 2007-2013 **delno doseženi** in sicer:

Na področju gospodarstva zaznavamo nekoliko pospešen razvoj, ki pa še vedno ne dosega nacionalnega povprečja in je v primerjavi z ostalimi slovenskimi regijami močno pod povprečjem. Tako se je sicer število delujočih podjetij povečalo (2007: 764 družb in 1.741 samostojnih podjetnikov, 2011: 971 gospodarskih družb in 1.892 samostojnih podjetnikov) za 27 % pri gospodarskih družbah in 8,7 % pri številu samostojnih podjetnikov. Hkrati pa zaznavamo tudi upad števila hitrorastočih podjetij. Povečala se je dodana vrednost na zaposlenega, a z nekoliko manjšo stopnjo kot je pričakovano. Regionalni BDP na prebivalca je napredoval minimalno in vsekakor ne

s predvideno oceno rasti: iz 12.350 EUR/prebivalca v letu 2007 na 12.494 EUR v 2011². Ekonomski kazalci v regiji se le rahlo izboljšujejo, podjetja v regiji pa so manj zadolžena od slovenskega povprečja, imajo boljšo likvidnost, višje EBITDA, EBIT in neto maržo ter višjo dobičkonosnost kapitala, kar je v smislu dolgoročne vzdržnosti poslovnih subjektov v regiji izredno pozitivno.

V programskem obdobju 2007-2013 je bil velik del aktivnosti usmerjen v **razvoj turizma v regiji** in v razvoj regije kot prepoznavne turistične destinacije. V ta namen je bila leta 2009 vzpostavljena krovna tržna znamka Zeleni kras, katere namen je povečevanje prepoznavnosti območja in celotne turistične ponudbe. Leta 2012 se je začel tudi proces vzpostavitve Regionalne destinacijske organizacije Postojnska jama-Zeleni kras, s katerim naj bi regija zagotovila ključne pogoje za pospešen razvoj turizma in sistematično okrepila povezovanje in sodelovanje pri skupnem načrtovanju, promociji in trženju turizma. Pregled doseganja strateških ciljev na področju turizma kaže, da je bil presežen tudi zastavljeni cilj programa, po katerem bi do leta 2013 dosegli 9 ur bivanja posameznega turista v regiji: domači gosti v Notranjsko-kraški regiji v povprečju 1,4 dneva in tuji gosti v povprečju 2,4 dneva. Na področju turizma torej beležimo znaten napredek, ki pa ga bo treba v prihodnji programski perspektivi še pospešiti.

Ocena doseganja ciljev **na področju človeških virov** kaže na zmerno napredovanje tega področja, še posebej pri zagotavljanju zaželeni ravni kakovosti življenja v regiji. Znižuje pa se število diplomantov na 1000 prebivalcev, v regiji je zaznano tudi akutno pomanjkanje delovnih mest, še posebej za visoko izobražene kadre, kar botruje tudi povišani stopnji dnevnih migrantov, ki na delo hodijo v sosednje regije. Področje trga dela in zagotavljanje kakovostnih delovnih mest je zato smiselna razvojna prioriteta tudi v prihodnjem RRP.

Na področju podeželja se zmanjšuje število kmečkih gospodarstev z gospodarji, starimi pod 40 let, zaradi česar ne moremo govoriti o realiziranem zastavljenem strateškem cilju, po drugi strani pa narašča odstotek izobraženih gospodarjev z višjo in visoko izobrazbo, čeprav v nekoliko manjšem deležu kot je bilo predvideno. Pri povezovanju deležnikov na podeželju je bil v obdobju od 2007-2013 zaznan napredek v smeri organiziranja in izvajanja skupnih aktivnosti na regijski ravni, usmerjenih v povečevanje prepoznavnosti in s tem konkurenčnosti ponudnikov v regiji. Tudi v ta namen je bila oblikovana krovna znamka Zeleni kras, katere uporabniki so tisti, ki so vključeni v obstoječe ukrepe kmetijsko okoljskih ukrepov oz. imajo pridobljenega enega od uradnih certifikatov, ki zagotavljajo kakovost izdelkov. Znamko je do konca leta 2013 prejelo 26 kmetijskih pridelovalcev in predelovalcev oz. imajo registrirano dopolnilno dejavnost ali osebno dopolnilno delo.

Ne glede na visok delež investicij **na področju infrastrukture, okolja in prostora** v Notranjsko-kraški regiji v obdobju 2007-2013 kaže, da je bila regija na tem področju najmanj uspešna pri doseganju zastavljenih strateških ciljev: vrednost emisij se je po sicer ohlapnih ocenah glede na izhodiščno leto znatno povečala, le delno pa je bil dosežen tudi cilj povečanja površin zavarovanih območij. Na področju ohranjanja narave je bil v letu 2014 narejen pomemben korak k povečevanju deleža zavarovanih območij v regiji, saj je bil s strani občine Pivka ustanovljen Krajinski park Pivška presihajoča jezera, ki delno meji na Notranjski regijski park, ustanovljen s strani občine

² Vir: Statistični urad RS, podatkovne baze objavljene na spletni strani www.stat.si, 2012.

Cerknica. Pri varovanju okolja je treba poudariti, da je bilo v zaključeni perspektivi na novo vzpostavljenih precej kilometrov kanalizacijskega omrežja, ki se zaključuje s čistilnimi napravami. S tem so se pomembno znižale emisije komunalne odpadne vode v okolje. Manj pa je bilo opravljenega v smislu znižanja emisij od prometa, saj se je ves v celotnem obdobju 2007-2013 povečeval tudi trend lastnega prevoza in opuščanja linij javnega prevoza, brez uvajanja nadomestnih oz. alternativnih oblik le-tega.

Če povzamemo, ocena izvedljivosti regionalnih strateških ciljev tako kaže, da je bila Notranjsko-kraška regija v obdobju 2007-2013 relativno uspešna pri izvajanju ukrepov za doseganje posameznih ciljev, nekoliko šibkejši rezultat pa se kaže na področju doseganja posameznih kvantificiranih rezultatov. V sledečih poglavjih so prikazani podatki za posamezno interesno področje, vključeno v RRP 2007-2013.

2.1. Doseganje ciljev na področju gospodarstva

V RRP 2007-2013 je bil program za razvoj gospodarstva usmerjen v doseganje naslednjih ciljev:

- Izboljšanje konkurenčnosti poslovanja regijskih podjetij
- Privabljanje podjetij v regijo

Program je obsegal sledeča dva ukrepa: (1) Podporne storitve za podjetništvo in (2) Razvojna infrastruktura kot podpora podjetjem.

Podjetništvo je v večji meri promovirano kot v preteklosti, a percepirani pomen podjetništva narašča, tako med splošno javnostjo kot med regijskimi institucijami, ki podjetništvu lahko nudijo podporo. Posamezne regijske institucije so razvile in izvajajo dodatne, podporne programe za spodbujanje podjetništva, a je podpora na tem mestu še vedno prešibka. Na področju podpornih storitev za podjetništvo smo sicer zaznali premik v smeri institucionalne krepitve. Podporne storitve za podjetništvo so dostopnejše in cenejše, izvajajo se v okviru številnih regijskih institucij, ki delujejo bodisi na lokalnem bodisi na regionalnem nivoju (RRA, GZS OZ Postojna, OOO Postojna, OOO Ilirska Bistrica, OOO Cerknica, NEC Cerknica, Lokalni pospeševalni center Pivka, LAS Društvo za razvoj podeželja med Snežnikom in Nanosom...). V regiji obstaja tudi VEM točka, katere izbrani nosilec od leta 2013 je NEC Cerknica.

Med obstoječimi regijskimi finančnimi mehanizmi je izpostavljen predvsem Regionalna štipendijska shema (v nadaljevanju: RŠS), ki deluje od leta 2004. V letu 2007 je vključevala 88 štipendistov in 15 delodajalcev, ob koncu finančne perspektive leta 2013, pa je bilo v štipendijsko shemo vključenih 185 štipendistov in 44 delodajalcev, kar predstavlja dobrih 71 % od zastavljenega strateškega cilja (260 vključenih štipendistov)³. Regija pa hkrati ni uspela vzpostaviti garancijske sheme, ki bi lahko v recesiji in v letih bančnega krča znatno prispevala k investicijam v gospodarstvu. Vzpostavitev garancijske sheme tako ostaja naloga za novo finančno perspektivo.

Kar se tiče poslovne infrastrukture, opazamo pozitiven premik, saj je večina občin v regiji izdatno vlagala v poslovno infrastrukturo. Poslovne cone v regiji so v večini občin vsaj delno komunalno

³ Vir: Evidence RRA Notranjsko-kraške regije, d.o.o., 2013.

opremljene, kar glede na trenutno izražene potrebe zagotavlja dovolj razpoložljivega prostora. Problematično pri tem pa je upravljanje poslovnih con, kar predstavlja izziv v prihodnjem programskem obdobju. Nekatere občine za poslovno rabo kot spodbudo podjetništvu zagotavljajo ugodne poslovne prostore, pri čemer je tudi za storitvene dejavnosti še dovolj razpoložljivega prostora. V Občini Postojna je bil vzpostavljen inkubator, ki pa svoje celovite funkcije še ne izvaja in izvajanje vseh potrebnih podpornih storitev na tej lokaciji še ni zagotovljeno.

V letih 2010-2013 je v regiji deloval kompetenčni center za orodjarstvo, ki je uspešno prispeval k dvigu kompetenc zaposlenih v orodjarski panogi. Ta je v zadnjih letih doživela velik razmah in predstavlja ta trenutek eno najbolj propulzivnih panog v regiji.

Šibka točka regijskega gospodarstva je prav gotovo dejstvo, da je velik del poslovnih subjektov v regiji proizvodno in ne razvojno naravnanih. Prevladujejo predelovalne dejavnosti in polizdelki, inovacijska kultura je še vedno na relativno nizki ravni, premalo je lastnega razvoja končnih izdelkov, ki na trgu dosegajo višjo ceno, kjer inovacijska sposobnost obstaja, pa smo priča prešibkemu trženju in neuspešni komercializaciji invencij. Premalo je torej lastnega razvoja, kar daje podjetjem slabo popotnico za črpanje razvojnih sredstev v novi finančni perspektivi.

V RRP 2007-2013 smo si na področju gospodarstva zastavili naslednje kvantificirane kazalnike.

Tabela 2.1.: Kazalniki vpliva za program Gospodarstvo do leta 2013

Št.	Kazalnik vpliva za program Gospodarstvo	Kazalnik za program Gospodarstvo do leta 2013
1	Dvig BDP	Dvig BDP na prebivalca na 18.713 evrov
2	Število novoustanovljenih podjetij	Povečati število novoustanovljenih podjetij na 192 letno do leta 2013 (30 % povečanje).

Regionalni BDP na prebivalca ni napredoval s predvideno oceno rasti, ta je bila zastavljena daleč preveč ambiciozno, ampak je celo nekoliko nazadoval: iz 12.350 EUR v letu 2007 je padel na 11.990 EUR v 2013⁴. Regionalno gospodarstvo še vedno v nacionalni BDP prispeva le 1,8 %, kar kaže na ohranjeno gospodarsko šibkost regije v slovenskem merilu.

Število delujočih podjetij se je povečalo iz 764 družb in 1.741 samostojnih podjetnikov v letu 2007 na 1.025 gospodarskih družb in 1.819 samostojnih podjetnikov v letu 2013. Tudi tu je bil cilj 30 % povečanje nekoliko preveč ambiciozno zastavljen. V regiji beležimo 27 % povečanje gospodarskih družb in 8,7 % povečanje števila samostojnih podjetnikov. So pa te družbe zaposlovale 7.723 delavcev, kar je najmanjše število zaposlenih v zadnjem šestletnem obdobju.

2.2. Doseganje ciljev na področju turizma

Program turizma v RRP 2007-2013 je bil usmerjen v doseganje naslednjih ciljev:

- Razvoj turistične dejavnosti preko spodbujanja javno-zasebnega partnerstva pri enovitem in strateškem upravljanju ter investicijah v podporno infrastrukturo

⁴ Vir: AJPES, 2013.

- Podaljšati čas bivanja obiskovalcev v regiji iz trenutnih 3 do 6 ur na 9 ur
- Dvig prepoznavnosti in konkurenčnosti Notranjsko-kraške regije na področju turistične ponudbe

Program je obsegal dva ukrepa: (1) Razvoj novih storitev/programov in povezovanje turističnih ponudnikov (vzpostavitev destinacijskega managementa) ter (2) Investicije v novo in obstoječo turistično infrastrukturo.

V programskem obdobju 2007-2013 je bil velik del aktivnosti usmerjen v razvoj regije kot prepoznavne turistične destinacije. V ta namen je bila leta 2009 vzpostavljena krovna tržna znamka Zeleni kras, s katero povečujemo prepoznavnost območja in celotne ponudbe. Ime neposredno poudarja ključno značilnost pokrajine - zeleni kraški svet - torej kras, ki je zelen, kar ga naredi enkratnega v Sloveniji. Hkrati pa z imenom poudarjamo ohranjenost naravnega okolja in okolju prijazen nadaljnji razvoj. Od vzpostavitve znamke se promocija zlasti na domačem trgu izvaja s skupnim nastopom ponudnikov pod enotno znamko. Narejen je bil popis turistične ponudbe Zelenega krasa. Popisana so bila vsa prenočišča, gostinska ponudba, turistične in ekološke kmetije, naravne in kulturne znamenitosti (jame, gradovi, jezera, živalstvo in rastlinstvo, tematske poti) ter možnosti aktivnega preživljanja prostega časa (pohodne in kolesarske poti, ježa konjev, trekingi,...). V vsaki občini so vzpostavljeni turistično informacijski centri (TIC). Z nakupom multivizijske in druge potrebne opreme za delovanje centrov je omogočeno nudenje enotnih in celovitih informacij o turistični ponudbi celotne regije in ostalih storitvah, ki jih potrebujejo obiskovalci. Sočasno je potekalo tudi izobraževanje za turistično vodenje po celotnem območju Zelenega krasa, pogoje za pridobitev licence pa je do konca leta 2013 izpolnilo 48 vodnikov.

Z uvajanjem znamke Zeleni kras je regija že v manjši meri prepoznana kot samostojna turistična destinacija, ki temelji na ohranjeni naravni dediščini. Leta 2012 se je začel proces vzpostavitve Regionalne destinacijske organizacije Postojnska jama-Zeleni kras, s katerim naj bi regija zagotovila ključne pogoje za pospešen razvoj destinacijskega turizma in sistematično okrepila povezovanje in sodelovanje pri skupnem načrtovanju, oblikovanju in trženju trajnostnega turizma. Leta 2012 je bila vzpostavljena tudi programska rešitev za spletno prodajo vstopnin in integracijo s sistemom avtomatskega štetja obiskovalcev (t. i. ticketing sistem), ki ga že uporabljajo Postojnska jama, Park vojaške zgodovine Pivka, Notranjski muzej Postojna in občina Postojna.

Glavni nosilec turizma je Postojnska jama d.d., saj Postojnsko jamo letno obiše več kot pol milijona turistov. Statistični podatki o obiskih posameznih turističnih znamenitosti kažejo povečanje obiska posameznih turističnih znamenitosti v regiji (glej Tabelo 2.1.)⁵.

⁵ Vir: Statistični urad RS, podatkovne baze objavljene na spletni strani www.stat.si. SURS je podatke zbiral do leta 2008, od leta 2011 so podatki pridobljeni s strani upravljalcev turističnih znamenitosti.

Tabela 2. 2.: Število obiskov posameznih regijskih turističnih zanimivosti do leta 2013

Znamenitost / Leto	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Postojnska jama	519.978	513.757	564.434	548.424	498.880	492.266	521.105	520.576	545.000
Predjamski grad	104.542	96.289	117.938	115.079	-	-	-	-	-
Jama pod Predjamskim gradom	9.829	9.072	7.725	6.133	5.552	8.300	4.956	-	-
Pivka jama in Črna jama	2.537	2.357	3.178	3.509	2.851	2.672	3.256	-	-
Križna jama, Bloška polica	3.724	3.808	3.379	4.935	5.100	6.277	5.749	-	7.153
Park vojaške zgodovine Pivka	-	3.565	9.491	11.484	13.547	15.422	25.575	25.592	26.751
grad Snežnik	-	-	-	19.103	28.769	21.962	20.275	18.211	17.038
SKUPAJ	640.610	628.848	706.145	708.667	554.699	546.899	580.916	564.379	595.942

Prenočitvene zmogljivosti se izboljšujejo, predvsem na turističnih kmetijah in v gostiščih, ter po številu apartmajev in zasebnih sob. Hotelske zmogljivosti sona voljo le v občinah Postojna in Cerknica, ostale občine slednjih nimajo. Povečalo se je število ponudnikov prenočišč (vsaj 300 novih ležišč). Zgrajena oziroma obnovljena sta bila dva nova hotela v Postojni, v drugih občinah pa so bile predvsem registrirane nove turistične kmetije. V obdobju 2007-2013 je bilo realiziranih 395.457 nočitev, kar pomeni da kazalnik ukrepa (230.680 novih nočitev v letu 2013) ni bil realno zastavljen.

Glede na podatke SURS, ki spremlja prihode turistov glede na njihovo prijavo na nastanitev, ostajajo domači gosti v Notranjsko-kraški regiji v povprečju 1,4 dneva in tuji gosti v povprečju 2,4 dneva. Na podlagi teh podatkov je bil zastavljeni cilj programa, po katerem bi do leta 2013 dosegli 9 ur bivanja posameznega turista v regiji, presežen.

2.3. Doseganje ciljev na področju človeških virov

RRP 2007-2013 je predvideval obsežen program človeških virov, ki je glede na rezultate analize v veliki meri zanemarjal področje širšega družbenega razvoja. Program Človeški viri je bil sestavljen iz dveh ukrepov: (1) Znanje za zagotavljanje potreb gospodarstva ter (2) Širši družbeni razvoj, zastavljeni cilji programa pa so bili naslednji:

- Dvigniti raven kakovosti življenja v regiji
- Dvigniti izobrazbeno raven prebivalstva v regiji
- Zmanjšati dnevno migracijo skozi razvoj kakovostnih delovnih mest

Med kvantificiranimi strateškimi cilji, preko katerih se meri kakovost življenja v Notranjsko-kraški regiji, je bilo izpostavljeno tudi povečanje priselitve posameznikov iz ostalih regij in tujine v Notranjsko-kraško regijo. Statistični podatki kažejo absolutno doseganje tega cilja: od leta 2007 do 2011 se je povečalo število priseljenih posameznikov iz tujine in iz ostalih regij na 1.343, do leta

2013 pa je še naraslo na 1.801. Število priseljenih posameznikov se je tako še pred iztekom programskega obdobja potrojilo in ne zgolj podvojilo kot je bilo predvideno⁶.

Še vedno je v porastu tudi trend dnevnih migracij: v letu 2013 se je na delo v sosednje regije vozilo 7.449 ljudi, kar znaša tretjino delovno aktivnih prebivalcev v regiji.

Število diplomantov na 1.000 prebivalcev upada: v letu 2007 je bilo v regiji 8,79 diplomantov na 1.000 prebivalcev, v letu 2013 pa 8,15. To je v nasprotju s povprečjem na ravni Slovenije: medtem, ko je v letu 2007 slovensko povprečje znašalo 8,23, se je v letu 2013 povzpelo na 9,11.

Če povzamemo, kumulativna ocena doseganja ciljev na področju človeških virov kaže nekoliko izboljšanje razvoja tega področja, še posebej pri zagotavljanju zaželeni ravni kakovosti življenja v regiji. Hkrati pa so zaskrbljujoči ostali kazalci razvoja: število diplomantov na 1.000 prebivalcev upada in je pod nacionalnim povprečjem, v regiji je zaznati akutno pomanjkanje delovnih mest, še posebej za visoko izobražene kadre, kar botruje tudi povišani stopnji dnevnih migrantov, ki na delo hodijo v sosednje regije. Ta podatek dodatno utruje potrebo po nadaljnji usmerjenosti regije v spodbujanje konkurenčnosti regijskega gospodarstva, ohranjanju in prilagajanju obstoječih ter razvoju novih delovnih mest.

2.4. Doseganje ciljev na področju podeželja

Program podeželja v RRP 2007-2013 je bil usmerjen v dva strateška cilja:

- Dvig življenjske ravni na podeželju
- Večja povezanost deležnikov podeželja

Za doseganje zadanih ciljev sta bila v RRP 2007-2013 obsegal sledeča dva ukrepa: (1) Ohranjanje trajnostnega kmetijstva ter (2) Trženje za razvoj podeželja, v okviru katerih beležimo v nadaljevanju predstavljene rezultate.

Povprečna starost nosilcev kmetijske dejavnosti je nad 60 let. V starostnih skupinah »do 35 let« in »45 do 55 let« se v vseh občinah zmanjšuje delež družinskih članov (v letih 2000 in 2010). V starostnih skupinah od »35 do 45 let ter »nad 55 let« pa se skoraj v vseh občinah povečuje delež družinskih članov. To kaže na odmik od zastavljenega cilja programa na področju podeželja, ki stremi k zviševanju števila kmečkih gospodarstev z gospodarjem, starim pod 40 let.

Slaba tretjina gospodarjev na družinskih kmetijah ima srednjo, višjo ali visoko *splošno izobrazbo*, največ jih ima dokončano osnovno šolo ali nižjo oz. srednjo poklicno izobrazbo. Primerjava med letoma 2000 in 2010 glede *kmetijske izobrazbe* gospodarjev kaže na upad števila gospodarjev s samo praktičnimi izkušnjami in tečaji iz kmetijstva, čeprav je v celoti delež le teh še vedno 90 % v letu 2010. Dobrih 10 % ima vsaj poklicno triletno izobrazbo in več. Odstotek izobraženih gospodarjev z višjo in visoko izobrazbo je do leta 2010 sicer naraslo, a v nekoliko manjšem deležu kot je bil predviden pri zastavljanju ciljev (iz 4 % na 8 %): med vsemi kmečkimi gospodarji je bilo leta 2010 zabeleženih le 19 takšnih z višjo in visoko izobrazbo.

⁶ Vir: Statistični urad RS, podatkovne baze objavljene na spletni strani www.stat.si, 2013.

Na nivoju regije so leta 2010 na 96,3 % kmetijskih zemljišč travniki in pašniki, le 3 % predstavljajo njive in vrtovi. Največ kmetijskih gospodarstev se torej ukvarja z rejo živine, predvsem govedorejo, rejo drobnice ter konjerejo. V regiji je bilo leta 2010 161 ekoloških kmetij od katerih jih je bilo 98 % usmerjenih v živinorejsko kmetovanje.

Po podatkih iz leta 2010 skoraj 70 % kmetij v regiji prideluje predvsem za lastno porabo (izključno za lastno porabo: 58 %, pretežno za lastno porabo: 10 %). Neposredno prodajo potrošnikom izvaja 14 % kmetij, preostalih 16 % pa izvaja prodajo preko posrednikov. V regiji delujejo tri kmetijske zadruge, ki se v glavnem ukvarjajo s trgovinsko dejavnostjo oz. odkupom lesa, delno mleka in živine (Cerknica, Ilirska Bistrica). Na območju občin, ki jih pokriva LAS Društvo za razvoj podeželja med Snežnikom in Nanosom (predvsem v občinah Ilirska Bistrica in Postojna) je zaživela prodaja na tržnici.

Brez sodelovanja in povezovanja kmetijskih ponudnikov le ti niso konkurenčni. Pri povezovanju deležnikov na podeželju je bil zato v obdobju od 2007-2013 znaten del aktivnosti usmerjen v sodelovanje z namenom povečevanja prepoznavnosti in s tem konkurenčnosti ponudnikov v regiji. Tudi v ta namen je bila oblikovana krovna znamka Zeleni kras, katere uporabniki so tisti, ki so vključeni v obstoječe ukrepe kmetijsko okoljskih ukrepov oz. imajo pridobljenega enega od uradnih certifikatov, ki zagotavljajo kakovost izdelkov. S promocijskimi aktivnostmi znamke se povečuje prepoznavnost območja Zeleni kras in kakovostne ponudbe. Do konca leta 2013 je omenjeno znamko prejelo 26 kmetijskih pridelovalcev in predelovalcev oz. imajo registrirano dopolnilno dejavnost ali osebno dopolnilno delo⁷.

2.5. Doseganje ciljev na področju infrastrukture, okolja in prostora

Področje infrastrukture, okolja in prostora predstavlja obsežno investicijsko področje, v katerega je bilo v preteklem programskem obdobju vloženega veliko dela in finančnih virov. Istoimenski program je bil v prejšnjem RRP 2007-2013 usmerjen v doseganje naslednjih ciljev:

- Ohraniti naravno okolje
- Urediti in dopolniti okolju prijazno infrastrukturo
- Zagotoviti usklajen prostorski razvoj regije

Program je obsegal tri ukrepe, ki so segali na tri ločena področja: (1) trajnostni promet, (2) učinkovite javne storitve in (3) dostopnost, med kvantificiranimi strateškimi cilji programa pa beležimo sledeče:

Tabela 2.3.: Kazalniki vpliva za program Infrastruktura, okolje in prostor do leta 2013

Št.	Kazalnik vpliva za program Gospodarstvo	Kazalnik za program Gospodarstvo do leta 2013
1	Zmanjšanje emisij	Zmanjšanje emisij za 20 % (izhodiščno leto: 1989)
2	Odstotek površin, ki pokrivajo zavarovana območja	70 % površin pokrivajo zavarovana območja

⁷ Vir: Evidence RRA Notranjsko-kraške regije, d.o.o., 2013.

Podatkov o vrednosti emisij na regionalnem nivoju ni, zaradi česar ni mogoče ovrednotiti razvoja na tem področju. Je pa mogoče o tem sklepati na osnovi podatkov o številu prometa, ki se je glede na izhodiščno leto 1989 zagotovo več kot podvojil. Tako lahko sklepamo tudi, da se vrednosti emisij zaradi prometa niso zmanjšale temveč nasprotno, da so se emisije skupno, kljub manjšim izpustom posameznega vozila, povečale. Predvsem pa se je izrazito povečal tovorni promet na avtocesti, ki prečka občini Cerknica in Postojna. Kot smo že opozorili, beležimo tudi zmanjšane emisije neočiščene komunalne odpadne vode v okolje, z izgradnjo manjkajočega komunalnega omrežja in postavitvijo čistilnih naprav. Znižanja teh emisij ne moremo meriti, ker so bile pred vzpostavitvijo komunalnega omrežja v rabi greznice, odpadna voda ni bila centralno zbrana, posledično pa količine niso bile merjene. V glavnini je šlo za pretočne greznice, ki so bile le redko čiščene in so tako predstavljale razpršeno onesnaženje s komunalno odpadno vodo.

Območje regije je z okoljskega vidika dobro ohranjeno: velik del regije (54 %) zavzemajo območja, ki so v mreži Natura 2000. V regiji je največje zavarovano območje Notranjski regijski park, Občina Pivka pa je v decembru 2013 načrtovala tudi ustanovitev Krajinskega parka Pivška presihajoča jezera. Poleg omenjenih območij so v regiji še tri zavarovana območja, Planina (Planinsko polje, Planinska jama, Markova jama v Nartu, Škratovka, Izviri v Malnih, Unška koliševka), Mašun in Rakov Škocjan, ter druge naravne vrednote lokalnega ali državnega pomena. Do konca leta 2013 ne beležimo povečanja deleža zavarovanih območij. Zastavljenemu cilju se delno približamo le, če upoštevamo podatke, ki zajemajo tudi območja Nature 2000. Ne glede na visok delež investicij na področju infrastrukture, okolja in prostora v Notranjsko-kraški regiji v obdobju 2007-2013 je bila regija – v primerjavi z ostalimi obravnavanimi področji - na tem področju še najmanj uspešna.

3. SPODBUJANJE ČEZMEJNEGA IN MEDNARODNEGA SODELOVANJA

3.1. Kohezijska politika

Regija se je v programskem obdobju 2007–2013 vključevala v izvajanje evropske kohezijske politike s sofinanciranjem projektov v okviru vseh treh operativnih programov v okviru Cilja 1: Operativnega programa krepitve regionalnih razvojnih potencialov (OP RR), Operativnega programa razvoja človeških virov (OP RČV) in Operativnega programa razvoja okoljske in prometne infrastrukture (OP ROPI) za obdobje 2007-2013.

Operativni program krepitve regionalnih razvojnih potencialov (OP RR): Do sedaj je bilo v okviru OP RR iz sredstev Evropskega sklada za regionalni razvoj skupno sofinanciranih 60 projektov, višina dodeljenih sredstev znaša skupaj 1.539.670 EUR (prispevek skupnosti). Projekti, ki so sofinancirani v okviru OP RR so:

- razvojno raziskovalni projekti;
- projekti za nakup nove tehnološke opreme;
- projekta izgradnje širokopasovnih omrežij;
- projekt s področja turizma;
- projekti s področja regionalnih razvojnih programov in razvoja obmejnih območij s Hrvaško.

Med večjimi projekti, ki so sofinancirani v okviru OP RR so:

- Razvoj novega celovitega sistema modulov in gradnikov za inteligentno upravljanje vod v zgradbah (Kolektor LIV d.o.o.);
- Multifunkcijski - kompozitni opazno podporni sistem (Epic d.o.o.);
- Multifunkcionalno pohištvo - inovativne produktne enote bivanjskih prostorov prihodnost (Brest-pohištvo d.d.);
- Razvojni center interdisciplinarnih tehnologij in izdelkov na področju lesarstva (Intech-les);
- Gradnja, upravljanje in vzdrževanje odprtega širokopasovnega omrežja elektronskih komunikacij v občini Postojna;
- Gradnja, upravljanje in vzdrževanje odprtega širokopasovnega omrežja elektronskih komunikacij v občini Pivka.

Po OP RR je imela Notranjsko-kraška regija za programsko obdobje 2007-2013 na razpolago 23.328.479,00 EUR sredstev v okviru razvojne prioritete »Razvoj regij«.

V letu 2007 je bil pripravljen Izvedbeni načrt Notranjsko-kraške regije za obdobje 2007-2009, sledila sta še dva izvedbena načrta: v obdobju 2010-2012 in 2012-2014. Izvedbeni dokumenti so vključevali prioritete predloge projektov, s katerimi so upravičenci v regiji kandidirali na javne razpise za pridobitev nepovratnih sredstev Evropskega sklada za regionalni razvoj preko Operativnega programa krepitve regionalnih razvojnih potencialov za obdobje 2007-2013, razvojne prioritete *Razvoj regij*, prednostne naloge *Regionalni razvojni programi* (v nadaljevanju: sredstva OP RR RRP). MGRT je za prednostno usmeritev Regionalni razvojni programi do druge polovice 2012 razpisal štiri javne razpise in en javni poziv. Najvišji možni znesek sofinanciranja s strani

Evropskega sklada za regionalni razvoj je bil v višini 85 % upravičenih javnih izdatkov operacije/projekta.

Tabela 3. 1.: Izplačila v okviru razpisov za sredstva OP RR RRP v obdobju 1.1.2007-12.9.2012

Stolpec1	Planirano EUR	Dejanska izplačila EUR	% dejanskih izplačil
1. JR ZA PREDNOSTNO USMERITEV "REGIONALNI RAZVOJNI PROGRAMI"	2.243.618,66	2.107.245,51	0,94
2. JR ZA PREDNOSTNO USMERITEV "REGIONALNI RAZVOJNI PROGRAMI"	2.818.855,22	2.645.188,24	0,94
3. JR ZA PREDNOSTNO USMERITEV "REGIONALNI RAZVOJNI PROGRAMI"	1.937.820,00	1.703.751,32	0,88
4. JR ZA PREDNOSTNO USMERITEV "REGIONALNI RAZVOJNI PROGRAMI"	2.369.276,00	1.962.991,13	0,83
5. JR ZA PREDNOSTNO USMERITEV "REGIONALNI RAZVOJNI PROGRAMI"	8.760.176,76	6.159.788,67	0,70
SKUPAJ	18.129.746,64	14.578.964,87	0,80

Do 12.9.2012 je regija v okviru petih javnih razpisov za sredstva OP RR RRP izkoristila 14.578.964,87 EUR, kar predstavlja 80,41 % vseh načrtovanih sredstev ter 62,49 % skupne regijske kvote. Pri tem je treba opozoriti, da so nekateri projekti še vedno v teku.

Operativni program razvoja človeških virov (OP RČV): V okviru OP RČV je bilo iz sredstev Evropskega socialnega sklada sofinanciranih 35 projektov v skupni vrednosti 7.230.420 EUR. Sofinancirani projekti so v okviru:

- spodbujanja podjetništva in prilagodljivosti;
- razvoja človeških virov in vseživljenjskega učenja;
- institucionalne in administrativne usposobljenosti.

V trenutni krizni gospodarski situaciji pomembni so še posebej pomembni odobreni projekti v okviru neposredno potrjenih operacij, ki jih - kot upravičenec - izvaja Zavod RS za zaposlovanje (v nadaljevanju: ZRSZ). Po podatkih ZRSZ, je bilo za omenjene občine v okviru Evropskega socialnega sklada, za programe, ki jih izvaja zavod namenjenih 3.816.400 EUR, vanje pa je bilo vključenih 1.530 oseb.

Uspešen program, ki ga izvaja ZRSZ v regiji, je program Subvencije za samozaposlitev, v katerega je bilo v programskem obdobju 2007–2013 vključenih 315 oseb, programu pa je bilo namenjenih 1.417.500 EUR. Poleg omenjenih operacij se v okviru OP RČV izvajajo tudi operacije, ki imajo posreden učinek v vseh slovenskih regijah. To so predvsem operacije namenjene učinkovitejši in uspešnejši javni upravi (e-vem, e-uprava, e-pravosodje...), reformam institucij na trgu dela, informatizaciji zdravja (e-zdravje).

Med večjimi projekti, sofinanciranimi v okviru OP RČV so:

- Kompetenčni center »Orodjarstvo kot nosilec tehnološkega razvoja Notranjsko-kraške regije«, vodilni partner: Kovinoplastika Lož, d.d., višina dodeljenih sredstev: 462.890 EUR;
- Regijska štipendijska shema Notranjsko-kraške regije, nosilec štipendijske sheme: RRA Notranjsko-kraške regije, višina dodeljenih sredstev: 927.027,56 EUR (za štipendije in za izvajanje projekta);
- Podjetno v svet podjetništva 2013 – Notranjsko-kraška regija, nosilec: RRA Notranjsko-kraške regije, d.o.o., višina dodeljenih sredstev: 295.554,00 EUR.

Operativni program razvoja okoljske in prometne infrastrukture (OP ROPI): V programskem obdobju 2007-2013 so bili sofinancirani projekti iz sredstev Kohezijskega sklada/Evropskega sklada za regionalni razvoj in sicer:

- Odvajanje in čiščenje odpadne vode v porečju Ljubljance - 1. sklop – delež EU sredstev: 34,6 milijona EUR (vrednost projekta dobrih 56 milijonov EUR); upravičenci: občine Borovnica, Brezovica, Cerknica, Logatec, Pivka, Postojna, Škofljica, Vrhnika.

V okviru javnega razpisa trajnostne rabe energije so bili sofinancirani naslednji projekti:

- Bolnišnica za ginekologijo in porodništvo Postojna v okviru JR za energetske sanacije bolnic (1.096.762 EUR, od tega EU del 932.247 EUR).
- V okviru JR za energetske sanacije srednjih šol in dijaških domov so sredstva pridobili 3 projekti, in sicer:
 - o dvakrat je bila uspešna Srednja gozdarska in lesarska šola Postojna, ki je sredstva pridobila za energetske sanacije dijaškega doma (385.573 EUR; EU del 327.737 EUR) ter za energetske sanacije strojne postaje (316.276 EUR od tega EU del 268.834 EUR) ter
 - o Šolski center Postojna za izvedbo energetske učinkovitosti v šolskem centru (782.408 EUR, od tega EU del 665.047 EUR).

Poleg tega pa je bilo pet podjetij uspešnih v okviru JR DOLB, KNLB in UREE, in sicer:

- podjetje EKOEN DVA d.o.o. je za projekt DOLB Postojna pridobilo 718.457 EUR (od tega EU del 610.688 EUR);
- Javor Pivka d.d. in Sodimex d.o.o. (iz Cerknice) sta bila uspešna v okviru JR KNLB, in sicer je pivsko podjetje Javor za vgradnjo kotlovske naprave na lesno biomaso moči 1950 kW z rekonstrukcijo kotlovnice pridobilo 135.000 EUR (od tega EU del 114.750 EUR), cerkniški Sodimex pa 18.004 EUR (EU del 15.303 EUR) za projekt ogrevanja na lesno biomaso;
- v okviru JR UREE sta sredstva pridobili dve podjetji, in sicer postojnsko podjetje LIV NOVA (75.938 EUR od tega EU del 64.547 EUR) ter cerkniško podjetje Brest-pohišstvo d.o.o. (53.375 EUR od tega 45.369 EUR).

3.2. Evropsko teritorialno sodelovanje

Program Mediteran: financira ga Evropski sklad za regionalni razvoj v okviru evropskega cilja 3 teritorialno sodelovanje, katerega namen je krepitev čezmejnega sodelovanja s pomočjo lokalnih in regionalnih pobud, krepitev transnacionalnega sodelovanja z akcijami, ki vodijo k integriranemu teritorialnemu razvoju, povezanemu s prednostnimi nalogami Skupnosti ter krepitev

interregionalnega sodelovanja in izmenjavi izkušenj na ustreznih teritorialnih ravneh. V okviru tega programa sta bila v obdobju 2007-2013 odobrena dva projekta:

- MEDOSSIC: temeljni namen projekta je bil okrepiti strateško sodelovanje med akterji gospodarskega razvoja, predstavniki državnih institucij ter ostalimi akterji podpornega okolja. V okviru projekta so se partnerji še posebej posvečali vzpostavljanju inovacijskega okolja za trajnostni razvoj. Vodilni partner: RRA Notranjsko-kraške regije, d.o.o., višina dodeljenih sredstev: 197.901 EUR.
- WASMAN: namen projekta je promocija sinergij in širjenje primerov dobre prakse na transnacionalnem nivoju med Mediteranskimi državami na področju upravljanja z odpadki upoštevajoč specifične probleme posameznih sodelujočih partnerjev. Upravičenec iz regije je RRA Notranjsko-kraške regije, d.o.o., višina dodeljenih sredstev: 173.000 EUR.

Program medregionalnega sodelovanja OP INTERREG IVC 2007-2013: V okviru prvega javnega razpisa programa je bil za sofinanciranje odobren projekt z akronimom IMMENSITY na temo podjetništva imigrantov z namenom izboljševanja njihovega vključevanja v družbo ter izboljševanja kakovosti njihovega življenja, v katerem je sodelovala tudi RRA Notranjsko-kraške regije, d.o.o. Skupna vrednost projekta je znašala 1.850.000 EUR, od tega je 85 % prispeval ESRR. Vrednost projekta za regijo je znašal 100.000 EUR. Tudi v okviru drugega javnega razpisa programa je bil za sofinanciranje odobren projekt z akronimom B2N, v kateri sodeluje slovenski projektni partner Lokalni pospeševalni center Pivka. Namen projekta z naslovom Business to Nature - Interregional Approach to SMEs and Entrepreneurship Policies in Natural Areas je izmenjava dobrih praks na področju spodbujanja podjetništva v manj razvitih območjih s pomočjo koriščenja lokalnih virov, tj. privlačnosti naravnega okolja; partnerju je bilo dodeljenih skupaj 106.411 EUR sredstev ESRR in 12.519 EUR sredstev iz proračuna RS.

Jadranski čezmejni program IPA 2007-2013: V okviru 1. javnega razpisa programa je bilo odobrenih 33 projektov, v okviru drugega pa 32 projektov. Skupna vrednost dodeljenih programskih sredstev obeh razpisov je okvirno 157 milijonov EUR. Od 65-ih odobrenih projektov sodelujejo tudi partnerji iz regije. Gre za projekt MUSEUMCULTOUR – The Adriatic's Museums Enrich Cultural Tourism, ki se ukvarja z uvajanjem novih muzejskih razstav in zbirk, ki uporabljajo sodobne interaktivne in inovativne tehnike in pristope, preko vzpostavitve boljših pogojev za oblikovanje (novih) celostnih turističnih produktov, ki promovirajo in tržijo kulturno dediščino, ter s spodbujanjem strateškega tržnega komuniciranja in mreženja. V projektu sodelujeta dva partnerja iz regije: Zavod Znanje Postojna (višina dodeljenih sredstev: 666.842 EUR IPA sredstev in 78.452 EUR sredstev iz proračuna RS) ter Postojnska jama d.d. (višina dodeljenih sredstev: 169.999,92 EUR IPA sredstev in 19.999,99 EUR sredstev iz proračuna RS). V letu 2013 je v regiji bil odobren še projekt z akronimom SMART INNO, na področju spodbujanja inovativnosti malih in srednjih podjetij. Kot regijski partner v projektu sodeluje RRA Notranjsko-kraške regije, d.o.o. (višina dodeljenih sredstev: 187.145,02 EUR IPA sredstev in 18.714,50 EUR sredstev iz proračuna RS).

Program čezmejnega sodelovanja OP IPA Slovenija-Italija 2007-2013: V okviru 2. JR za standardne projekte na Programu čezmejnega sodelovanja Slovenija-Italija 2007-2013 je sofinanciranih 7 projektov iz regije v skupni vrednosti dodeljenih sredstev 586.385,39 EUR. Gre za sledeče:

- PESCA: projekt spodbuja ukrepe s področja prehrabne vzgoje in razvijanje »dobrih praks za« uvedbo uporabe lokalnih in tradicionalnih proizvodov v šolskih menzah čezmejnega območja. V projektnem partnerstvu sta Občina Postojna (višina dodeljenih sredstev: 72.550 EUR) in Društvo za razvoj podeželja med Snežnikom in Nanosom (višina dodeljenih sredstev: 71.750 EUR).
- JULIUS: projekt je usmerjen v vzpostavitev sonaravnega in spoštljivega odnosa do naravnega okolja z izboljšanjem skupne uporabe športnih in socialnih infrastruktur, ki so aktivno in moderno sredstvo za izboljšanje kakovosti življenja bodisi iz socialnega kot iz zdravstvenega vidika. V projektnem partnerstvu je Občina Postojna (višina dodeljenih sredstev: 27.000 EUR).
- INTEGRAID: projekt se ukvarja z izboljšanjem kakovosti življenja preko koordiniranega razvoja zagotavljanja bolnišnične urgentne medicinske pomoči na čezmejnem območju, pri čemer je pozornost usmerjena v vzpostavitev trajne mreže sodelovanja med medicinskimi službami na čezmejnem področju. V projektnem partnerstvu je ZD Ilirska Bistrica (višina dodeljenih sredstev: 26.996,40 EUR).
- HYDROKARST: glavni cilj projekta je usklajeno upravljanje in zaščita vodonosnika Reka-Timava preko količinskega in kakovostnega spremljanja podzemnih voda in območja matičnega Krasa. V projektnem partnerstvu je Znanstveno raziskovalni center SAZU – Inštitut za raziskovanje krasa (višina dodeljenih sredstev: 167.409,59 EUR).
- BIODINET: cilj projekta je prispevati k ohranjanju in promociji avtohtonih vrst, pasem in ekosistemov, ki ključno prispevajo k tradicionalni podobi teritorija. Projektni partner iz regije je Notranjski ekološki center Cerknica (višina dodeljenih sredstev: 35.180 EUR).
- GEP: namen projekta je vzpostaviti enoten čezmejni sistem ukrepanja civilne zaščite v primeru ogroženosti virov pitne vode zaradi tehnološkega tveganja in naravnih nesreč ter s tem prispevati k razvoju novih informacijsko-komunikacijskih tehnologij in trajnostni teritorialni integraciji ter ohranjanju okolja na območju Goriške, Obalno-kraške, Gorenjske statistične regije in Avtonomne dežele Furlanije-Juljske krajine. V projektnem partnerstvu je Znanstveno raziskovalni center SAZU – Inštitut za raziskovanje krasa (višina dodeljenih sredstev: 108.999,40 EUR).
- MACC: projekt želi uresničiti čezmejni center za usklajevanje tehničnega in znanstvenega znanja s področja sodobne umetnosti, ki bo lahko sledil in pomagal gospodarskim družbam in ustanovam pri raziskovalnih aktivnostih, izdelavi materialov in restavriranju. V projektu sodeluje Občina Postojna (višina dodeljenih sredstev: 76.500 EUR).

Program čezmejnega sodelovanja OP IPA Slovenija-Hrvaška 2007-2013: V okviru 1. in 2. javnega razpisa Operativnega programa IPA SI-HR 2007-2013 je bilo potrjenih 45 operacij v skupni vrednosti 26.044.074,90 EUR IPA sredstev (1. javni razpis 21 podpisanih pogodb v vrednosti 14.149.296 EUR IPA sredstev, 2. javni razpis 24 podpisanih pogodb v vrednosti 11.894.778,90 EUR). V okviru 3. javnega razpisa je bilo na voljo 10.817.946,00 EUR IPA sredstev, rezultati bodo znani šele januarja 2014. V upravičeno območje programa spada tudi Notranjsko-kraška regija, ki zajema občine Bloke, Cerknica, Ilirska Bistrica, Loška Dolina, Pivka in Postojna.

Notranjsko-kraški regiji je bilo v okviru obeh javnih razpisov dodeljenih 137.302,74 EUR IPA sredstev, odobrena sta bila dva projekta, katerih projektni partnerji prihajajo iz te regije:

- Projekt SLOHRA GLOBALNET na temo izboljšanja globalne konkurenčnosti podjetij na slovensko-hrvaškem obmejnem območju, upravičenec: RRA Notranjsko-kraške regije d.o.o., višina dodeljenih sredstev: 364.901,26 EUR;
- Projekt MLADIEKOIN na temo spodbujanja eko-inovativnosti med mladimi, upravičenec: RRA Notranjsko-kraške regije d.o.o., višina dodeljenih sredstev: 484.563,07 EUR.

3.3. Drugi ukrepi regionalne politike

Razvojne spodbude na obmejnih problemskih območjih: nepovratna sredstva so bila dodeljena na osnovi Javnega razpisa za sofinanciranje začetnih investicij in ustvarjanja novih delovnih mest na obmejnih problemskih območjih (Ur. l. RS, št. 37/11 in 43/11), s strani Slovenskega regionalno razvojnega sklada. Vlagateljem so bili sklepi vročeni v drugi polovici leta 2011. Črpanje po navedenem javnem razpisu pa se izvaja v dveh letih – 2011 in 2012 - rok za vložitev zahtevkov je do konca meseca oktobra. Po tem razpisu so bili v regiji uspešni sledeči:

Tabela 3. 2.: Izplačila v okviru razvojnih spodbud na obmejnih problemskih območjih v letu 2011 in 2012⁸

Naziv upravičenca	Naziv projekta	Odobrena nepovratna sredstva v EUR
PROFILES D.O.O.	Investicija v novo tehnološko opremo.	1.123.600,00
PRI-OR KR D.O.O.	Nakup tehnologije za proizvodnjo rebrastih cevi.	500.000,00
ORO MET D.O.O	Investicija v inovativno tehnologijo izdelave hladilnih kanalov za termoplastična in tlačna orodja.	362.024,00
PLASTIKA RENKO D.O.O	Nakup varilnega avtomata amutec za izdelavo vrečk v obratu plastika Renko v Malih Ločah	99.000,00
ORO 3 CNC D.O.O.	Investicija izgradnje in opreme proizvodne hale v IOC Neverke in nakup CNC dvostebernega vertikalnega obdelovalnega centra	305.020,00
VALTER FRANK S.P.	Nakup vrhunske hidravlične stiskalnice amada - model hfe m2 220/4 4 osi	65.000,00
PENKO MATJAŽ S.P.	Nakup produkcijskega digitalnega tiskalnika canon image press c 6010.	50.490,00

⁸ Vir: Podatki Slovenskega regionalno razvojnega sklada, 2013.

PROVITA D.O.O.	Projektiranje in trženje pnevmatskih sistemov za transport odpadnih vod v Ilirski Bistrici	34.896,00
TERMOPLASTI - PLAMA D.D.	Investicija v tehnološko opremo in izboljšanje ekoloških pogojev poslovanja	500.000,00
LARIS D.O.O.	Visokozmogljiva proizvodna linija cayenne za proizvodnjo navlaženih robčkov	482.500,00
SKUPAJ		2.522.530,00

Glede na zastavljene cilje v decembru 2013 podatki kažejo sledeče: podjetja, ki so prejela izplačila iz tega naslova, so črpala skoraj celoten dodeljen znesek (98,7 %). Tudi pri doseganju ciljev so uspešna, a bodo končni podatki znani po zaključku projektov. Tri leta po zaključku projektov je predvidena tudi uporaba dodatnega indikatorja uspešnosti: merjenje dodane vrednosti na zaposlenega.

Tabela 3. 3.: Zastavljeni cilji v okviru razvojnih spodbud na obmejnih problemskih območjih v letu 2011 in 2012⁹

ŠT. ZAPOSLENIH						
REGIJA	Št. projektov	Dejansko izvedeno črpano v letu 2011 in 2012 SKUPAJ v EUR	Stanje na dan objave JR (osnova)	Vmesno spremljanje učinka - januar 2013	Povečanje št. delovnih mest (stolpec 5-4=6)	Planirano št. ZAPOSLENIH 3 LETA PO ZAKLJUČKU PROJEKTA – preverjalo se bo v naslednjih letih
Notranjsko-kraška	10	2.488.864,32	190	226	36	254

Razvojne spodbude na obmejnih območjih s Hrvaško za operacije PU ROOSH: v obdobju od 1.1.2007 do 12.9.2012 je v okviru razpisov iz naslova Razvoj obmejnih območij Slovenija-Hrvaška (v nadaljevanju: sredstva ROOSH) Notranjsko-kraška regija pridobila 2.067.678,37 EUR.

Kreditni Slovenskega regionalno razvojnega sklada: Ugodna posojilna sredstva so bila dodeljena na osnovi naslednjih javnih razpisov: javni razpis za dodeljevanje sredstev, namenjenih za financiranje investicijskih projektov podjetniškega značaja (Ur. l. RS, št. 72/07 ter 90/07), drugi javni razpis za dodeljevanje sredstev, namenjenih za financiranje investicijskih projektov podjetniškega značaja (Ur. l. RS, št. 101, 107/08 in 112/08), javni razpis za dodeljevanje sredstev, namenjenih za financiranje investicijskih projektov podjetniškega značaja (Ur. l. RS, št. 63/09),

⁹ Vir: Podatki Slovenskega regionalno razvojnega sklada, 2013.

drugi javni razpis za dodeljevanje sredstev, namenjenih za financiranje projektov lokalne in regionalne javne infrastrukture (Ur. l. RS, št. 73/10), javnega razpisa za ugodna posojila podjetništvu in projektom kmetijske predelave, trženja ter dopolnilnih dejavnosti (Ur. l. RS, št. 7/11, 40/11, 43/11), javnega razpisa za primarno kmetijsko pridelavo (Ur. l. RS, št. 42/12), javnega razpisa za ugodna posojila podjetništvu in projektom kmetijske predelave, trženja ter dopolnilnih dejavnosti (Ur. l. RS, št. 42/12 in 71/12), javnega razpisa za pred-financiranje projektov z odobrenimi evropskimi sredstvi (Ur. l. RS, št. 55/13), javnega razpisa za dodeljevanje ugodnih posojil občinam (Ur. l. RS, št. 55/13 in 71/13).

V Primorsko-notranjski regiji so bili po navedenih javnih razpisih uspešni projekti, prikazani v tabeli 3.4.:

Tabela 3. 4.: Seznam upravičencev do kreditiranja Slovenskega regionalno razvojnega sklada v obdobju 2007 - 2013¹⁰

Naziv upravičenca	Naziv projekta	Odobreno posojilo v EUR
GGP, d.o.o.	Pokrita deponija vhodne surovine	894.175,00
EUROBOX, PROIZVODNJA IN TRGOVINA, D.O.O.	Avtomatizacija proizvodnje	146.900,00 *naknadno odstop
EML STADLER D.O.O.	Zaključna gradbena dela in nakup opreme za poslovni prostor	18.433,13
Občina Cerknica	Gradnja novega vrtca v Cerknici	1.000.000,00
Občina Ilirska Bistrica	Izgradnja pločnika in javne razsvetljave v naselju Bač	147.906,00
Občina Ilirska Bistrica	Sanacija strehe na vojaškem objektu	51.349,00
Občina Ilirska Bistrica	Rekonstrukcija OŠ Pregarje	305.203,00
Občina Ilirska Bistrica	Ureditev dodatnih prostorov v OŠ Toneta Tomšiča	135.106,00

¹⁰ Vir: Podatki Slovenskega regionalno razvojnega sklada, 2013.

Občina Ilirska Bistrica	Sanacija tlakov in vrat na OŠ Dragotina Ketteja	87.533,00
ZAVOD ZNANJE POSTOJNA Kolodvorska cesta 3 6230 Postojna	Muzej Adriatika bogatijo kulturni turizem, MUSEUMCULTOUR	100.000,00
DEKLEVA IGOR	ELEKTRO - STROJNA OPREMA S KABLOVODOM ZA MALO HIDROELEKTRARNO	75.000,00
Logar David s.p.,	Nakup opreme za pričetek opravljanja gostinske dejavnosti pri Sotlarju	65.302,00 *naknadno odstop
Hija d.o.o.	Nakup zemljišča ob bloškem jezeru	195.000,00
Danpol konstrukcije d.o.o.	Nakup rovokopača JCB 4cx4x4x4x sitemaster turbo s	50.000,00
Termoplasti-plama, d.o.o., podgrad	Izgradnja hale za razširitev proizvodnje in nakup stroja za koekstruzijo	1.500.000,00
Frank Andrej s.p. (prej Frank Valter s.p.)	Izgradnja nove okoljsko učinkovite proizvodne hale	159.463,00
MHB D.O.O.	Nakup poslovne proizvodne hale z obstoječo tehnološko opremo za dvig tehnološke platforme	356.626,00
GGP d.o.o.	Povečanje proizvodne linije in nakup tehnološke opreme	359.493,75 *naknadno odstop

Če torej povzamemo, različni deležniki Primorsko-notranjske regija je v preteklosti vložila kar nekaj naporov v črpanje različnih virov finančnih sredstev, tudi evropskih. Na ta način je prispevala k soustvarjanju evropskega gospodarskega in družbenega prostora, še posebej z vidika čezmejnega in transnacionalnega sodelovanja. Kot regija, ki je tesno povezana z obmejnimi prostorom (Hrvaška in Italija) ima Primorsko-notranjska regija velik razvojni potencial in priložnost za povezovanje s partnerji tako s sosednjimi obmejnimi regijami kot tudi z drugimi regijami Evropske unije. Ne glede na dosedanjo uspešnost pa področje čezmejnega in mednarodnega sodelovanja za regijo še vedno predstavlja velik izziv, tako z vidika povečevanja razpoložljivih sredstev kot tudi z vidika razširitve različnih partnerjev, ki lahko pri tem sodelujejo.

II. STRATEŠKI DEL RRP PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE ZA OBDOBJE 2014 - 2020

V skladu z določili 13. člena ZSRR-2A je regionalni razvojni program sestavljen iz strateškega in programskega dela. Strateški del vsebuje analizo regionalnih razvojnih potencialov, opredelitev ključnih razvojnih ovir in prednosti regije, razvojne cilje in prioritete regije v programskem obdobju ter določitev razvojne specializacije regije. Programski del RRP pa vsebuje programe za spodbujanje razvoja v regiji s časovnim in finančnim ovrednotenjem ter določi sistem spremljanja vrednotenja in organiziranosti izvajanja regionalnega razvojnega programa. Pri tem je ključno, da se upošteva načelo skladnega razvoja vseh območij v regiji.

4. ANALIZA REGIONALNIH RAZVOJNIH POTENCIALOV V PRIMORSKO-NOTRANJSKI REGIJI

4.1. Ocena stanja na področju gospodarstva

Zaradi že omenjene diferenciacije metodološkega pristopa pri zbiranju podatkov na področju gospodarstva s strani nacionalnih in drugih institucij¹¹, na osnovi katerih smo pripravili oceno na področju gospodarstva, obdobje primerjave po dejavnostih načeloma obsega obdobje od 2008 do 2012. V letu 2007 je bila namreč klasifikacija dejavnosti na nacionalnem nivoju usklajena z EU zakonodajo, do razhajanja pa prihaja pri posameznih področnih dejavnostih, ki so bile z letom 2008 spremenjene. Pri tem je treba opozoriti tudi na zamik v letih merjenja opazovanih podatkov: podatki iz statistike o regijah iz leta 2008 se nanašajo na leto 2005, podatki iz leta 2012 pa na leto 2009. Zato bomo pri oceni stanja uporabljali statistiko o regijah iz leta 2010 (vsebuje podatke iz leta 2007) in statistiko o regijah iz leta 2013 (vsebuje podatke iz leta 2010). Pri navajanju podatkov se bomo sklicevali na realno leto zbiranja podatkov, kjer pa so podatki na voljo, bomo navajali zadnje razpoložljive podatke (leto 2013).

4.1.1. Makroekonomski kazalci

Regijski BDP: Primorsko-notranjska regija je tako v letu 2007 kot tudi v letu 2012 druga najmanj razvita regija v državi, takoj za Zasavsko regijo. K temu neugodnemu kazalniku je treba dodati še ugotovitev, da delež regijskega BDP v strukturi nacionalnega BDP v primerjalnem obdobju ostaja isti: tako v letu 2007 kot v letu 2012 znaša 1,8 %. Podatki o slovenskih regijah v letu 2012 kažejo, da je bilo v regiji ustvarjenih 11.990 EUR BDP/prebivalca, kar je znatno pod slovenskim in EU povprečjem. Do leta 2008 je BDP na prebivalca konstantno rasel, v letih 2009 in 2010 je padel, v letu 2011 ponovno rahlo zrasel in ponovno padel v letu 2012, kar kaže na neke vrste stagnacijo makroekonomskega stanja v regiji.

Neto dodana vrednost: do leta 2008 so družbe s sedežem v Primorsko-notranjske regiji beležile rast dodane vrednosti, ki je leta 2008 znašala 259.670.000 EUR. Le leto kasneje se je ta vrednost

¹¹ Vir: Statistični urad RS, podatkovne baze objavljene na spletni strani www.stat.si, 2013.

AJPES, Informacija o poslovanju gospodarskih družb in zadrug v Notranjsko-kraški regiji v letu 2013.

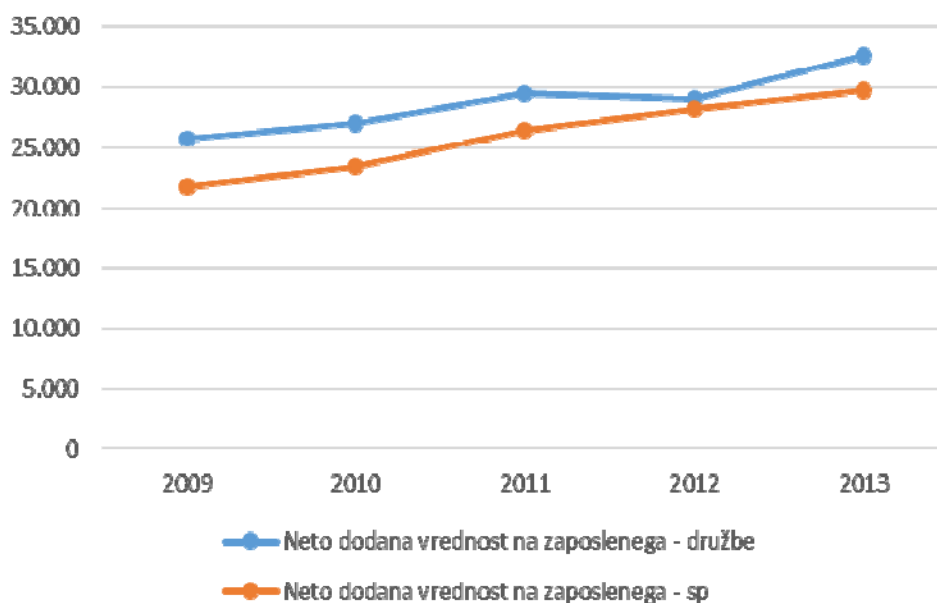
AJPES, Informacija o poslovanju gospodarskih družb in zadrug v Notranjsko-kraški regiji v letu 2007.

Podatkovne baze GZS SKEP, 2013.

zmanjšala za 8,26 %, ta trend pa se je vztrajno nadaljeval tudi v letu 2012, ko je neto dodana vrednost, ki so jo ustvarile družbe v regiji znašala 236.832.000 EUR. Leto 2013 je bilo po podatkih sodeč prelomno, saj takrat beležimo ponovno naraščanje dodane vrednosti: tako velja, da je bilo v letu 2013 ustvarjeno za 252.292.000 dodane vrednosti (6,5-odstotna rast).

Neto dodana vrednost na zaposlenega: od 2009 naprej v glavnem narašča, z izjemo leta 2012, ko je v primeru družb nekoliko upadla. Ne glede na to in ne glede na neugodne ostale kazalnike gospodarskega razvoja v regiji, v letu 2013 beležimo povišano neto dodano vrednost na zaposlenega v primerjavi z letom 2007: v primeru družb gre za 17,7 % povišanje (neto dodana vrednost na zaposlenega v letu 2013 znaša 32.667 EUR), v primeru podjetnikov pa za 18,7 % (neto podjetnikov dohodek v letu 2013 znaša 29.771 EUR). Še vedno pa je neto dodana vrednost za zaposlenega v regiji za 16,3 % nižja od slovenskega povprečja, ki znaša 39.011 EUR, kar za regijo predstavlja izziv v prihodnje. Struktura neto dodane vrednosti ostaja podobna, in sicer največ dodane vrednosti ustvarijo podjetja, ki delujejo v predelovalnih dejavnostih, sledijo dejavnosti trgovina, vzdrževanje in popravila motornih vozil.

Slika 4. 1.: Neto dodana vrednost na zaposlenega, v EUR (2009 – 2013)

Prihodki: Večino (99,2 %) vseh prihodkov gospodarskih družb v letu 2013 predstavljajo poslovni prihodki. Družbe so jih obračunale v višini 1.059.440.000 EUR, več kot polovica poslovnih prihodkov (51,5 %) pa je bila dosežena s prodajo na domačem trgu. Ti so znašali 545.164.000 EUR. Pomembna skupina prihodkov iz poslovanja so tudi čisti prihodki od prodaje na trgu EU, kjer so družbe v letu 2013 dosegle 392.271.000 EUR tovrstnih prihodkov. Ti prihodki predstavljajo 37 % celotnih poslovnih prihodkov. Na trgu izven EU pa so gospodarske družbe Primorsko-notranjsko regije ustvarile 105.345.000 EUR čistih prihodkov od prodaje. V prihodkih iz poslovanja ti predstavljajo 9,9 %. Daleč največ, 370.552.000 EUR ali 74,5 % vseh prihodkov od prodaje na tujem trgu je bilo ustvarjenih na področju predelovalnih dejavnosti. Finančni prihodki so znašali 5.004.000 EUR. Med finančnimi prihodki je bilo največ oziroma 52 % prihodkov iz deležev, 27,1 % iz poslovnih terjatev in 20,9 % prihodkov iz danih posojil. Drugi prihodki so znašali 3.309.000 EUR. Ta vrsta prihodkov obsega poleg neobičajnih postavk tudi prihodke iz naložbenih nepremičnin, ki

nastanejo ob njihovem vrednotenju po pošteni vrednosti, odtujitvi in iz naslova najema. Prav vsi prihodki so se glede na predhodna leta povečali.

Odhodki: Družbe so v letu 2013 ugotovile 1.027.309.000 EUR poslovnih odhodkov. Finančni odhodki so se v primerjavi z letom 2012 povečali za 0,3 %. Med poslovnimi odhodki so po obsegu največji stroški blaga, materiala in storitev. V letu 2013 so jih družbe obračunale v znesku 797.475.000 EUR. Med glavnimi kategorijami odhodkov so na drugem mestu stroški dela, ki vključujejo stroške plač, stroške pokojninskih in drugih socialnih zavarovanj ter druge stroške dela. V letu 2013 je bilo za te namene obračunano 164.023.000 EUR. Glede na predhodna leta so se v različnih obsegi povečale prav vse kategorije odhodkov.

Neto čisti dobiček regije: V letu 2013 je med 12 statističnimi regijami neto čisti dobiček izkazalo šest regij, Primorsko-notranjska regija se je uvrstila na šesto mesto s 21.303.000 EUR, kar je najboljši poslovni izid v celotni finančni perspektivi. Z vidika področij dejavnosti so najboljše poslovale družbe s področja predelovalnih dejavnosti, saj so zabeležile 11.507.000 EUR neto čistega dobička. Med področji dejavnosti pa tudi po ustvarjeni dodani vrednosti najbolj izstopa področje predelovalnih dejavnosti s 158.385.000 EUR.

4.1.2. Poslovanje gospodarskih družb v Primorsko-notranjski regiji

Število registriranih poslovnih subjektov: Po podatkih AJPES je bilo leta 2013 v regiji registriranih 1.025 gospodarskih družb, kar je 5,2 % več kakor leto poprej ter 1.819 samostojnih podjetnikov, kar predstavlja dobra dva odstotka manj v primerjavi z letom 2012. Glede na velikost je 949 ali 92,5 % družb spadalo med mikro, 50 ali 4,9 % med majhne, 12 ali 1,2 % med srednje in 14 ali 1,4 % med velike družbe.

Število zaposlenih: V letu 2013 so družbe v regiji zaposlovale 7.723 delavcev, kar je najmanj v zadnjih šestih letih. Mikro družbe so v letu 2013 zaposlovale 29,5 % vseh delavcev, majhne družbe 23 % vseh delavcev, srednje družbe 16,7 % vseh delavcev, velike družbe pa 30,8 % vseh delavcev, ki so zaposleni v regiji.

Bruto plače zaposlenih: primerjava podatkov o plačah zaposlenih kaže na povečevanje razlik med regijsko povprečno bruto plačo na zaposlenega in povprečno bruto plačo na ravni države. V letu 2007 je povprečna bruto plača na zaposlenega v regiji znašala 1.125,85 EUR, v letu 2013 beležimo povišanje plač na regionalni ravni za 18,5 %, pri čemer pa so regijske plače še vedno pod državnim povprečjem in sicer za 13,5 %. Povprečna mesečna plača na zaposlenega v Primorsko-notranjski regiji v letu 2013 je bila 1.272 EUR, za 5,4 % višja kakor v letu 2012 in hkrati za 12,9 % nižja od slovenske, ki je znašala 1.461 EUR.

Gospodarske družbe že nekaj let financirajo poslovanje pretežno s tujimi viri, bančnimi krediti ali povečujejo obveznosti do dobaviteljev, saj se delež lastnih virov ali kapitala v virih financiranja v preteklem šestletnem obdobju ni bistveno spremenil. Kazalnik donosnosti sredstev, ki je izračunan iz razmerja med neto dodano vrednostjo in povprečnimi sredstvi, se izboljšuje, saj so družbe na 100 EUR sredstev ustvarile 27,6 EUR neto dodane vrednosti, kar predstavlja najvišjo vrednost ustvarjeno v zadnjih šestih letih. Tudi kazalnik donosnosti kapitala, ki je izračunan kot razmerje med povprečnim kapitalom in neto dodano vrednostjo, je v letu 2013 zabeležil najvišjo vrednost po

letu 2009. Kazalnik pove, da so družbe v letu 2013 na 100 EUR kapitala ustvarile 72,2 EUR neto dodane vrednosti.

Izboljšala sta se tudi kazalnika produktivnosti, ki sta izračunana iz razmerja med celotnimi prihodki in zaposlenimi ter iz razmerja med neto dodano vrednostjo in zaposlenimi. Kljub višjim vrednostim navedenih kazalnikov produktivnosti, tudi v primerjavi z letom 2008, je treba ugotoviti, da so bili rezultati doseženi z bistveno nižjim številom zaposlenih, za 17,1 % ali 1.597 manj kot v letu 2008. Medtem ko je neto čisti dobiček v obravnavanem letu presegel tistega iz leta 2008 pa obseg poslovanja z vidika prihodkov družb še ni dosegel ravni iz leta 2008.

Izboljšuje se torej kapitalska pokritost dolgoročnih sredstev družb, delež kapitala v virih sredstev, tudi kazalnik dolgoročne pokritosti dolgoročnih sredstev in zalog rahlo narašča. Rahlo se v zadnjih treh letih izboljšujejo tako gospodarnost kot donosnost sredstev in kapitala.

Če povzamemo, ekonomski kazalci v regiji se rahlo izboljšujejo, priča smo dvigu števila delujočih podjetij, dvigu neto dodane vrednosti, neto čistega dobička, podjetja v regiji so manj zadolžena od slovenskega povprečja (neto finančni dolg/EBITDA znaša 3,14, za Slovenijo 5,74), imajo boljšo likvidnost (kratkoročni koeficient znaša 1,16, za Slovenijo 1,1), višje EBITDA, EBIT in neto maržo ter višjo dobičkonosnost kapitala, kar je v smislu dolgoročne vzdržnosti poslovnih subjektov v regiji izredno pozitivno. Hkrati je tovrstno stanje tudi izziv za izboljšanje v prihodnjem obdobju merjenja.

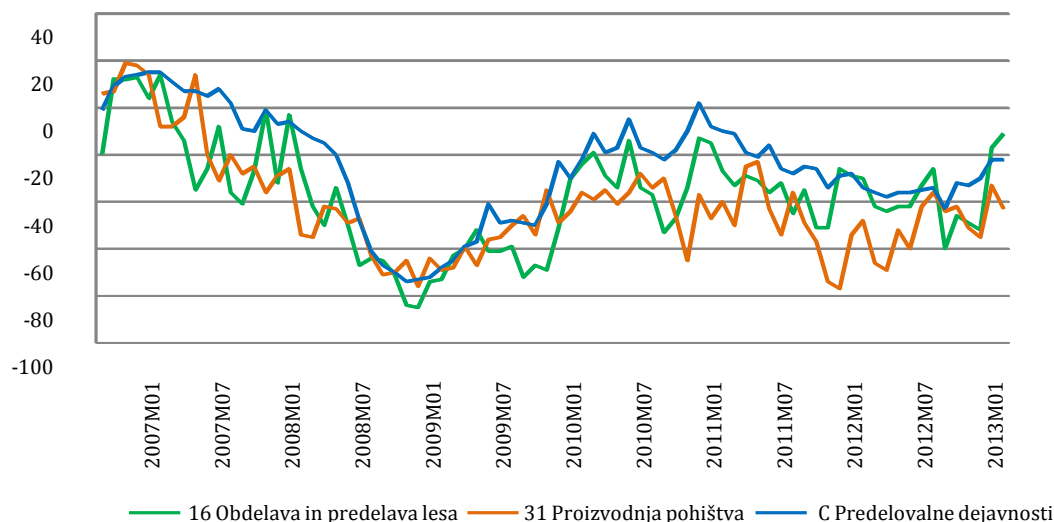
4.2. Ocena stanja na področju lesarstva

Sledeča ocena stanja na področju lesarstva je skoraj v celoti deskriptivna, kar je posledica dejstva, da podatki za področje lesarstva niso dostopni na ravni statističnih regij. V nadaljevanju bomo zato izhajali iz podatkov za celotno Slovenijo, pri čemer bomo dodajali ugotovitve na osnovi lastne udeležbe ter opazovanja stanja v regiji. Stanje lesarstva v Primorsko-notranjski regiji je sicer primerljivo s stanjem panoge v celotni državi, kar še dodatno utruje smotrnost navedenega pristopa k oceni stanja.

Večina lesno-predelovalnih obratov v Primorsko-notranjski regiji se sooča z velikimi težavami. Ključni problemi za nastalo situacijo izvirajo iz neustreznega sistema upravljanja z gozdovi ter neustreznega upravljanja v lesno-predelovalnih podjetjih, lastniških strukturah, ipd. Čeprav lesarska dejavnost še naprej predstavlja regijska prioriteta, pa neizpodbitno velja, da je njen uspeh pogojen z učinkovito sektorsko politiko, ki je v Sloveniji odsotna. Temu v prid govori tudi dejstvo, da je lesarska dejavnost že v preteklosti izkazovala veliko gospodarsko moč, da gre za dejavnost z močno tradicijo ter, da je območje Primorsko-notranjske regije zaznamovano z obilico surovine, ki bi jo bilo mogoče uporabiti za namen revitalizacije lesarske industrije. Trenutno stanje le-te kaže nasprotno: večina podjetij, ki delujejo v panogi, se sooča z eksistencialnimi težavami, v panogi prevladuje nepovezanost podjetij, podjetja so po večini finančno šibka, nezmožna vstopanja v razvoje projekte in nezmožna zagotavljanja lastne udeležbe v tovrstnih projektih. Praviloma so tudi ta podjetja, tako kot večji del delujočih podjetij v drugih panogah, izrazito proizvodno naravnana, konkurirajo z obsegom proizvodnje in ne z razvojem lastnih produktov ter dodano vrednostjo, zaradi česar so postala nekonkurenčna v primerjavi s podjetji, ki delujejo v panogi v poslovnih okoljih, kjer lahko dosegajo znatno nižje proizvodne cene.

Poslovanje v lesarstvu: podatki SURS kažejo, da se je trend upadanja proizvodnje v panogi »Proizvodnja pohištva« v letu 2010 sicer umiril, a se je nato upadanje obsega proizvodnje nadaljevalo tudi v 2012, z nakazanim rahlim dvigom v začetku leta 2013. Proizvodnja v dejavnosti »Obdelava in predelava lesa« sledi gibanju proizvodnje ostalih predelovalnih dejavnosti, z le nekoliko nižjo stopnjo rasti¹².

Slika 4. 2.: Poslovne tendence skupnih naročil v predelovalnih dejavnosti po SKD 2008

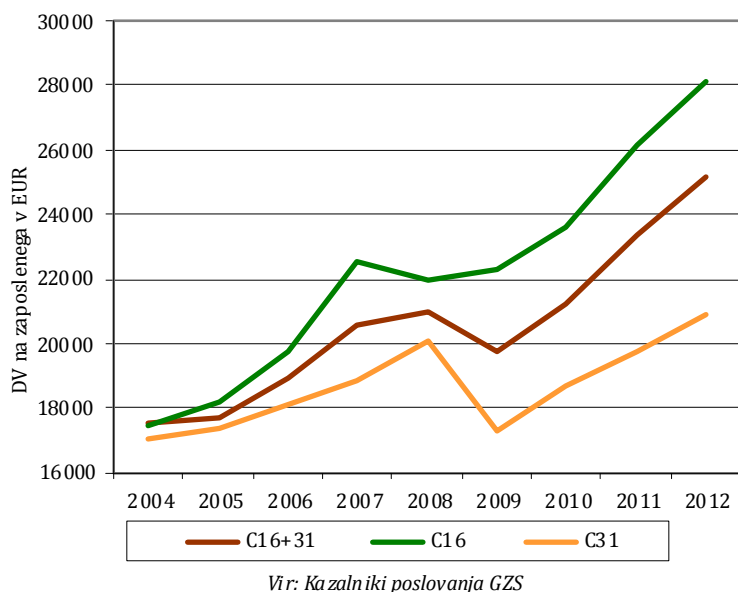
V nadaljevanju navajamo podatke Združenja GZS lesne in pohištvene industrije, ki je v letu 2012 opravilo zadnjo obsežno raziskavo na tem področju¹³. V letu 2012 je bilo v Sloveniji 877 lesnopredelovalnih družb (obdelava in predelava lesa in proizvodnja pohištva), v katerih je bilo 10.764 zaposlenih. To je 10 % manj v primerjavi z letom 2011. V istem letu so prihodki v lesnopredelovalni panogi znašali 949 mio EUR (1.005 mio EUR v 2011), odhodki pa 947 mio EUR (1.033 mio EUR v 2011), kar predstavlja 29,4 mio EUR čiste izgube in 28,8 mio EUR čistega dobička. Negativen rezultat iz poslovanja v višini 0,6 mio EUR izgube oz. za 27,2 mio EUR manj kot v letu 2011 (27,8 mio EUR). V letu 2012 je največji neto čisti dobiček v lesnopredelovalni panogi zabeležilo področje »Stavbno mizarstvo in tesarstvo«, največjo neto čisto izgubo pa so beležila področja »Proizvodnja in sestavljanje parketa«, »Proizvodnja kuhinjskega pohištva« in »Proizvodnja drugega pohištva«.

Dodana vrednost na zaposlenega v panogi: Primerjava dodane vrednosti na zaposlenega v lesno predelovalnih panogah z dodano vrednostjo v predelovalnih dejavnostih na splošno, v letu 2012 kaže nadaljnje povečevanje zaostanka področja »Proizvodnja pohištva«, medtem ko področje »Obdelava in predelava lesa« sledi trendu dodane vrednosti v predelovalni dejavnosti le z minimalnim zaostankom. Le-ta je v gospodarskih družbah v letu 2012 znašala v povprečju 38.006 EUR (leta 2011: 37.512 EUR), v predelovalnih dejavnostih pa 36.374 EUR (leta 2011: 36.014 EUR).

¹² Vir: Statistični urad RS, podatkovne baze objavljene na spletni strani www.stat.si, 2013.

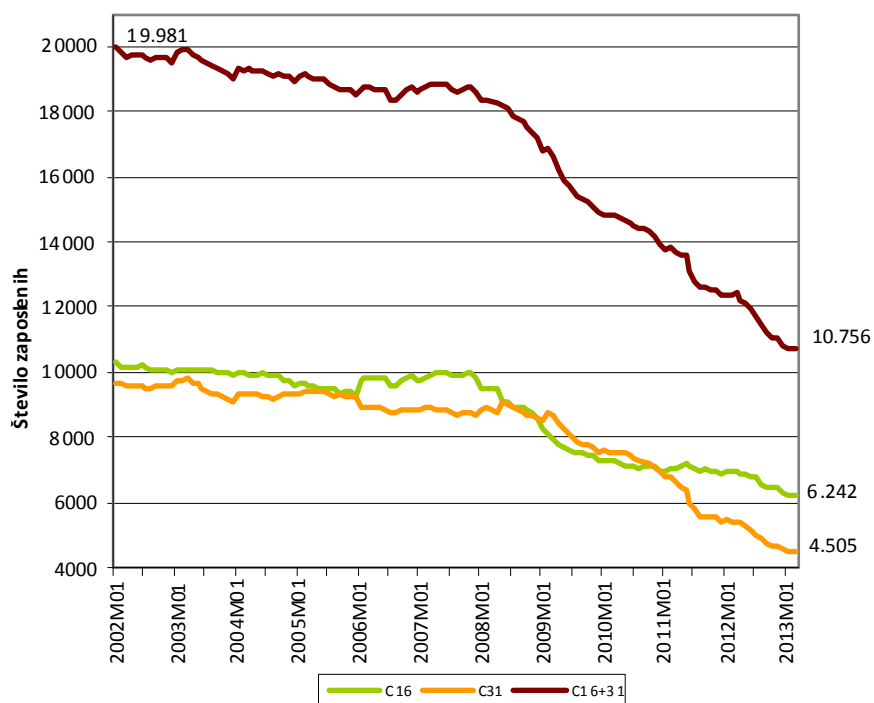
¹³ Vir: Informacije o poslovanju lesne in pohištvene industrije v letu 2012, GZS, Združenje lesne in pohištvene industrije, 2012.

Slika 4. 3.: Dodana vrednost na zaposlenega v panogah obdelava in predelava lesa ter proizvodnja pohištva

Stopnja zaposlenosti v panogi: Zaposlenost v lesnopredelovalni industriji zadnja leta drastično pada: samo v letu 2012 se je zaposlenost v panogi zmanjšala za 9,9 %. V »Obdelavi in predelavi lesa« se je zaposlenost zmanjšala za 5 %, v »Proizvodnji pohištva« pa za 16,2 %.

Slika 4. 4.: Število zaposlenih v lesnopredelovalni industriji

4.3. Ocena stanja na področju turizma

Od leta 2009 do 2013 je v regiji potekal proces vzpostavitve destinacijskega managementa. V letu 2009 je bila vzpostavljena tržna znamka Zeleni kras, na turistični zemljevid Slovenije je bila postavljena turistična destinacija Zeleni kras. Pod okriljem krovne znamke je RRA Notranjsko-kraške regije, d.o.o. v sodelovanju s partnerji opravila ključne aktivnosti in korake za povezovanje turističnih ponudnikov, razvoj integralnih turističnih produktov in organiziran skupen nastop na turističnih trgih (popis ponudbe, destinacijska spletna stran, lokalna vodniška služba, informacijski centri, promocijski material, sejmi). V dokumentih znamke in turistični strategiji območja so bile opredeljene ključne značilnosti destinacije, ki temeljijo na kraških naravnih pojavih in bogati kulturno-zgodovinski dediščini ter možnostih aktivnega preživljanja prostega časa v neokrnjeni naravi skozi vse leto.

V letu 2013 je bila znotraj RRA Notranjsko-kraške regije, d.o.o. uspešno vzpostavljena regionalna destinacijska organizacija RDO Postojnska jama-Zeleni kras, ki je s strani regije pooblaščen za opravljanje razvojne, promocijske, operativne in distribucijske funkcije v turizmu na nivoju regije. Njena cilja sta spodbujati rast in razvoj kvalitetnih in trajnostnih oblik turističnih dejavnosti ter povečevati prepoznavnost destinacije Zeleni kras kot destinacije z bogato in ohranjeno naravno dediščino, temelječo na kraških pojavih. Na podlagi izvedenih promocijskih aktivnosti, obiska destinacijske spletne strani, obsega povpraševanj preko spletne strani ocenjujemo, da je destinacija na domačem trgu že postala v manjši meri prepoznavna, medtem ko za bližnje tuje trge, kamor so bile promocijske aktivnosti usmerjene v skromnem obsegu, tega še ne moremo trditi. Tu se prepoznavnost v glavnem osredotoča le na Postojnsko jamo kot glavno naravno vrednoto in turistično zanimivost območja.

Število dnevniških obiskovalcev: v letih 2007-2013 se je rahlo povečevalo, predvsem na račun obiska Postojnske jame in novo odprte turistične zanimivosti Parka vojaške zgodovine v Pivki. V letu 2013 je destinacijo Zeleni kras obiskalo dobrih 850.000 obiskovalcev¹⁴, kar je za 6 % manj od zastavljenega kazalca v prejšnjem RRP-ju. Od tega je Postojnsko jamo obiskalo daleč največ obiskovalcev, okoli 545.000, med drugimi najbolj obiskanimi zanimivostmi pa so Predjamski grad in grad Snežnik, Križna jama, Park vojaške zgodovine Pivka. Glede na leto 2012 beležimo približno pet odstotno rast obiskovalcev Zelenega krasa. Predvidevamo, da se bo zmerena rast v prihodnje nadaljevala, zato smo si do leta 2020 zastavili 20 % povečanje števila obiskovalcev. V skupnem številu vseh prihodov turistov v Sloveniji (podatek za 2013¹⁵) predstavlja naša regija 1,2 % delež in je na 9. mestu med dvanajstimi slovenskimi regijami.

Število nočitev: po kazalniku število nočitev nismo dosegli zastavljenega načrta, saj je bil cilj v letu 2013 doseči 230.680 nočitev, podatki pa kažejo, da je bilo ustvarjenih zgolj 65.000¹⁶ nočitev oziroma 28 % od predvidenih. Delež tujih nočitev je 80 %. Načrtovani kazalnik je bil preoptimistično zastavljen in ni predvideval upadanja nočitev, h kateremu je na eni strani botrovala gospodarska kriza in na drugi pomanjkanje večjih nastanitvenih objektov (hotelov) v regiji, ki bi sprejeli večje skupine turistov (avtobusi), zato so se te odločale za nočitve izven regije. Letno se sicer nočitve od

¹⁴ Vir: Evidence RRA Notranjsko-kraške regije, d.o.o., 2013.

¹⁵ Vir: Statistični urad RS, podatkovne baze objavljene na spletni strani www.stat.si, 2013

¹⁶ Vir: Statistični urad RS, podatkovne baze objavljene na spletni strani www.stat.si, 2013 in evidence RRA Notranjsko-kraške regije, d.o.o., 2013.

leta 2011 rahlo povečujejo. V skupnem številu vseh nočitev v Sloveniji (podatek za 2013¹⁷) predstavlja naša regija le 0,6 % delež in je med dvanajstimi regijami na predzadnjem mestu. V naslednjem obdobju je predvidena 4 % letna rast nočitev.

Nastanitvene zmogljivosti (število ležišč): gledano v celoti so sicer v upadu, vendar le na račun zmanjšanja hotelskih zmogljivosti. V vseh občinah pa se povečuje tako število nehotelskih namestitvenih objektov kot število ležišč na turističnih kmetijah, sobah, apartmajih in gostiščih, kar je pozitivno. Poleg obstoječega avtokampa Pivka jama se odpirajo tudi manjši kampi in prenočišča za avtodome. Tako se je število ležišč v hotelskih objektih od 2008 do 2013 zmanjšalo za 203 ležišča, v drugih skupinah nastanitvenih objektov pa povečalo iz 588 v letu 2008 na 1306 v letu 2013¹⁸, torej za več kot 100 %. Regija sicer razpolaga z 2 % nastanitvenimi zmogljivostmi Slovenije. Ob izvajanju ukrepov novega RRP-ja naj bi se do leta 2020 nastanitvene zmogljivosti v vseh kategorijah skupaj povečale za 20 %.

Novo razvite turistične storitve in programi: v destinaciji se še vedno srečujemo s precej velikim številom obiskovalcev, ki območje zapustijo že po nekaj urah bivanja. Vendar se je povprečna doba bivanja turistov s 3-6 ur povečala na 1,4 dneva pri domačih obiskovalcih in na 2,4 dneva pri tujih obiskovalcih, pri obojih skupaj pa na 1,6 dneva¹⁹, kar pomeni, da smo načrtovani cilj precej presegli (kazalnik je bil 9 ur). Povečano povprečno dobo bivanja lahko pripisujemo tudi razvoju novih storitev in povezovanju le-teh v skupne produkte. Med novimi turističnimi storitvami je treba izpostaviti Park vojaške zgodovine v Pivki (tankovsko-artilerijske zbirke, krožna pot vojaške zgodovine, utrdbe Alpskega zidu), Ekomuzej Pivških presihajočih jezer, dodatno ponudbo v parku Postojnske jame (Proteusova jama z Vivarijem), alternativne ogleda Postojnske in drugih turističnih jam. Kljub temu je integracija turistične ponudbe še pomanjkljiva, saj niso izkoriščene številne možnosti povezovanja med glavnimi turističnimi atrakcijami (Postojnska jama, Predjamski grad) z manjšimi zanimivimi ponudniki tako na področju gostinstva, nastanitve, naravnih znamenitosti, kulturne dediščine, izobraževanja ipd. Na splošno se je izboljšala ponudba kmečkega turizma, ki postopoma dopolnjuje svojo osnovno ponudbo z aktivnostmi v naravi in na kmetiji sami (izposoja koles, pohodništvo, opazovanje ptic, manjši wellness programi, kmečka opravila, kulinarične in druge izobraževalne delavnice,...). Ob nadaljnjem izvajanju ukrepov na tem področju smo v novem RRP-ju predvideli podaljšanje povprečne dobe bivanja obiskovalca na 2,6 dneva.

4.4. Ocena stanja na področju človeških virov

4.4.1. Demografski trendi

V drugi polovici leta 2012 je regija štela 52.531, 50,4 % moških in 49,6 žensk. Povprečna starost prebivalcev je 42,6 let, indeks staranja pa je za 2,3 višji od slovenskega povprečja, kar Primorsko-notranjsko regijo postavlja nekje v sredino med vsemi slovenskimi statističnimi regijami. Kazalniki demografskega razvoja se sicer izboljšujejo zelo počasi: v primerjavi z letom 2007 beležimo pozitiven naravni prirast (razmerje med živorojenimi in umrlimi), ki je v letu 2012 v primerjavi s slovenskim povprečjem bil še vedno nižji (v letu 2007 -0,8, v letu 2012 pa 0,2, slovensko povprečje

¹⁷ Vir: Statistični urad RS, podatkovne baze objavljene na spletni strani www.stat.si, 2013.

¹⁸ Vir: Statistični urad RS, podatkovne baze objavljene na spletni strani www.stat.si, 2013 in evidence RRA Notranjsko-kraške regije, d.o.o., 2013.

¹⁹ Vir: Statistični urad RS, podatkovne baze objavljene na spletni strani www.stat.si, 2013.

v letu 2012 1,3). Sledeče leto 2013 je po podatkih sodeč prelomno leto v tem smislu: v letu 2013 namreč v Primorsko-notranjski regiji beležimo bistveno drugačno stanje: naravni prirast se je skokovito povečal na 1,2 in tako presegel slovensko povprečje, ki je padlo na 0,9. Po drugi strani pa je selitveni prirast bistveno upadel: čeprav se je število posameznikov iz tujine in iz drugih statističnih regij kar potrojilo, pa je bistveno naraslo tudi število posameznikov, ki so se izselili iz regije. Selitveni prirast je tako v primerjavi z letom 2007 upadel kar za 9,1: leta 2012 beležimo negativni selitveni prirast v vrednosti -1,2. Tega leta se je kot kaže ta trend tudi ustavil, saj že leto pozneje, 2013, beležimo pozitivni skupni selitveni prirast na 1000 prebivalcev z vrednostjo 0,2²⁰.

4.4.2. Izobraževanje, usposabljanje in vseživljenjsko učenje

Izobrazbena struktura: v letu 2013 je izobrazbena struktura prebivalstva v skladu s slovenskim povprečjem. Delež prebivalstva brez izobrazbe znaša 0,82 % (slovensko povprečje 0,71 %), dobra polovica prebivalstva ima srednjo izobrazbo (poklicno, strokovno ali splošno), delež prebivalstva z višjo ali visoko izobrazbo pa predstavlja dobro tretjino (35,6 %), kar je le za 0,5 odstotka nižje od slovenskega povprečja²¹.

Število dijakov na 1000 prebivalcev: Število dijakov in dijakinj tako na ravni Slovenije kot v Primorsko-notranjski regiji z leti upada. Tako je 2007 število dijakov v Primorsko-notranjski regiji znašalo 42, leta 2013 pa 36 (slovensko povprečje je znašalo v letu 2007 45, v letu 2013 pa 37)²².

Število študentov terciarnega izobraževanja v regiji in delež žensk med študenti terciarnega izobraževanja: število študentov terciarnega izobraževanja tako v Sloveniji kot v Primorsko-notranjski regiji upada. Konec leta 2012 smo v regiji šteli 2.366 študentov terciarnega izobraževanja, kar predstavlja približno 4 % vsega prebivalstva, ta trend pa se še nadaljuje v letu 2013, ko se je število študentov terciarnega izobraževanja v regiji zmanjšalo na 2.177. Hkrati se povečuje se razmerje študentov terciarnega izobraževanja po spolu: v letu 2007 je med študenti bilo 41,4 % študentov in 58,6 % študentk, medtem ko v letu 2013 štejemo 39,9 % študentov in 60,1 % študentk. Podoben trend je opaziti tudi v ostalih slovenskih regijah²³.

Stopnja vključenosti prebivalstva v vseživljenjsko izobraževanje: Zadnji razpoložljivi podatki o vključenosti prebivalstva v vseživljenjsko izobraževanje segajo v leto 2012: v tem letu je v Primorsko-notranjski regiji v vseživljenjsko izobraževanje vključenih 15,5 % odraslih, kar je 0,5 % nižje od slovenskega povprečja. Uradna statistika v tem kazalcu upošteva prebivalce, stare 25-64 let, ki so vključeni v redne šolske programe, tečaje, seminarje, krožke itd.²⁴ V primerjavi z letom 2007 v letu 2012 beležimo trikrat manjše število izvajalcev izobraževanja v regiji: glede na uradne podatke Andragoškega centra Slovenija²⁵ je bilo leta 2007 ponudnikov 6, konec leta 2013 pa le še dva, kar predstavlja najmanjšo ponudbo v Sloveniji. Gre za aktivnosti Zavoda Znanje Postojna in Ljudske univerze v Ilirski Bistrici. Neugodni so tudi podatki o številu izobraževalnih programov v

²⁰ Vir: Statistični urad RS, Podatkovne baze objavljene na spletni strani www.stat.si, 2013.

²¹ Vir: Statistični urad RS, Podatkovne baze objavljene na spletni strani www.stat.si, 2013.

²² Vir: Statistični urad RS, Podatkovne baze objavljene na spletni strani www.stat.si, 2013.

²³ Vir: Statistični urad RS, Podatkovne baze objavljene na spletni strani www.stat.si, 2013.

²⁴ Vir: Andragoški center Slovenije, Info-mozaike 62 – Evropski kazalniki: Udeležba odraslih (25-64 let) v vseživljenjskem učenju, <http://arhiv.acs.si/Info-mozaike/2013/62.pdf>, 2013.

²⁵ Vir: Andragoški center Slovenije, Pregled dejavnosti, dosežkov in ponudbe v izobraževanju odraslih 2013/2014 (letno poročilo), http://pregled.acs.si/dokument/porocila/Ponudba_IO_2013_porocilo.pdf, 2014.

regiji, ki je v obdobju od 2007 do 2013 upadlo za 69 % (iz 135 na 42). Če te podatke primerjamo s številom prebivalcev v regiji, ima Primorsko-notranjska regija najmanj ugodne kazalnike v Sloveniji, saj šteje kar 22.416 prebivalcev na izvajalca izobraževanja, medtem, ko nacionalno povprečje znaša 7.489 prebivalcev na izvajalca izobraževanja.

Razvitost srednjega in višješolskega izobraževanja: v regiji delujeta dve srednji šoli: Srednja gozdarska in lesarska šola (SGLŠ) v Postojni in Šolski center Postojna s podružnico v Ilirski Bistrici. Obe srednji šoli skupaj v regiji nudita šest srednješolskih programov: gozdarski, lesarski in zdravstveni v okviru SGLŠ in gimnazijski, ekonomski in strojni v okviru Šolskega centra Postojna. V sklopu slednjega deluje tudi Višja strokovna šola, ki nudi program Poslovni sekretar, Strojništvo in Gozdarstvo in lovstvo.

Možnosti štipendiranja v regiji: V primerjavi z letom 2007 se tudi v letu 2012 nadaljuje trend pomanjkanja vpisa mladih v poklice, ki jih regijsko gospodarstvo potrebuje. V regiji obstaja regionalna štipendijska shema, ki sicer nudi delno podporo reševanju tega vprašanja, a v zadnjih letih ne odraža v celoti dejanskih potreb gospodarstva v regiji. Tako npr. že od leta 2011/2012 opazamo zmanjšanje prijav potreb delodajalcev po novih kadrih, ki pa je v večji meri odraz zaostrenih gospodarskih razmer kot pa dejanskih potreb po kadrih. Glede na prevladujoče gospodarske panoge v regiji se z vidika kadrovanja kaže potreba predvsem po orodjarskih in lesarskih poklicnih profilih, podatki o vpisih v razpoložljive programe pa kaže preferenco učečih se k vpisovanju drugih izobraževalnih smeri, predvsem pa tudi po nadaljevanju študija na terciarni ravni. V študijskem letu 2012/2013 v okviru regionalne štipendijske sheme beležimo 39 vključenih delodajalcev in 179 štipendistov, kar predstavlja več kot petkratno povečanje števila delodajalcev in 11-kratno povečanje števila štipendistov. Štipendijska shema se je izkazala za ustrezen instrument spodbujanja štipendiranja v regiji, ki pa bi ga bilo treba dopolniti še z dodatnimi mehanizmi spodbude ter hkrati raziskovati možnosti za dodatne finančne spodbude v ta namen²⁶.

Poklicno izobraževanje in usposabljanje odraslih: podatki o poklicnem izobraževanju in usposabljanju odraslih so dostopni zgolj na nacionalni ravni, zadnji dostopni podatki so iz leta 2010²⁷. Ti podatki kažejo na visok indeks udeležbe slovenskih podjetij v poklicnem izobraževanju in usposabljanju v primerjavi z EU povprečjem, a število podjetij, ki zaposlenim omogočajo dodatna poklicna izobraževanja in usposabljanja upada. Tako npr. v letu 2005 odstotek takšnih podjetij predstavlja 66,7 %, v letu 2010 pa le še 40,8 %. Na regionalni ravni teh podatkov nimamo in predvidevamo, da so regionalni kazalci v tem smislu nekoliko pod slovenskim povprečjem, predvsem kot posledica finančne krize. Ne glede na navedeno opazamo povečan interes regijskih podjetij za vlaganje v poklicno izobraževanje in usposabljanje, k čemur prispevajo tudi različne regijske iniciative kot je npr. oblikovanje konzorcija orodjarskih podjetij, ki so se združila v okviru kompetenčnega centra »Orodjarstvo kot nosilec tehnološkega razvoja Notranjsko-kraške regije« in tako za poklicno izobraževanje in usposabljanje namenila 578.616 EUR²⁸.

²⁶ Vir: Evidence RRA Notranjsko-kraške regije, d.o.o., 2013.

²⁷ Vir: Andragoški center Slovenije, Info-mozaik 49 – Statistični podatki: Nadaljevalno poklicno izobraževanje in usposabljanje zaposlenih v podjetjih, <http://arhiv.acs.si/Info-mozaik/2012/49.pdf>, 2010.

²⁸ Vir: Statistični urad RS, Podatkovne baze objavljene na spletni strani www.stat.si, 2013.

4.4.3. Zaposlovanje delovne sile

Delovno aktivno prebivalstvo: delež delovno aktivnega prebivalstva v regiji v letu 2013 je nekoliko pod slovenskim povprečjem in znaša 31,1 % (slovensko povprečje: 39,5 %). Med njimi je 86 % zaposlenih oseb, med preostalimi, samozaposlenimi je 35,8 % kmetov, kar približno ustreza tudi povprečni slovenski strukturi delovno aktivnega prebivalstva. V primerjavi z letom 2007 se delež delovno aktivnega prebivalstva v regiji zmanjšuje, podobno kot to velja tudi za slovensko povprečje. Delež delovno aktivnega prebivalstva se zmanjšuje v vseh občinah Primorsko-notranjske regije, z izjemo občine Cerknica, kjer zaznavamo le znatno povečanje delovno aktivnega prebivalstva (za 0,3 %). V največji meri pa se zmanjšuje delovno aktivno prebivalstvo v občini Bloke, kjer leta 2012 zaznavamo kar 22 % upad (glej tabelo 4.2.)²⁹.

Tabela 4. 2.: Delež delovno aktivnega prebivalstva v občinah Primorsko-notranjske regije

Občina		2007 (število)	2007 (delež)	2013 (število)	2013 (delež)
Bloke	Delovno aktivno prebivalstvo	644	39,2	273	17,3
	Zaposlene osebe	509	31,0	134	8,5
	Samozaposlene osebe	35	2,1	44	2,8
	Kmetje	100	6,1	95	6,0
Cerknica	Delovno aktivno prebivalstvo	3.615	32,8	3.747	33,1
	Zaposlene osebe	3.208	29,1	3.249	28,7
	Samozaposlene osebe	255	2,3	313	2,8
	Kmetje	152	1,4	185	1,6
Ilirska Bistrica	Delovno aktivno prebivalstvo	3.969	28,1	3.617	26,1
	Zaposlene osebe	3.347	23,7	2.952	21,3
	Samozaposlene osebe	378	2,7	433	3,1
	Kmetje	244	1,7	232	1,7
Loška dolina	Delovno aktivno prebivalstvo	1.732	44,3	1.391	35,8
	Zaposlene osebe	1.590	40,7	1.237	31,9
	Samozaposlene osebe	57	1,5	66	1,7
	Kmetje	85	2,2	88	2,3
Pivka	Delovno aktivno prebivalstvo	2.274	37,5	1.629	26,9
	Zaposlene osebe	2.067	34,1	1.278	21,1
	Samozaposlene osebe	159	2,6	175	2,9
	Kmetje	48	0,8	176	2,9
Postojna	Delovno aktivno prebivalstvo	5.997	39,1	5.345	33,8
	Zaposlene osebe	5.469	35,7	4.697	29,7
	Samozaposlene osebe	431	2,8	489	3,1
	Kmetje	97	0,6	159	1,0

²⁹ Vir: Statistični urad RS, Podatkovne baze objavljene na spletni strani www.stat.si, 2013.

Izobrazbena struktura delovno aktivnega prebivalstva s prebivališčem v regiji: Podatki o izobrazbeni strukturi delovno aktivnega prebivalstva kažejo izboljšanje stanja v tem pogledu. Izobrazbena raven delovno aktivnega prebivalstva kaže zmanjševanje deleža tistih z nedokončano oz. dokončano osnovno šolo iz 22,2 % v letu 2007 na 13,3 % v letu 2013, nekoliko povečan je delež delovno aktivnega prebivalstva s srednješolsko in poklicno izobrazbo (iz 57,4 % v letu 2007 na 58,5 % v letu 2013), najbolj pa se je povečal delež delovno aktivnega prebivalstva z visokošolsko ali višjo izobrazbo, za 8,4 %. Delež slednjih tako v letu 2013 znaša 28,2 % ter zaostaja za slovenskim povprečjem za 2,3 %³⁰.

Razpoložljiva delovna mesta: na osnovi evidenc ZRSZ o prostih delovnih mestih je mogoče sklepati, da ponudba delovnih mest v regiji v primerjavi s prejšnjim programskim obdobjem upada in sicer za kar 15,3 %. V letu 2007 je bilo tako v regiji prostih 3.965 delovnih mest, medtem, ko je bilo v letu 2012 razpisanih prostih delovnih mest 3.360. Večina teh delovnih mest je bila razpisana za poklicno in srednješolsko izobrazbo. Z novo zakonodajo v letu 2013 prijava prostega delovnega mesta pri Zavodu RS za zaposlovanje ni več potrebna za delodajalce, ki ne sodijo v javni sektor ali niso gospodarske družbe v večinski lasti države, zaradi česar tudi podatke Zavoda RS za zaposlovanje o razpoložljivih delovnih mestih ne nudijo realne slike o tem. V letu 2013 je tudi v regiji zaznan upad prijavljenih razpoložljivih delovnih mest in sicer na 1.863.

4.4.4. Ponudba dela

Stopnja registrirane brezposelnosti v regiji: Stopnja registrirane brezposelnosti v regiji je med najnižjimi v Sloveniji. Od leta 2009 sicer beležimo znatno naraščanje brezposelnosti, iz 5,2 v letu 2007 na 12,8 v letu 2013, kar je skladno z gibanjem registrirane brezposelnosti na ravni Slovenije. Stopnja registrirane brezposelnosti se je povečala v vseh občinah Primorsko-notranjske regije, najbolj pa v občinah Bloke (15,4 %) in Loška dolina (13,4 %), kar je posledica odpuščanj v podjetjih Novolit in Kovinoplastika Lož, ki sta zaposlovali tudi največje število lokalnega prebivalstva. Ne glede na navedeno pa je tudi v letu 2012, kljub povišanju, stopnja registrirane brezposelnosti v regiji še vedno med najnižjimi v Sloveniji in zaseda 8. mesto med 12-imi regijami³¹.

Struktura brezposelnih oseb: Med registriranimi brezposelnimi osebami v regiji je decembra 2013 največ brezposelnih s srednješolsko splošno ali poklicno izobrazbo (49,5 %), sledi 36,6 % brezposelnih z dokončano ali nedokončano osnovnošolsko izobrazbo ter 13,9 % brezposelnih z višjo, visoko izobrazbo ali višje. Če te podatke primerjamo s slovenskim povprečjem, velja, da imamo v regiji nadpovprečno število brezposelnih z osnovnošolsko izobrazbo, medtem, ko je odstotek brezposelnih s srednjo izobrazbo in z višjo in visoko izobrazbo 1-2 % pod povprečjem. Podatki o starostni strukturi v primerjavi s Slovenijo kažejo podpovprečno število registriranih brezposelnih v vseh starostnih razredih do 49 let (10,9 %, slovensko povprečje: 11,6 %), nadpovprečno število registriranih brezposelnih pa zaznavamo v starostnem razredu 50 let in več (11,7 % v primerjavi s slovenskim povprečjem, ki znaša 10,2 %). Med njimi je več moških (52,4 %) kot žensk (47,6 %), odstotek registrirano brezposelnih žensk je le za 0,3 % nižji kot slovensko povprečje³².

³⁰ Vir: Statistični urad RS, Podatkovne baze objavljene na spletni strani www.stat.si, 2013.

³¹ Vir: Evidence Zavoda RS za zaposlovanje, 2013.

³² Vir: Evidence Zavoda RS za zaposlovanje, 2013.

4.5. Ocena stanja na področju širšega družbenega razvoja

4.5.1. Zdravstvo

Zdravstvene institucije v regiji: V regiji delujejo trije zdravstveni domovi, ki izvajajo preventivno, kurativno in socialno medicinsko dejavnost. Gre za ZD dr. Franca Ambrožiča v Postojni z zdravstveno postajo v Pivki, ZD dr. Božidarja Lavriča v Cerknici z zdravstvenima enotama v Starem trgu in na Blokah ter ZD Ilirska Bistrica z zdravstvenima postajama v Knežaku in Podgradu. Poleg tega v regiji deluje Bolnišnica Postojna, specializirana za porodništvo in ženskih bolezni. Bolnišnica pokriva vse predele regije, vedno večji obisk pa beležijo tudi iz sosednjih in celo drugih regij. V letu 2013 je v Primorsko-notranjski regiji zabeleženih 712 bolnišničnih postelj, od tega 81 % za akutno bolnišnično obravnavo, ter 19 % za psihiatrično bolnišnično obravnavo. V primerjavi z letom 2007 se je število razpoložljivih bolnišničnih postelj zmanjšalo za 3 %³³.

V regiji obstaja tudi osem referenčnih ambulant, ena v Ilirski Bistrici, ena v Pivki in šest v Postojni. Program socialnomedicinske, higienske, epidemiološke in zdravstveno-ekološke dejavnosti v sodelovanju z ustreznimi strokovnimi institucijami uresničujeta dva Zavoda za zdravstveno varstvo: Zavod za zdravstveno varstvo Koper na področju občin Postojna, Pivka in Ilirska Bistrica in Zavod za zdravstveno varstvo Ljubljana na področju občin Cerknica, Loška dolina in Bloke.

Zdravstveni delavci v regiji: Večina regijskih delavcev, zaposlenih v zdravstvu, je zaposlenih v javnem sektorju (73,3 %), z izjemo zobozdravstvenih delavcev, ki prevladujejo v zasebnih zobozdravstvenih ambulantah (68 % zobozdravnikov in 52,4 % zobotehnikov). Čeprav je število zdravstvenih delavcev v regiji še vedno krepko pod slovenskim povprečjem, pa se njihovo število v vseh kategorijah povečuje: število zdravnikov na 1.000 prebivalcev se je od leta 2007 zvišalo za 0,3 in znaša 1,3 (slovensko povprečje: 2,7), število zobozdravnikov na 1.000 prebivalcev se je povečalo za 0,1 na 0,6 zobozdravnika na 1000 prebivalcev (slovensko povprečje: 0,7), število farmacevtov na 1.000 prebivalcev je v letu 2007 znašalo 0,4, v letu 2013 je izenačeno s slovenskim povprečjem, z 0,6 farmacevta na 1.000 prebivalcev. Povečano je tudi število medicinskih sester v regiji: leta 2007 je bilo v regiji 3,8 medicinskih sester na 1.000 prebivalcev (slovensko povprečje: 7,9), leta 2013 pa 4,6 (slovensko povprečje: 8,5). Najbolj opazno pa je povečanje števila diplomiranih babic na 1.000 prebivalcev, ki je v obeh primerjalnih letih nadpovprečno visoko v primerjavi s slovenskim povprečjem: tako je v letu 2007 Primorsko-notranjska regija štela 9,6 babic na 100.000 prebivalcev (slovensko povprečje: 4,1), v letu 2013 pa se je to število povečalo na 22,9 (slovensko povprečje: 6,2).

Bolniški stalež v regiji: v primerjavi z letom 2007 se odstotek bolniškega staleža v Notranjsko-kraški regiji zmanjšuje: medtem, ko je v letu 2007 s 5 % presegal slovensko povprečje (4,4 %), v letu 2013 beležimo povprečen odstotek bolniškega staleža 4,1 %, ki je izenačen s slovenskim povprečjem. Število izgubljenih koledarskih dni na zaposlenega zaradi bolniškega staleža v letu 2007 znaša 18,2 (2,1 nad slovenskim povprečjem), v letu 2013 pa 15,1 (le 0,2 nad slovenskim povprečjem). Je pa povprečno trajanje ene odsotnosti v Primorsko-notranjski regiji nižje od slovenskega povprečja: v letu 2007 je v povprečju ta odsotnost v regiji trajala 14,6 dni (slovensko povprečje je znašalo 17,9), v letu 2013 pa 12,7 (slovensko povprečje: 15,7).

³³ Vir: Evidence Nacionalnega inštituta za javno zdravje, 2013.

Zdravstvenovzgojne dejavnosti v regiji: v regiji beležimo tudi raznovrstne vsebine zdravstvenovzgojnih dejavnosti. Podatki o tem so dostopni le za obdobje od 2008 do 2012, a kažejo na trend razvoja tega področja. Če torej primerjamo podatke v teh dveh obdobjih, opazamo, da je ponudba v regiji sicer pod povprečjem v primerjavi z ostalimi slovenskimi regijami, programi z nekaterimi vsebinami se izrazito zmanjšujejo, druge pa se pojavljajo. Med programi, ki jih v regiji ne izvajamo so programi na področju ilegalnih drog, preprečevanja nezgod pri delu in varnost pri delu, higienskega minimuma, visokega krvnega tlaka in nasilja ter pola za starše v zgodnjem nosečniškem obdobju. Zmanjšuje se tudi število programov na področju zdravega načina življenja, zdrave prehrane in hujšanja, spolne vzgoje, telesne dejavnosti, dobre drže in osebne higiene ter število programov na področju zasvojenosti, raka in nalezljivih bolezni. Po drugi strani opazamo znatno povečanje programov na področju duševnega zdravja, dejavnikov tveganja, pitja alkohola in kajenja tobaka, sladkorne bolezni in drugo. Največje pa je število programov zobozdravstvene vzgoje: v letu 2008 je v Primorsko-notranjski regiji bilo evidentiranih 139 programov na to temo, v letu 2012 pa kar 197 (glej tudi tabelo 4.3.)³⁴.

Tabela 4. 3.: Vsebine zdravstvenovzgojnih dejavnosti v občinah Primorsko-notranjske regije

Vsebine zdravstvenovzgojnih dejavnosti	2008	2012
Zdrav način življenja	60	59
Duševno zdravje	4	37
Zdrava prehrana	90	32
Spolna vzgoja	67	44
Telesna dejavnost	28	21
Dobra drža	21	18
Zasvojenosti	10	8
Tvegano pitje alkohola	-	5
Kajenje tobaka	4	8
Dejavniki tveganja za KVB	13	15
Zdravo hujšanje	12	7
Rak	4	3
Nalezljive bolezni	23	5
Sladkorna bolezen	1	8
Osebna higiena	18	1
Higiena bivalnega okolja	-	2
Zobozdravstvena vzgoja	139	197
Šola starše - predporodna priprava	41	27
Test hoje na 2km - test I.	7	28
Drugo	20	62

³⁴ Evidence Nacionalnega inštituta za javno zdravje, 2013.

4.5.2. Sociala

Neposredne naloge po Zakonu o socialnem varstvu izvajajo sledeči socialno varstveni zavodi:

- Centri za socialno delo: v regiji so vzpostavljeni trije centri za socialno delo, v Postojni, Ilirski Bistrici in Cerknici, ki opravljajo sledeče naloge: strokovna pomoč vsakomur, ki se znajde v krizni življenjski situaciji, spremljanje položaja ranljivih skupin in nudenje podpore, koordinacija dejavnosti vseh izvajalcev socialnih programov, ki delujejo na območju posamezne upravne enote ter izvajanje javnih pooblastil, ki so določena z zakonodajo. V okviru omenjenih aktivnosti se izvaja program pomoči na domu, CSD Postojna pa načrtuje ustanovitev Kriznega centra za otroke in mladostnike.
- Domovi za starejše: v regiji delujejo štirje domovi, ki izvajajo dejavnost institucionalnega varstva starejših, dva v Postojni (v 2013 160 ležišč ter 66 ležišč v samostojni bivalni enoti), en v Cerknici (164 ležišč, v 2013 nezasedene 4 postelje) in en v Ilirski Bistrici (v 2013 231 mest za celodnevno institucionalno varstvo, ki so v celoti zasedena (178 mest za osebe stare od 65 let naprej, 53 oseb s posebnimi potrebami) ter 15 mest za dnevno varstvo, ki so vsa prosta). Vsi navedeni domovi za starejše skupaj nudijo 583 ležišč³⁵.
- Varstveno delovni centri: Varstveno delovni center Postojna, z enotama v Postojni in Cerknici deluje na področju cele regije in izvaja vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji za odrasle osebe, pa tudi institucionalno varstvo v stanovanjski enoti. Na področju Primorsko-notranjske in Obalno-kraške regije deluje tudi mreža stanovanjskih skupnosti Vezi, namenjena odraslim osebam, ki imajo dolgotrajne težave v duševnem zdravju in zaradi različnih razlogov in okoliščin ne morejo več bivati v domačem okolju. Vključenim v stanovanjskih skupnostih v Postojni, Ilirski Bistrici in Podgradu se nudi bivanje, strokovna in laična pomoč ter podpora za vsakodnevno življenje.

V regiji sta vzpostavljena tudi dnevni center v ŠENT Enota Postojna, ki nudi različne izobraževalne in prostočasne dejavnosti za osebe s posebnimi potrebami ter KARSO Zaposlitveni center, d.o.o., ki v okviru statusa zaposlitvenega centra težje zaposljivim nudi redno zaposlitev in plačilo, usposabljanje in mentorstvo.

Socialni položaj: Med upravičenci do denarne socialne pomoči v Primorsko-notranjski regiji je bilo novembra 2011 2,16 % prebivalstva, med temi 19,2 % oz. 217 otrok. V primerjavi z decembrom 2007 gre za skoraj še enkratni porast deleža upravičenih, ki je decembra 2007 znašal 1,85 %. V primerjavi z ostalimi slovenskimi regijami je imela Primorsko-notranjska regija sicer enega izmed najnižjih deležev upravičencev do socialne pomoči in je bila daleč pod slovenskim povprečjem, ki je novembra 2011 znašal 3,24 %³⁶. V času priprave RRP novejših podatkov o tem področju ni bilo.

4.5.3. Kultura in kulturna dediščina

Primorsko-notranjska regija se ponaša z bogato kulturno dediščino in tradicijo. Kulturno udejstvovanje v regiji se izvaja preko vrste kulturnih ustanov, kulturnih domov, muzejev, knjižnic, galerij, glasbenih šol in ostalih kulturnih ustanov, regijsko kulturno ponudbo pa dopolnjujejo tudi

³⁵ Vir: Evidence regionalnih domov za upokoјence, 2013.

³⁶ Vir: Evidence Ministrstva RS za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2013.

ljubitelska kulturna dogajanja, ki jih organizirajo številna regijska in lokalna kulturna društva. Za območje je še posebej značilna slednja oblika delovanja na področju kulture, nekoliko manj prisotna pa je institucionalna kultura in podpora le-tej. Tabela 4.3. prikazuje podatke o številu delujočih društev na področju kulture v posameznih občinah Primorsko-notranjske regije: največje število društev je v mestnih centrih (Cerknica, Postojna in Ilirska Bistrica), pri čemer pa je zanimiv podatek, da je glede na število prebivalcev v posamezni občini razporeditev kulturnih društev relativno enakomerna³⁷.

Tabela 4. 4.: Število društev na področju kulture v občinah Primorsko-notranjske regije

Občina	Št. društev	Št. društev/1000 prebivalcev
Bloke	7	4,4
Cerknica	51	4,5
Ilirska Bistrica	47	3,4
Loška dolina	16	4,1
Pivka	22	3,7
Postojna	70	4,4

V regiji delujejo štiri izpostave Javnega sklada RS za kulturne dejavnosti (v nadaljevanju: JSKD): izpostava v Postojni usmerja in nudi podporo pri organizaciji kulturnih aktivnosti na področju občin Postojna in Pivka, izpostava v Cerknici zastopa občine Cerknica, Loška dolina in Bloke, še eno izpostavo pa je JSKD ustanovil v občini Ilirska Bistrica, za to področje. V regiji obstajajo tudi tri območne enote Zveze kulturnih društev (v Postojni, Ilirski Bistrici in Cerknici), ki so usmerjene k zagotavljanju vključevanja kar največjega števila društev in njihovega verodostojnega zastopanja pred lokalnimi in državnimi oblastmi.

Za ohranjanje kulturne dediščine kot strokovna institucija skrbi Notranjski muzej v Postojni, ki se je v letu 2011 preselil v nove prostore in, ki je tudi vodilna institucija na področju muzejske dejavnosti v regiji. Muzej ima tudi dislocirane enote, kar omogoča da s svojo vsebino širijo obzorja zgodovine in kulturne dediščine po vsej regiji, močno vlogo pa igra tudi pri spodbujanju regijskega turizma, še posebej navezujoč se na področje speleologije ter jamskega in kraškega turizma. V regiji je močno prisotno tudi področje vojaške dediščine, ki jo predstavlja Park vojaške zgodovine v Pivki.

Področje nepremične kulturne dediščine v regiji pokrivata tudi Zavoda za varstvo kulturne dediščine v Novi Gorici in Ljubljani. Za regijo so značilna gručasta naselja, cerkvice, gradovi, mlini, žage ter kamniti križi. Na tem območju se nahajajo zgledno ohranjeni gradovi, med njimi so najbolj razkošni, ohranjeni ter turistično obiskani grad Snežnik, grad Prem ter Predjamski grad. Z izjemo navedenih pa se v Primorsko-notranjski regiji kaže izrazita potreba po kakovostni obnovi preostale stavbne dediščine, ki je izjemno bogata in predstavlja dobro izhodišče za obogatitev turistične ponudbe v regiji.

³⁷ Vir: Evidence BOREO, 2013.

V regiji delujejo tri večje knjižnice, ki delujejo tudi preko svojih podružnic. Gre za sledeče: Knjižnica Maksa Samse Ilirska Bistrica z dislocirano enoto v lokalnem domu starejših občanov, Knjižnica Bena Zupančiča Postojna z dislociranimi enotama v Prestranku in v Pivki ter Knjižnica Jožeta Udoviča Cerknica s tremi dislociranimi enotami v Rakeku, Starem trgu pri Ložu in v Novi vasi. Vse večje knjižnice so vključene v informacijsko mrežo sistema Cobiss, poleg osnovne bibliotekarske dejavnosti pa se vse tri knjižnice s svojimi enotami lahko pohvalijo z dodatno kulturno dejavnostjo (razstave, predavanja, okrogle mize, delavnice za otroke, ure pravljic itd.).

V Primorsko-notranjski regiji se odvija kar nekaj stalnih kulturnih prireditev, ki privabljajo tudi goste iz drugih regij: Zmaj 'ma mlade, Furmanski praznik, Pustni karneval v Cerknici, prireditev V deželi ostrnic, Mednarodni glasbeni festival mladih, Poletni glasbeni festival, Mihaelov sejem in drugi.

4.5.4. Šport

Na območju Primorsko-notranjske regije je športna dejavnost zelo dobro razvita, prav tako beležimo tudi izboljšanje pogojev za delovanje. Regija razpolaga z zadovoljivim številom športnih objektov, katerih lastniki so tako občine kot tudi društva, zavodi in celo posamezniki, zasebniki. V nadaljevanju sledi prikaz športnih objektov v posamezni občini³⁸:

- občina Bloke: razpolaga s petimi športnimi objekti (nogometna in košarkarska igrišča, telovadnice, balinarsko igrišče). Vsi objekti so v lasti občine, imajo pa tudi svoje upravljavce,
- občina Cerknica: ima v lasti 13 športnih objektov (telovadnice, športna igrišča ...),
- občina Ilirska Bistrica: ima v lasti 42 športnih objektov, devet od teh ni v lasti občine,
- občina Loška dolina: ima 5 športnih objektov, pri čemer je občina lastnica enega, en je v lastni zasebnika.
- občina Pivka: ima v lasti 11 športnih objektov (telovadnica, balinišča, košarkarska igrišča ...), poleg tega pa je v pivški občini še 5 športnih objektov, ki niso v njihovi lasti, temveč jih upravljajo klubi, društva in ostali,
- občina Postojna: razpolaga s 36 športnimi objekti, od tega je 10 športnih objektov v lasti občine Postojna (športni park, telovadnice, nogometna in košarkarska igrišča, balinišča ...), ostale objekte pa upravljajo in so v večji meri v lastništvu zasebnikov, nekateri pa tudi nevladnih športnih organizacij.

V nadaljevanju predstavljamo zadnje razpoložljive podatke v času priprave RRP, iz leta 2012. V Primorsko-notranjski regiji je bilo leta 2012 registriranih 89 društev na področju športa, največ jih je v občini Cerknica, najmanj pa v občini Bloke. Tako kot velja v primeru kulturnih društev, tudi v primeru športnih društev velja, da so društva relativno enakomerno razporejena po regiji. Podatki iz leta 2012 kažejo, da ima Primorsko-notranjska regija glede na svojo majhnost veliko število vrhunskih športnikov, ki z leti narašča³⁹. Tabela 4.4. prikazuje število kategoriziranih športnikov v obdobju od 2009 do 2012.

³⁸ http://www.mizs.gov.si/si/storitve/sport/sportna_infrastruktura_po_obcinah/#c17658, 2013.

³⁹ <http://www.zsrs-planica.si/informatika-v-sportu/sport-v-stevilkah/>, 2013.

Tabela 4. 5.: Število kategoriziranih športnikov v Primorsko-notranjski regiji

Leto	Mednarodni razred kategorizacije	Perspektivni razred kategorizacije	Državni razred kategorizacije	Mladinski razred kategorizacije	Skupaj
2009	3	9	20	45	77
2010	5	15	20	30	70
2011	5	13	19	32	69
2012	7	11	31	43	92

Med nacionalnimi zvezami so med društvi Primorsko-notranjske regije najbolj zastopane Balinarska zveza Slovenije (12,4 % vseh društev v regiji), Smučarska zveza Slovenije (10,3 %), Košarkarska zveza Slovenije in Nogometna zveza Slovenije (obe po 7,2 %) ter Planinska zveza Slovenije in zveza za avto šport Slovenije (obe po 6,3 %).

Vpogled v podatke o vlaganju javnih sredstev v športne programe in investicije v regiji kaže sledeče: investicije v športne programe in infrastrukturo upadajo. V letu 2007 je povprečje na ravni regiji znašalo 48,7 EUR na prebivalca, v letu 2010 pa le še 25,7 EUR na prebivalca. Med občinami se sicer kažejo razlike, a je ta trend enak pri vseh (glej Tabela 4.5.)⁴⁰.

Tabela 4. 6.: Javna sredstva na prebivalca za občine v Notranjsko-kraški regiji (v EUR)

OBČINE	Programi				Investicije				SKUPAJ			
	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
Bloke	4,2	4,5	4,9		13,3	1,9	1,9		17,5	6,4	6,8	
Cerknica	13,9	15,9	17,1	15,8	7,7	37,5	35,6	4,2	21,5	53,4	52,7	20,0
Ilirska Bistrica	9,2	9,6	9,9	10,2	9,2	14,8	36,3	4,0	18,5	24,4	46,1	14,1
Loška dolina	8,1	7,3	8,8	13,7	25,1	0,0	1,5	0,0	33,1	7,3	10,3	13,7
Pivka	12,5	12,5	15,3	11,5	54,5	70,2	31,0	70,9	67,0	82,7	46,3	72,4
Postojna	14,6	15,6	17,6	17,7	120,0	46,6	13,7	6,4	134,5	62,2	31,3	34,1

Tudi v primerjavi z ostalimi slovenskimi regijami v temu pogledu zaostajamo, a kot smo že omenili, gre to pripisati tudi dejstvu, da sta športna infrastruktura in ponudba v regiji relativno bogati.

Šport je sicer v regiji perspektivno interesno področje, na kar kaže tudi visok odstotek šol, ki sodelujejo v športnih programih ter aktivnosti otrok znotraj le-teh. Podatki iz leta 2011 kažejo, da je povprečno število opravljenih ur na športnem področju na otroka znotraj šolskih športnih programov med najvišjimi v državi, takoj za JV Slovenijo. Odgovorna institucija za tovrstne programe v regiji je Športna zveza Postojna, ki pokriva vse občine Primorsko-notranjske regije in še nekaj sosednjih občin.

⁴⁰ <http://www.zsrs-planica.si/informatika-v-sportu/sport-v-stevilkah/>, 2013.

4.6. Ocena stanja na področju podeželja

Podatki iz Popisa kmetijstva 2010 kažejo, da smo imeli v regiji leta 2010 2.881 kmetijskih gospodarstev, kar je skoraj 4 % manj kot leta 2000, ko jih je bilo 2.952. Vsa kmetijska gospodarstva so imela tega leta v uporabi 22.240 ha kmetijskih zemljišč, kar pa je približno 6,5 % več kot pred desetletjem. Povprečno kmetijsko gospodarstvo je imelo v letu 2010 v uporabi 7,7 ha kmetijskih zemljišč in je bilo za 0,6 ha večje kot leta 2000. Glede rabe kmetijskih zemljišč so skoraj na 97 % travniki in pašniki, le 3 % (578 ha) predstavljajo njive in vrtovi, od tega pa le na 34 ha gojijo vrtnine.

V regiji je povprečna kmetija velika 11 ha, njiva pa le 0,1 ha. Kmetija ima v povprečju v lasti 26 majhnih parcel, s tem, da je še veliko neurejenega lastništva. Majhnost in razdrobljenost je značilna tudi za prirejo, saj kmetija v povprečju redi 4,3 glav velike živine. To pomeni, da ta proizvodnja zadostuje pretežno lastnim potrebam. Skoraj 70 % kmetij v regiji prideluje predvsem za lastno porabo (izključno za lastno porabo: 58 %, pretežno za lastno porabo: 10 %). Neposredno prodajo potrošnikom izvaja 14 % kmetij, preostalih 16 % pa izvaja prodajo preko posrednikov⁴¹.

Pogoji za kmetovanje so v regiji precej neugodni z več vidikov, kot so:

- neugodna posestna struktura kmetijskih gospodarstev;
- neugodna starostna in izobrazbena struktura nosilcev kmetijskih gospodarstev;
- nizka produktivnost in specializiranost na kmetijah;
- prenizka stopnja tržne usmerjenosti in organiziranosti;
- neugodni naravni pogoji in precejšnje škode zaradi divjadi in zveri.

Ne glede na ne najbolj ugodno sliko samega kmetijstva, pa se v zadnjem času kaže nekoliko večje zanimanje mladih kmetov za prevzem in celovitejši razvoj kmetij. Če pogledamo širše, je slika precej boljša, saj se je v razvoj podeželja v minuli finančni perspektivi kar precej vlagalo. Tako so bile naložbe namenjene prometni in okoljski infrastrukturi, v obnovo in razvoj vasi, turizma ter dediščine podeželja. Prav tako zaznavamo ustanavljanje novih mikro podjetij ter povečanje števila kmetij z dopolnilno dejavnostjo.

Splošna ugotovitev kaže, da je tudi v prihodnje smotrno razvijati podeželje na dveh prioritetah:

- nadaljnji razvoj kakovostne lokalne ponudbe za dvig lokalne samooskrbe ter učinkovitejša tržna organiziranost in prepoznavnost;
- trajnostni razvoj podeželja, ki temelji na razvoju endogenih lokalnih potencialih.

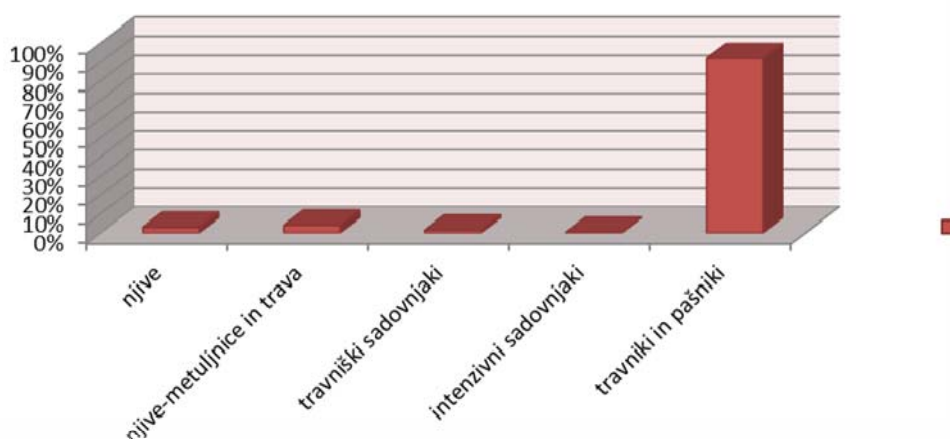
Pri tem pa je potrebno upoštevati tudi horizontalne prioritete, ki so vključene v vse ukrepe in aktivnosti, ki se nanašajo na znanje, ohranjanje okolja in razvoj endogenih potencialov lokalnega razvoja.

⁴¹ Vir: Statistični urad RS, Podatkovne baze objavljene na spletni strani www.stat.si, 2013.

4.6.1. Ohranjanje trajnostnega kmetijstva

Glavni tipi kmetovanja: V regiji je bilo leta 2010 2.881 kmetijskih gospodarstev. Delež kmetijskih zemljišč v uporabi, glede na celotno površino regije, se je v omenjenem desetletju nekoliko povečal, in sicer iz 14,4 % na 15,3 %. Od tega je 92 % travnikov in pašnikov ter 3 % njiv.

Slika 4. 5.: Raba kmetijskih zemljišč v Primorsko-notranjski regiji⁴²

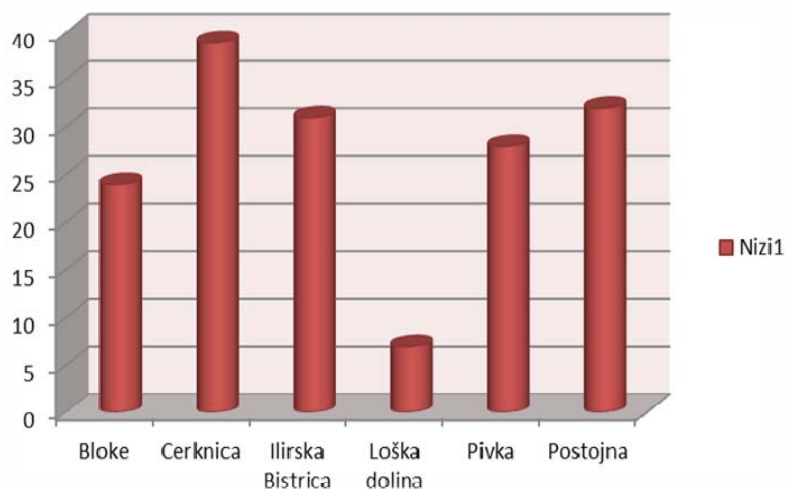

Po podatkih SURS se je število kmetijskih gospodarstev, ki se ukvarjajo s poljedelstvom v letu 2007 več kot prepolovilo v primerjavi z letom 2003 (iz 93 na 35 kmetijskih gospodarstev). Po drugi strani pa se je za nekaj več kot 15 % povečalo število kmetijskih gospodarstev s trajnimi nasadi in za dobrih 30 % s pašno živino. Število kmetijskih gospodarstev, ki so gojila t. i. zrnjode živali (prašiči in perutnina) je bilo že leta 2003 nizko (21 kmetijskih gospodarstev) in se je v letu 2007 še zmanjšalo za dobrih 30 %.

Ekološko kmetovanje: V regiji imamo v letu 2012 161 ekoloških kmetij, od katerih jih je dobrih 98 % usmerjenih v živinorejsko kmetovanje, le dober procent jih pridelujejo zelenjavo (tudi za prodajo). Na ravni države je bilo leta 2012 2.682 ekoloških kmetij. Leta 2009 je delež ekoloških kmetij v regiji znašal 5,4 %. Večji delež sta imeli le Koroška (9 %) in Zasavska regija (6 %).

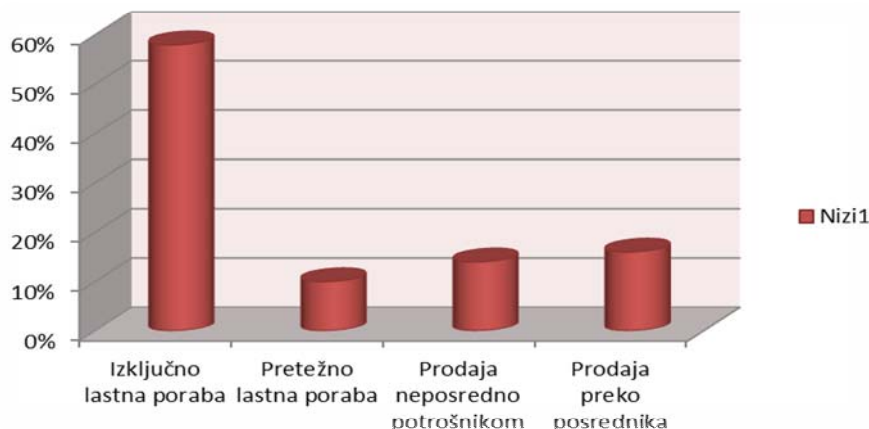
⁴² Vir: Evidence KGZ NG, 2013.

Slika 4.5.: Število ekoloških kmetij po občinah Notranjsko-kraške regije

Namen kmetijske pridelave: Kmetije v Primorsko-notranjski regiji so predvsem samo oskrbne, saj skoraj 70 % kmetij prideluje predvsem za lastno porabo, od tega skoraj 60 % izključno za lastno porabo. 15 % jih prodaja neposredno potrošnikom, preostalih 17 % pa preko posrednika⁴³.

Slika 4. 6.: Namen kmetijske pridelave v Primorsko-notranjski regiji v letu 2010

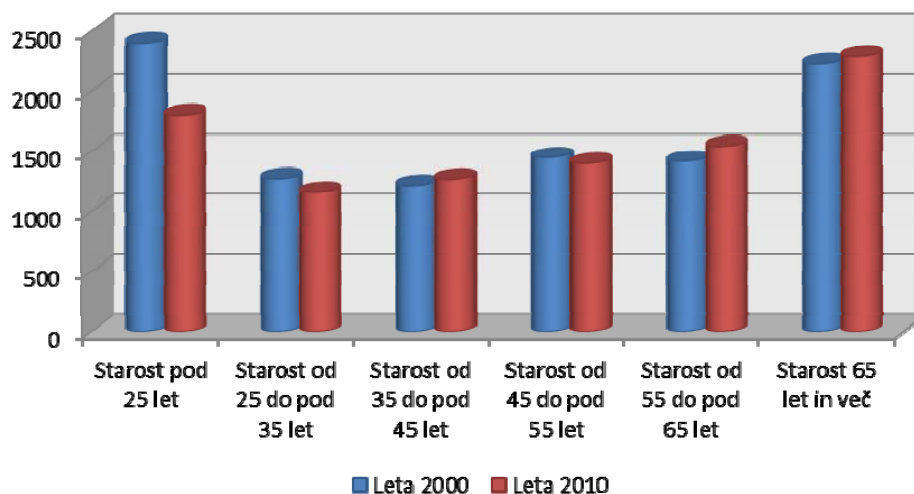

Starostna struktura nosilcev kmetijskih gospodarstev: glede na leto 2000 se je leta 2010 na družinskih kmetijah zmanjšalo število družinskih članov v starostnih skupinah »pod 25 let«, »od 25 do 35 let« ter v starostni skupini »od 45 do 55 let«, od tega najmanj (skoraj 4 %) v zadnji omenjeni starostni skupini in največ v najmlajši starostni skupini, skoraj 23 %. Na drugi strani pa narašča število družinskih članov v starostnih skupinah »od 35 do 45 let«, »od 55 do 65 let« ter »65 let in več«, od tega najbolj v drugi imenovani starostni skupini, in sicer za 8,5 %⁴⁴.

⁴³ Vir: Statistični urad RS, Podatkovne baze objavljene na spletni strani www.stat.si, 2013.

⁴⁴ Vir: Statistični urad RS, Podatkovne baze objavljene na spletni strani www.stat.si, 2013.

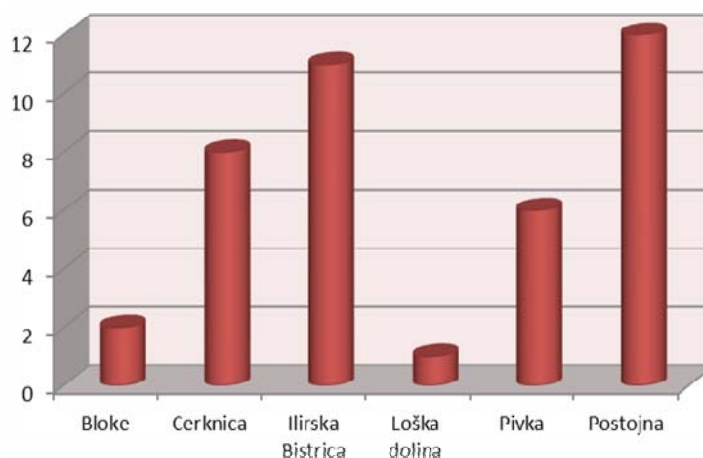
Slika 4. 7.: Starostna struktura družinskih članov na kmetijskih gospodarstvih

Izobrazbena struktura gospodarjev na družinskih kmetijah: skoraj dve tretjini gospodarjev ima končano največ srednjo poklicno izobrazbo. Približna polovica od teh ima končano zgolj osnovnošolsko izobrazbo. Ena tretjina ima pridobljeno višjo izobrazbo od navedenega, od tega več kot 60 % srednjo strokovno ali srednjo splošno izobrazbo. Če pogledamo še kmetijsko izobrazbo gospodarjev na kmetijah pa ima le dobrih 2 % srednjo strokovno, višješolsko ali visokošolsko izobrazbo. Največ, dobrih 30 %, jih ima samo praktične izkušnje⁴⁵

Mladi prevzemniki družinskih kmetij: mladi prevzemnik opravlja kmetijsko dejavnost in je star več kot 18 ter manj kot 40 let. V obdobju od 2007-2013 je, po podatkih Agencije RS za kmetijske trge in razvoj podeželja, v naši regiji pridobilo status mladega prevzemnika 40 kmetovalcev. To pomeni, da so ti kmetovalci postali tudi nosilci kmetijskega gospodarstva oziroma lastniki kmetij.

Slika 4. 8.: Število mladih prevzemnikov po občinah Primorsko-notranjske regije

⁴⁵ Vir: Statistični urad RS, Podatkovne baze objavljene na spletni strani www.stat.si, 2013.

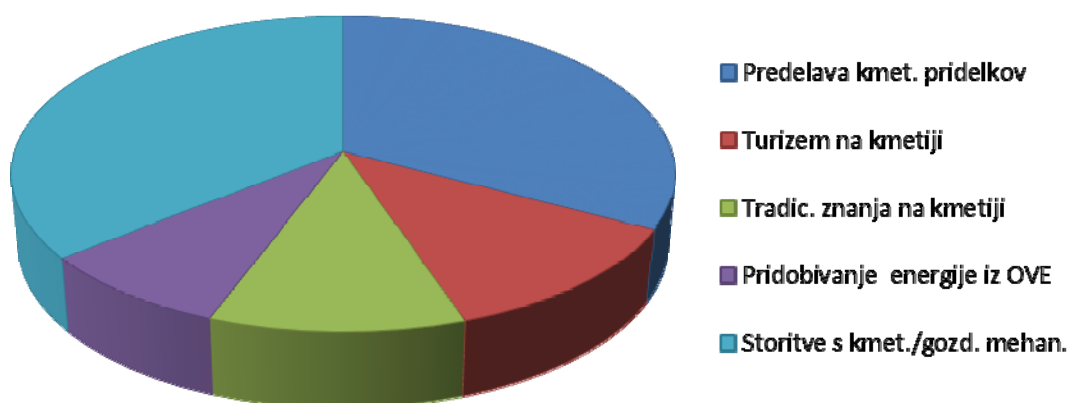
Posodabljanje kmetijskih gospodarstev: namen posodabljanja kmetijskih gospodarstev je v povečanju učinkovitosti gospodarjenja oz. produktivnosti dela ali uvajanju novih proizvodov, proizvodnih izboljšavah, varnosti pri delu kakor tudi stabilizaciji dohodkov. Po podatkih SURS glede lastne kmetijske mehanizacije in opreme kmetijskih gospodarstev, se je v letu 2010 (glede na leto 2000) povečalo število dvoosnih traktorjev, traktorskih priključkov za gnojenje, traktorskih obračalnikov in zgrabljajnikov ter balirk in ovijalk. Slednjih skoraj za 250 %. Ta podatek sovпада s podatki glede rabe kmetijskih zemljišč, saj je 92 % travnikov in pašnikov.

4.6.2. Celostni razvoj podeželja

Poseljenost območja: Primorsko-notranjska regija je pretežno ruralna regija z najmanjšo gostoto poseljenosti v državi. Število prebivalcev se v zadnjih šestih letih ni bistveno spreminjalo, oziroma se je malenkostno povečalo, iz 52.083 v letu 2008 na 52.531 v letu 2013. V letu 2011 je bilo daleč največ (po SKD dejavnostih) zaposlenih v predelovalni dejavnosti, sledijo trgovina, vzdrževanje in popravila motornih vozil ter gradbeništvo. Delež zaposlenih v dejavnosti Kmetijstvo in lov, gozdarstvo, ribištvo znaša 2,7 % oziroma 615 od 22.337 zaposlenih. Stopnja brezposelnosti se je v letih 2011 in 2012 zvišala za 1,6 %, s tem, da se je pri moških zvišala za 1,1 %, pri ženskah pa za 2,4 %⁴⁶.

Dopolnilna dejavnost na kmetijah: po podatkih Upravnih enot v Primorsko-notranjski regiji iz leta 2012 imamo v regiji registriranih 165 kmetij z dopolnilno dejavnostjo, na katerih je registriranih 288 vrst dejavnosti. V desetih letih se je delež registriranih kmetij povečal za skoraj 80 %, saj je bilo leta 2003 registriranih 36 tovrstnih kmetij. Največ kmetij se ukvarja s storitvami s kmetijsko in gozdno mehanizacijo ali opremo, predelavo kmetijskih pridelkov ter turizmom na kmetiji.

Slika 4. 9.: Vrste dopolnilnih dejavnosti na kmetijah Primorsko-notranjske regije

⁴⁶ Vir: AJPES, 2013.

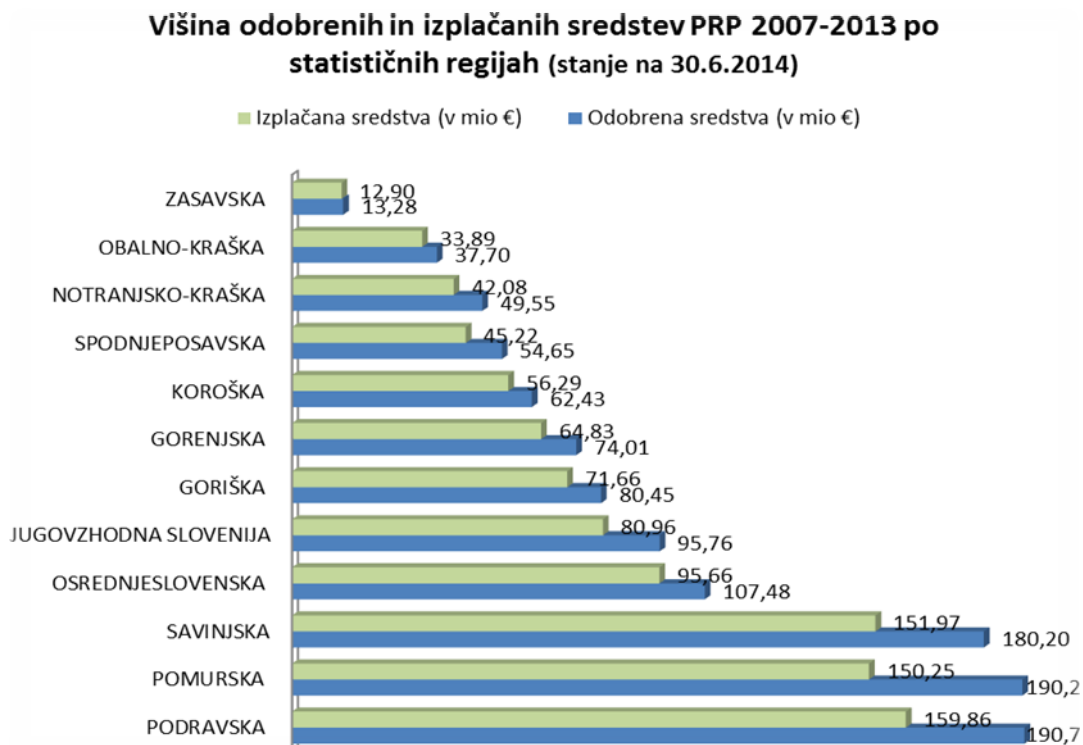
Po podatkih Agencije RS za kmetijske trge in razvoj podeželja do sredine leta 2012, je naša regija na zadnjem mestu (skupaj z JV Slovenijo in Posavjem) glede izkoriščanja sredstev, ki so namenjena ukrepu Diverzifikacija v nekmetske dejavnosti, kar pomeni prispevek k razvoju dopolnilnih dejavnosti in dodatnih dejavnosti na kmetiji, spodbujanju ustvarjanja novih delovnih mest in dodatnih virov dohodka na kmetiji. Delež odobrenih vlog znaša zgolj 5,5 %.

Vlaganje v razvoj podeželja: V obdobju od leta 2007 do 30.6.2014 je bilo za razvoj podeželja namenjenih skoraj 50 mio EUR (49,55 mio EUR). Največ sredstev je bilo iz naslova kmetijsko-okoljskih plačil, v višini 30,8 mio EUR. Med ostalimi ukrepi razvoja podeželja je bilo največ sredstev odobrenih za naslednje ukrepe:

- dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom v vrednosti skoraj 3,4 mio EUR. Sredstva so namenjena za izvedbo naložb v predelavo in trženje kmetijskih proizvodov, predelavo živilskih proizvodov ter prvo stopnjo predelave lesa;
- ustanavljanje in razvoj mikro podjetij v višini 4,8 mio EUR. Na slovenski ravni je največ naložb na področju proizvodnje kovinskih izdelkov, gostinstva in turizma, proizvodnje pohištva, oskrbo z energijo iz obnovljivih virov energije ter obdelave in predelave lesa;
- obnova in razvoj vasi v vrednosti 1,4 mio EUR. Sredstva so namenjena ureditvi vaških jeder, komunalne in prometne infrastrukture ter obnovo in izgradnjo večnamenskih zgradb javnega pomena;
- diverzifikacija v nekmetske dejavnosti v višini skoraj 1,8 mio EUR z namenom prispevati k razvoju dopolnilnih in dodatnih dejavnosti na kmetijah. Na slovenski ravni je bilo največ naložb na področju turizma in gostinstva ter obnovljivih virov energije;
- dediščina podeželja v višini 1,2 mio EUR;
- program Leader, ki ga izvajajo lokalne akcijske skupine (LAS) v vrednosti skoraj 2,0 mio EUR (LAS od Idrije do Kolpe 660.000 EUR in LAS Društvo za razvoj podeželja med Snežnikom in Nanosom skoraj 1,3 mio EUR).

Če primerjamo delež prejetih sredstev med statističnimi regijami ta za našo regijo znaša okoli 4,5 %. Manjši odstotek prejetih sredstev imata le Obalno-kraška in Zasavska regija. K razvoju podeželja prispevajo tudi občine s svojimi razpisi in pridobljena sredstva iz drugih evropskih skladov.

Slika 4. 10.: Višina odobrenih in izplačanih sredstev PRP 2007-2013

4.7. Ocena stanja na področju infrastrukture

Na področju gradnje in vzdrževanja infrastrukture je bilo v obdobju od 2007 do 2013 v regiji izvedenih precej investicij, vendar jih je bila večina začeti v zadnjih dveh letih perspektive in jih je tako precej še v teku. V analizo so vključeni podatki vključno z letom 2012, ki so dostopni na spletnem portalu Statističnega urada RS. V času izdelave analize podatki za leto 2013 še niso dostopni, zaradi česar investicije, zaključene v tem letu, v sledečem poglavju niso predstavljene.

V regiji je precej osnovnih ter srednjih šol in vrtcev izvedlo delno ali celotno energetske sanacije objekta. Trend energetske sanacije javnih objektov se bo glede na napovedi javnih zavodov in občin nadaljeval tudi v prihodnji finančni perspektivi. V javno infrastrukturo so poleg javnih zavodov največ investirale občine v Primorsko-notranjski regiji. Poleg lastnih sredstev in sredstev, ki jih občine prejemajo na podlagi Zakona o financiranju občin, so občine sredstva za prenovo ali gradnjo infrastrukture prejele na podlagi Operativnega programa krepitve regionalnih razvojnih potencialov za obdobje 2007-2013 in iz uspešne kandidature na posamezne mednarodne projekte. Nekaj infrastrukturnih posegov pa je bilo izvedenih na podlagi sredstev Programa za razvoj podeželja. Poleg sanacije stavb v javni lasti so bila sredstva vložena v izgradnjo in sanacijo vodovodnega in kanalizacijskega omrežja ter v izgradnjo čistilnih naprav za komunalno odpadno vodo.

V regiji je v letu 2013 potekalo nekaj večjih investicij v izgradnjo kanalizacijskega omrežja in čistilnih naprav, v okviru projekta »Čista Ljubljana«, ki je izvajan na podlagi sredstev iz Kohezijskega sklada. Ko bodo investicije zaključene, bo to bistveno vplivalo na vrednosti kazalnikov za investicije in kazalnikov za izpuste v površinske vode.

Iz tabele 4.6 so razvidne naslednje informacije: v primerjavi s slovenskim povprečjem je bilo v regiji v celotni perspektivi v investicije v varstvo okolja vložena manj denarja. Na slovenskem nivoju je bilo vložena 0,92 % BDP, na regijskem nivoju pa le 0,4 %. Če primerjamo sredstva, namenjena za investicije v varstvo okolja, je bilo na slovenskem nivoju 6,52 % vseh investicij izvedenih na področju varstva okolja, na regijskem pa le 3,24 %.

Poleg navedenega so v tabeli 4.7. na voljo tudi podatki o odstotkih okoljskih investicij, ki so bile izvedene v regiji, v primerjavi s celotno Slovenijo, le-te so v nadaljevanju predstavljene po vsebini investicij – investicije za varstvo zraka in podnebja, investicije za ravnanje z odpadki in tiste v druge namene. V zadnji tretjini tabele pa so na voljo podatki o tekočih izdatkih za varstvo okolja - skupaj (povprečje za Slovenijo in Primorsko-notranjsko regijo). V regiji je bilo celotno obdobje manj denarja namenjenega za investicije v primerjavi s slovenskim povprečjem – v seštevku in na posameznih okoljskih področjih. Ne glede na manjšo velikost regije in nizko število prebivalstva v regiji v primerjavi z ostalimi regijami v Sloveniji velja, da smo bili deležni zelo nizkega % investicij v varstvo okolja in imamo nizke tekoče izdatke v varstvo okolja.

Tabela 4.7.: Kazalniki za investicije za varstvo okolja po statističnih regijah – primerjava Slovenija - NKR⁴⁷

Leto	2007	Stolpec1	2008	Stolpec2	2009	Stolpec3	2010	Stolpec4	2011	Stolpec5
	SLO	NKR	SLO	NKR	SLO	NKR	SLO	NKR	SLO	NKR
Sredstva, namenjena za investicije v varstvo okolja kot % od regionalnega BDP	0,8	0,6	0,9	0,5	0,9	0,4	1,2	0,2	0,8	0,3
Sredstva, namenjena za investicije v varstvo okolja kot % od vseh investicij	4,6	4,2	5,4	2,9	6,4	3,0	9,2	2,5	7,0	3,6
Investicije v varstvo okolja - skupaj (% po regijah)	100,0	1,4	100,0	1,0	100,0	0,8	100,0	0,4	100,0	0,7
... investicije za varstvo zraka in podnebja (%)	25,3	0,4	28,5	0,0	22,4	0,1	18,9	0,0	51,3	0,4
... investicije za upravljanje odpadnih voda (%)	28,7	0,7	26,0	0,6	47,9	0,6	25,8	0,0	22,1	0,1
... investicije za ravnanje z odpadki (%)	31,0	0,2	20,6	0,2	16,8	0,1	41,9	0,1	13,4	0,0
... investicije za druge namene (%)	15,0	0,1	24,9	0,2	12,9	0,0	13,4	0,1	13,3	0,2
Tekoči izdatki za varstvo okolja - skupaj (% po regijah)	100,0	1,0	100,0	1,5	100,0	0,9	100,0	1,0	100,0	0,9
... tekoči izdatki za varstvo zraka in podnebja (%)	7,1	0,1	7,7	0,5	7,0	0,0	8,3	0,0	6,4	0,0

⁴⁷ Vir: Statistični urad RS, Podatkovne baze objavljene na spletni strani www.stat.si, 2013.

... tekoči izdatki za upravljanje odpadnih voda (%)	19,2	0,3	17,5	0,2	20,4	0,2	21,4	0,3	20,2	0,2
... tekoči izdatki za ravnanje z odpadki (%)	65,9	0,5	66,3	0,5	67,6	0,5	64,4	0,5	67,3	0,4
... tekoči izdatki za druge namene (%)	7,8	0,2	8,5	0,2	5,1	0,2	6,0	0,2	6,1	0,2

Tabela 4.8.: Letni podatki o količini vode, dobavljeni gospodinjstvom in podatki o količini odpadnih voda v NKR⁴⁸

Leto	2007	2008	2009	2010	2011	2012
voda, dobavljena gospodinjstvom na prebivalca (m3)	36,6	34,0	37,7	37,1	38,0	42,7
prečiščena odpadna voda, izpuščena v javno kanalizacijo (%)	-	-	-	-	-	85,1
neprečiščena odpadna voda, izpuščena v javno kanalizacijo (%)	-	-	-	-	-	14,9
količina neprečiščenih voda (m3)	-	-	-	-	-	542.000
od tega iztok v podzemne vode (m3)	-	-	-	-	-	0
od tega iztok v površinske vode (vodotoke) (m3)	-	-	-	-	-	542.000
količina prečiščenih voda (m3)	-	-	-	-	-	3.095.000
od tega iztok v podzemne vode (m3)	-	-	-	-	-	29.000
od tega iztok v površinske vode (vodotoke) (m3)	-	-	-	-	-	3.066.000
odpadne vode po viru onesnaženja (m3)	-	-	-	-	-	3.637.000
industrijska dejavnost (m3)	-	-	-	-	-	120.000
iz ostalih dejavnosti (m3)	-	-	-	-	-	216.000
gospodinjstva (m3)	-	-	-	-	-	864.000
ostale vode (m3)	-	-	-	-	-	2.437.000
dolžina kanal. omrežja (km)	-	-	-	-	-	132
število priključkov	-	-	-	-	-	5.921

V tabeli 4.8. so predstavljeni letni podatki o količini vode, ki je bila dobavljena gospodinjstvom v obdobju od 2007 do 2012. Dejstvo, da količina vode, dobavljene gospodinjstvom narašča, kaže na to, da je potrebno dodatno osveščanje o pomenu varčevanja z vodo in ohranjanja naravnih virov – voda je eden najpomembnejših. Vsi ostali podatki so bili zbrani le za leto 2012. Gre za podatke o količinah prečiščene in neprečiščene odpadne vodi in o tem, kam je le-ta izpuščena. Iz stališča varovanja okolja je problematično dejstvo, da imamo v regiji odtok v podzemne vode. Kljub temu, da gre za prečiščeno odpadno vodo, to predstavlja neposredno nevarnost onesnaženja podzemnih voda v primerih, ko pride do preobremenitve ali napake v postopku čiščenja ali kakšnega drugega dogodka tveganja. Prav tako so podani podatki o odpadnih vodah po viru onesnaženja ter dolžina kanalizacijskega omrežja in število priključkov na kanalizacijsko omrežje. Vrednosti zadnjih dveh omenjenih kazalnikov se bosta dvignili, ko bodo v statistiko vneseni podatki po zaključku večjih investicij na tem področju.

4.8. Ocena stanja na področju okolja in gospodarjenja z viri

Na področju okolja in gospodarjenja z viri so kot kazalnik stanja dostopni podatki o ravnanju z odpadki na regijskem nivoju in podatki o načrpani vodi, glede na vodni vir.

⁴⁸ Vir: Statistični urad RS, Podatkovne baze objavljene na spletni strani www.stat.si, 2013.

Tabela 4.9.: Podatki o ravnanju z odpadki⁴⁹

Leto	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Zbrani komunalni odpadki (kg/prebivalca)	420	441	209	351	313	296
Odloženi komunalni odpadki (kg/prebivalca)	383	384	187	158	204	175
Ločeno zbrani komunalni odpadki (% od vseh zbranih)	15,0	15,9	19,7	22,7	25,7	26,5

Kot je razvidno iz tabele 4.9. je količina zbranih odpadkov na prebivalca v regiji v letu 2012 padla za 30 % v primerjavi z letom 2007, kar je z vidika vpliva na okolje pozitivno. Znižala se je tudi količina odloženih komunalnih odpadkov, za 54 %. Pozitiven trend kaže tudi količina ločeno zbranih komunalnih odpadkov, vendar tukaj kot regija še ne dosegamo visokega slovenskega povprečja.

Tabela 4.10.: Podatki o količinah načrpane vode⁵⁰

Leto	2007	2008	2009	2010	2011	2012
načrpana voda po vodnih virih - skupaj	4.576.000	4.488.000	4.447.000	4.937.000	4.403.000	4.400.000
podzemna voda	2.352.000	2.511.000	2.809.000	2.551.000	2.734.000	3.205.000
tekoče vode						1.007.000
količina dobavljene vode	4.341.000	6.119.000	4.364.000	338.000	4.495.000	4.454.000
izguba v omrežju	1.539.000	-	-	-	-	1.306.000
dolžina vodovodnega omrežja (v km)	-	-	-	-	-	811.000
število vodovodnih priključkov	-	-	-	-	-	14.405.000

Količina načrpane vode in izgube: iz tabele 4.10. je razvidno, da količina načrpane vode med posameznimi leti ostaja blizu konstante. V letu 2012 je bil prvič dostopen podatek o tem, da je za potrebe pitne vode črpana tudi tekoča voda in ne samo podzemna voda. Zaskrbljujoči pa so podatki o višini izgub v omrežju, ki se sicer počasi zmanjšujejo s prenovami zastarelih vodovodnih sistemov. Izgube so se med letoma 2007 in 2012 znižale za 15 %. Velik prispevek k znižanju izgub na vodovodnih sistemih v regiji bi lahko imel projekt, sofinanciran iz Kohezijskih sredstev EU z naslovom Čista Ljubljana II, ki zajema prenovo vodovodnih sistemov v nekaj občinah v regiji in, ki še ni zaključen.

Varovanje in ohranjanje narave: v regiji imamo en regijski park, Notranjski regijski park (2002, Občina Cerknica) ter naslednje krajinske parke: Mašun (1969, občina Ilirska Bistrica), območje Planinskega polja (z Markovo jamo v Nartu, ter Unško koliševko, 1948, občina Postojna), Rakova

⁴⁹ Vir: Statistični urad RS, Podatkovne baze objavljene na spletni strani www.stat.si, 2013.

⁵⁰ Vir: Statistični urad RS, Podatkovne baze objavljene na spletni strani www.stat.si, 2013.

kotlina pri Rakeku (Rakov Škocjan) (1949, Republika Slovenija in Občina Cerknica, 2002), v ustanavljanju pa je tudi Krajinski park Pivška presihajoča jezera (Občina Pivka). V regiji imamo tudi naslednja ekološko pomembna območja, ki so širša od območji Nature 2000: osrednje območje življenjskega prostora velikih zveri ter območje Slivnice v občini Cerknica.

Regija ima skupno 145.634 ha površine, od tega je 84.463 ha uvrščeno v omrežje varstvenih območij Natura 2000, kar predstavlja 57,99 % celotne površine regije. V nadaljevanju poimensko navajamo območja Nature 2000 v Primorsko-notranjski regiji: Snežnik – Pivka, Doline Reke, Reka, Cerkniško jezero, Planinsko polje, Nanoštica, Javorniki – Snežnik, Notranjski trikotnik, Matarsko podolje, Bloščica, Cerkniščica, Kozje stene pri Slivnici, Mateča voda in Bistrica, Mrzla jama pri Prestranku, Slavinski Ravnik, Zabiče, Mišja dolina, Kočevsko, Kozja luknja, Vipavski rob, Trnovski gozd – Nanos, Krmsko hribovje – Menišija in Bezuljak.

Poleg naštetih zavarovanih območij je na območju regije tudi več naravnih vrednot - točkovnih naravnih vrednot državnega ali lokalnega pomena in jam. Nekatere jame imajo status naravne vrednote državnega pomena in/ali so na seznamu ekološko pomembnih območij. Kot ekološko pomembna območja so označene naslednje jame: Kozja jama, Matijeva jama, Fužina pri Stari vasi, Jama na Kremenci, Predjamski jamski sistem, Postojnski jamski sistem, Magdalena jama, Pivka jama, Črna jama, Planinska jama, Škratovka, Velika Karlovica in Mrzla jama pri Ložu.

Med zavarovana območja državnega pomena spadajo Hrasti v steljniku pri Veliki Bukovici in Podgrajske ponikve. V regiji so tudi naslednja zavarovana območja lokalnega pomena: Graščinski kompleks Snežnik, Javorniška koliševka, Speleološki sistem podzemeljske Rakulščice, Bisernica pri Prestranku, Vrh in pobočje Vremščice, Želetova jama, Hrašče – osamelec bukovo jelovega gozda Pugled in Nanos – južna in zahodna pobočja z vrhovi Pleše, Grmade in Ture.

Biotska raznovrstnost: v nadaljevanju izpostavljamo nekatere živalske in rastlinske vrste, katerih stalna prisotnost ali prisotnost v delu leta predstavlja podlago za zavarovanje območij z enim od zgoraj naštetih režimov:

- ptice: planinski orel, sokol selec, velika uharica, kotorna, slegur, kosec, beloglavi jastreb, kozača, triprsti detel, žolna, poljski škrjanec, repaljščica, prepelica, koconogi čuk, pisana penica, podhujka, hribski škrjanec, čebelar, čapljica, grahasta tukalica, čuk, črnočeli srakoper, veliki strnad, vodomec in druge;
- velike zveri: rjavi medved, volk, navadni ris;
- ostale živalske vrste: alpski kozliček, več vrst netopirjev, kačji pastir veliki studenčar;
- metulji: strašnični modrin, močvirski cekinček, grintavčev pisanček, barjanski cekinček in mnogi drugi;
- rastlinske vrste: majska prstasta kukovica, orhideja poletna škrbica, mesojedki mala mešinka in dolgolistna rosika, travniška morska čebulnica in ilirski mleček.

V celotni regiji so prisotni veliki jamski sistemi, za katere je značilna visoka biotska raznovrstnost in mnogo endemitskih vrst, kar uvršča regijo med t. i. »vroče točke« biotske raznovrstnosti za podzemni kraški svet.

Med habitatnimi tipi izpostavljamo prisotnost nizkega barja, suhih kraških travnikov, skalnih sten, mokrotnih travnikov, jelovo bukovih gozdov in obsežnih jamskih sistemov z visoka biotsko

raznoverstnostjo in s človeško ribico kot karizmatično vrsto. Na splošno so omenjeni habitatni tipi v dobrem stanju.

Regija je razdeljena med dve enoti Zavoda Republike Slovenije za varstvo narave, med območno enoto Ljubljana in Nova Gorica. Ker so dostopni le podatki za posamezno enoto, ne pa za posamezne dele območja, ki jih enota pokriva, tako ni dostopnih podatkov o celotnem številu naravnih vrednot na območju regije.

Naravni viri: Na področju naravnih virov želimo izpostaviti lesno zalogo kot najobilnejši in najpomembnejši naravni vir na območju Primorsko-notranjske regije. Območje je razdeljeno med dve območni enoti, Območno enoto Sežana in območno enoto Postojna. Večji del območja spada pod območno enoto Postojna, ki pokriva Notranjsko, s svojim zahodnim robom pa seže tudi na Primorsko. Za Sežansko območno enoto, ki pokriva manjše območje regije v občinah Pivka in Ilirska Bistrica pa velja, da je to območje posebno zaradi visokega deleža mladih gozdov, pojavljanja številnih bolezni in degradacije zaradi žuželk ter požarne ogroženosti celotnega prostora.

Za območno enoto Sežana veljajo naslednji podatki:

- Površina območja: 152.463,48 ha
- Površina gozda: 87.336,75 ha
- Gozdnatost območja: 57,3 %
- Lesna zaloga: 158,6 m³/ha ali 13.851.609 m³
- Letni prirastek: 4,2 m³/ha ali 366.814
- Letni možni posek: 3,1 m³/ha/leto

Za območno enoto Postojna pa veljajo naslednji podatki:

- Površina območja: 107.325,65 ha
- Površina gozda: 79.457,60 ha
- Gozdnatost: 74,03 %
- Lesna zaloga: 300,38 m³/ha (absolutno 23.867.366 m³)
- Glavne drevesne vrste: bukev 36,3 %, jelka 25,6 %, smreka 21,3 %, ostali iglavci 5,9 %, plemeniti listavci 5,1 %, ostali listavci 5,8 %.
- Letni prirastek: 7,23 m³/ha (absolutno 574.390 m³)
- Letni možni posek: 5,32 m³/ha (absolutno 422.776 m³)

V območju območne enote Postojna je bil v zadnjih letih realiziran letni posek v višini 75 %, v letu 2013 pa v višini 86 %.

Poleg lesnih zalog ima regija mnogo vodnih virov, za katere pa velja izrazito nihanje v količini in izdatnosti vode. Prav tako so prisotne velike zaloge pitne vode, ki pa so vezane na kraške vodonosnike, za katere je značilna visoka ranljivost za onesnaženje, saj imajo zelo nizko ali odsotno zmožnost filtriranja in razgradnje onesnaženja. Ker je za večino površinskih vodotokov značilno veliko nihanje v pretokih, imamo v regiji eno Malo hidroelektrarno v lastni Soških elektrarn, ter le nekaj malih hidroelektrarn v zasebni lasti in sicer na Baču, v Dolnji Bitnji, na Rakeku in v Bujah. Poleg malih hidroelektrarn imamo še 5 fizičnih oseb, ki opravljajo dejavnost proizvodnje

električne energije, gre za male fotovoltaične elektrarne v Dolnjem Zemonu, Ložu, v Pivki, Postojni in v Prestranku.

5. OPREDELITEV KLJUČNIH RAZVOJNIH OVIR IN PREDNOSTI REGIJE TER POLOŽAJA REGIJE V MEDNARODNEM PROSTORU

5.1. Prednosti, priložnosti, slabosti in nevarnosti na posameznih interesnih področjih v Primorsko-notranjski regiji

5.1.1. SWOT analiza na področju gospodarstva

PREDNOSTI	SLABOSTI
• Ugodna geografska lega (bližina Ljubljane, Kopra, Trsta, Reke) in ugodne prometne povezave (železnica, avtocesta) do regionalnih centrov. • Površina prostorov in zemljišč v obrtnih in poslovnih conah se povečuje. • Podpovprečna zadolženost podjetij v regiji. • Obstoj malih in srednjih podjetij v regiji, ki so se sposobna razvojno organizirati in povezovati. • Zdrava orodjarska industrija. • Kvalitativen preskok v kakovosti in prilagodljivosti podpornega okolja. • Poraščenost z gozdovi (les in biomasa kot surovina, turistični razvoj).	• Proizvodna namesto razvojna naravnost podjetij - slabo razvojno sodelovanje in razvojno organiziranje podjetij. • Nizka stopnja inovativnosti in inovacijske kulture v podjetjih. • Nizka dodana vrednost na zaposlenega. • Nazadovanje ali propad večjih podjetij. • Propadanje lesno-predelovalne industrije. • Nezmožnost oblikovanja kritičnih mas znanja, kapitala, razvojnih partnerstev. • Slabše razvito podjetništvo v primerjavi z ostalimi slovenskimi regijami. • Neustrezno (razpršeno) upravljanje poslovnih con. • Slabše notranje prometne povezave.
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
• Izboljšanje sodelovanja z raziskovalnimi in izobraževalnimi inštitucijami in razvoj lastnih produktov. • Izboljšanje strukture gospodarstva (navezava dodatnih storitev na vertikalno proizvodno verigo). • Krepitev obstoječe podporne infrastrukture in povezovanje s širšim okoljem. • Spodbujanje sodelovanja in povezovanja podjetij v regiji in med regijami (grozdi). • Razvoj malega podjetništva in obrtništva (spodbujanje podjetniške miselnosti in kulture). • Razvoj dejavnosti z višjo dodano vrednostjo, ki v regiji še niso razvite. • Zagotavljanje novih podpornih storitev za mala in srednja podjetja (kreditne sheme, garancijska shema itd) in tesnejše sodelovanje gospodarstva s podpornim okoljem. • Spodbujanje novih načinov dela (delo na daljavo, delo na domu, e-delo). • Mednarodno sodelovanje in internacionalizacija.	• Politična nestabilnost. • Podjetja tekmujejo z obsegom proizvodnje ter nizko ceno, ne pa z inovativnostjo (vrednota je delo, ne pa znanje). • Potencialna nesposobnost podjetij pridobivanja razvojnih sredstev zaradi pomanjkanja njihove razvojne orientiranosti (premalo lastnega razvoja, inovativnosti, sodelovanja z institucijami znanja in R&R institucijami) ter s tem dodatna izguba konkurenčnosti teh podjetij. • Podjetja ne načrtujejo svojega lastnega razvoja, kar zavira njihovo dolgoročno razvojno sposobnost. • Selitev proizvodnih obratov iz regije v ugodnejša poslovna okolja.

5.1.2. SWOT analiza na področju lesarstva

PREDNOSTI	SLABOSTI
• Velika zaloga naravnega vira kot surovine. • Izvozna usmerjenost obstoječih akterjev v lesnopredelovalni industriji. • Tehnološka opremljenost delujočih podjetij. • Obstoj nekaterih zdravih podjetij, ki poslujejo v panogi. • Obstoj razvojnega centra s področja lesarstva Intech-les. • Slovensko znanje industrijskega oblikovanja in tradicija obrtniške obdelave lesa. • Izobraževalni programi in ustanove s tradicijo v regiji.	• Nazadovanje ali propad večjih lesnopredelovalnih podjetij v regiji. • Nesklenjenost gozdarsko-lesarske verige. • Nezmožnost generiranja izdelkov z višjo dodano vrednostjo. • Nizka dodana vrednost na zaposlenega v panogi. • Nizka stopnja inovativnosti in inovacijske kulture v panogi. • Pomanjkanje sredstev za vlaganja v raziskave in razvoj novih izdelkov z višjo dodano vrednostjo. • Nizka sposobnost povezovanja med podjetji v panogi. • Proizvodna in ne razvojna naravnost podjetij v panogi in posledično nesposobnost podjetij za kandidiranje na razvojna sredstva financiranje razvojnih projektov. • Odsotnost organizacije prodaje lesa na principu delovanja borze.
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
• Sektorska politika za lesnopredelovalno industrijo. • Povečanje izrabe naravnega vira. • Razvoj in širitev malega podjetništva in obrtništva za proizvodnjo izdelkov iz lesa. • Krepitev sodelovanja z raziskovalnimi in izobraževalnimi inštitucijami ter povezovanje s centri znanja, za prenos obstoječega znanja v industrijo. • Povezovanje z oblikovalci in arhitekti za izdelavo izdelkov na zahtevne trge, z visoko dodano vrednostjo.	• Nepovezanost gozdno lesne verige, posledično težave z dobavo in ceno surovine. • Neustrezen sistem gospodarjenja z državnimi gozdovi. • Podjetja se borijo s preživetjem in tako ne načrtujejo razvoja, kar zavira njihovo dolgoročno razvojno sposobnost. • Potencialno pomanjkanje surovine zaradi pomanjkanja surovine na evropski ravni.

5.1.3. SWOT analiza na področju turizma

PREDNOSTI	SLABOSTI
• Naravna vrednota Postojnska jama, ki je najbolj obiskana turistična znamenitost Slovenije, je del destinacije Zeleni kras. • Razvijajoča se turistična destinacija. • Razvijajoča se krovna destinacijska znamka – Zeleni kras s postavljeno vizijo in strategijo trajnostnega turizma. • Delujoča Regionalna destinacijska organizacija Postojnska jama-Zeleni kras. • Raznolika in dobro ohranjena narava z edinstvenimi in številnimi naravnimi kraškimi pojavi (jame, presihajoča jezera), ki so	• Razdrobljena turistična ponudba. • Produkt Postojnska jama ne vključuje dovolj ostale turistične ponudbe. • Omejeno število namestitvenih kapacitet. • Premajhna ponudba rekreativnih dejavnosti za namene turizma. • Premajhna diverzifikacija turističnih storitev, ki temelji na izrabi endogenih virov lokalnega okolja in sodelovanju z drugimi sektorji. • Povprečna in nespecializirana gostinska ponudba. • Nizka stopnja podjetniške iniciative v

ključna primerjalna prednost turizma v regiji. • Bogata kulturna dediščina z obnovljeno vojaško-zgodovinsko dediščino. • Velike danosti za razvoj odgovornega turizma v naravovarstvenih območjih – velik delež Natura 2000 območij, visoka biotska pestrost. • Rast povpraševanja po zelenih destinacijah • Ugodna geostrateška in geotransportna lega (bližina turističnih središč – Ljubljana, Benetke). • Bližina osrednjih emitivnih evropskih trgov (Italija, Hrvaška, Avstrija, Srbija).	turizmu. • Premajhen obseg javnih sredstev za razvoj in promocijo regijskega turizma. • Nizka stopnja ozaveščenosti o odličnosti in inovativnosti v turizmu. • Pomanjkanje tradicije v turizmu izven turističnega centra Postojnske jame.
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
• Veliko število tranzitnih obiskovalcev. • Povezovanje destinacije Zeleni kras s ponudbo matičnega Krasa (Lipica, Škocjanske jame, Štanjel,...). • Povečan interes za ukvarjanje s turistično dejavnostjo med zasebniki. • Povezovanje kulture in turizma (razvijajoči se muzejski in drugi projekti: Muzej krasa, Park vojaške zgodovine Pivka, Ravbarjev stolp, muzej bloškega smučanja). • Nadaljnji razvoj izobraževalnega turizma in oblikovanje inovativnih turističnih produktov. • Razvoj eko kamping in avtodomarskega turizma (oblikovani projekti ureditve kampov in prostorov za avtodome). • Razvoj podeželskega turizma (oblikovane pobude za razvoj turističnih vasi z eko nastanitvami). • Vključevanje lokalne in ekološko pridelane hrane v turistično ponudbo (sistem kratkih verig). • Razvoj dostopnega turizma (obiskovalci s posebnimi potrebami). • Razvoj možnosti za kolesarski turizem in druge oblike aktivnega oddiha. • Povezovanje in partnerstvo med deležniki v turizmu.	• Ekološke nesreče in ekstremni vremenski pojavi (suša, žled, poplave). • Razkorak med deklarativno zavezanostjo (obljuba znamke) in dejansko prakso pri uresničevanju trajnostnega turizma. • Nezmožnost sodelovanja in skupnega nastopa nosilcev turizma v regiji. • Manjšanje obsega sredstev za razvoj turistične dejavnosti. • Degradacija ali drastično zmanjšanje kakovosti naravnih virov (pitna voda, gozd, jame). • Prisotnost osrednjega slovenskega vojaškega vadbišča Počeki v regiji in njegove negativne posledice za okolje. • Neizpolnjevanje pričakovanih turistov. • Daljša recesija v Sloveniji/Evropi in zmanjšanje turističnega povpraševanja.

5.1.4. SWOT analiza na področju človeških virov

PREDNOSTI	SLABOSTI
• Regija beleži pozitiven naravni prirast. • Število posameznikov, ki se selijo v regijo narašča. • Izobrazbena struktura prebivalstva regije se izboljšuje, izboljšuje se tudi izobrazbena raven delovno aktivnega prebivalstva. • Povečuje se stopnja vključenosti prebivalstva	• Regijsko prebivalstvo je med najstarejšimi v državi. • Izobrazbena struktura prebivalstva in zaposlenih je pod državnim povprečjem. • Število vključenih v terciarno izobraževanje se znižuje. • Znižuje se število izobraževalnih programov

v vseživljenjsko izobraževanje. • Udeležba regijskih podjetij v poklicnem izobraževanju in usposabljanju narašča. • Stopnja brezposelnosti je med najnižjimi v državi, zmanjšuje se stopnja brezposelnih v starostnem razredu do 25 let. • V regiji narašča ponudba podpornih storitev za svetovanje, razvoj podjetništva, izobraževanje in usposabljanje, uspešno deluje tudi regijska štipendijska shema. • Izboljševanje kakovosti življenja zaradi zdravega naravnega okolja.	ter programov vseživljenjskega učenja v regiji. • Stopnja brezposelnosti se povečuje. • Povečuje se delež brezposelnih, starejših od 50 let. • Premalo delovnih mest, še posebej zahtevnejših, za visoko izobražene kadre in posledično beg možganov. • Neskladje med ponudbo izobraževalnih institucij in povpraševanjem delodajalcev.
PRILOŽNOSTI	OVIRE/NEVARNOSTI
• Ustvarjanje primerne okolja za mlade družine (iz regije in od drugod) v regiji (možnosti za bivanje, delo in družabno življenje). • Prepoznavanje potreb trga dela, razvoj in prilagajanje izobraževalnih programov ter programov vseživljenjskega izobraževanja potrebam gospodarstva in prebivalstvu regije kot celote. • Razvoj novih izobraževalnih programov in programov VŽU Krepitev sodelovanja med gospodarstvom in ostalimi sferami družbe. • Krepitev koncepta trajnostnega razvoja tudi pri ustvarjanju delovnih mest ter pri izobraževalnih programih (razvoj zelenih delovnih mest). • Krepitev čezmejnega sodelovanja s ciljem povezovanja in ustvarjanja novih delovnih mest.	• Visoka stopnja dnevnih migracij in posledično nastanek »spalnih naselij«. • Prepočasno prilagajanje izobraževalnih programov in programov usposabljanja potrebam gospodarstva. • Premajhno zanimanje za tehniške in ostale poklice, ki jih potrebuje gospodarstvo za svoj razvoj.

5.1.5. SWOT analiza na področju širšega družbenega razvoja

PREDNOSTI	SLABOSTI
• Dobra mreža zdravstvenih institucij v regiji. • V regiji deluje ena uspešnejših bolnišnic za porodništvo in ženske bolezni v državi. • Povišuje se število zdravstvenih delavcev na 1000 prebivalcev. • Domovi za ostarele zadovoljujejo trenutne potrebe po institucionalnem varstvu starejših. • Delež upravičencev do socialne pomoči je med najnižjimi v državi. • Bogata kulturna dediščina. • V regiji sktivno deluje muzej regionalnega pomena, ki zbira, hrani in varuje dediščino tega prostora. • Bogata društveno-kulturna ponudba. • Dobro razvita športna infrastruktura. • Veliko število vrhunskih športnikov. • Velika vključenost mladih v športne	• Število zdravnikov na 1000 prebivalcev je še vedno krepko pod državnim povprečjem. • V regiji ni vzpostavljenega kriznega centra za otroke in mladostnike in tudi ne kriznega centra za odrasle žrtve nasilja. • Slabšanje socio-ekonomskega položaja prebivalstva regije. • Delež upravičencev do socialne pomoči narašča. • Kulturni domovi nimajo stalnih kulturnih programov. • Nepovezanost ponudnikov kulturnih programov in dogodkov za dvig kvalitete in pridobivanje sredstev. • Investicije v športne programe in infrastrukturo upadajo.

aktivnosti, tudi v okviru organiziranih programov vzgojno-izobraževalnih institucij.	
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
- Vzpostavitev mreže preventivnih zdravstvenih programov in promocija zdravega načina življenja. - Razvoj programov socialne vključenosti za različne ciljne skupine prebivalstva s poudarkom na medgeneracijskim sodelovanju. - Možnost razvoja programov sodobnih umetnosti. - Razvoj športnih programov za specifične ciljne skupine, npr. starejši. - Razvoj socialnega podjetništva in socialnih inovacij. - Revitalizacija kulturne dediščine. - Spodbujanje prostovoljstva. - Okrepitev podpornih storitev za nevladne organizacije.	- Krčenje sredstev za javne storitve. - Pomanjkanje usposobljenega kadra za vzpostavitev mreže preventivnih zdravstvenih programov. - Premajhno znanje in osveščenost ter preozko gledanje na zdravje, varovanje zdravja ter urejanje problemov zdravja. - Premalo programov in ponudbe zdravju prijaznih storitev na področju prehrane, rekreacije in športa, opuščanja kajenja in uživanja alkohola ter krepitev duševnega zdravja v lokalnih skupnostih. - Propadanje kulturne dediščine. - Prisotnost nestrokovne interpretacije kulturne dediščine. - Pomanjkanje primerne infrastrukture za zagotavljanje razvoja programov sodobnih umetnosti.

5.1.6. SWOT analiza na področju podeželja

PREDNOSTI	SLABOSTI
- Bogata naravna in kulturna dediščina. - Visoka stopnja biotske raznovrstnosti. - Ohranjena kulturna krajina. - Bogate naravne in kulturne danosti za razvoj zelenega, eko turizma. - Razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah. - Ohranjene avtohtone podeželske poselitvene značilnosti (pašniki). - Ugodne razmere za ekološko kmetovanje. - Reja govedi in drobnice ter sadjarstvo. - Velik del ozemlja vključen v Naturo 2000.	- Razdrobljenost in majhnost kmetij. - Neugodna izobrazbena in starostna struktura nosilcev kmetijskih gospodarstev. - Nekonkurenčnost kmetijske ponudbe. - Premalo specializirane kmetijske proizvodnje. - Neurejena lastniška razmerja na kmetijah. - Visoka ranljivost kraškega prostora. - Nesodelovanje med ponudniki na podeželju. - Premalo skupnega trženja in skupne prodaje. - Neprepoznavnost prednosti območja v smislu skupnega trženja. - Premalo začetnega kapitala za investicije na kmetijah. - Premalo znanja o možnostih razvoja različnih dejavnosti na kmetijah. - Ni organiziranega odkupovanja in prodaje pridelkov in izdelkov. - Prešibka povezanost in razvoj kmetijsko-turističnih produktov. - Prešibek interes za vključevanje v sheme kakovosti.
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
- Podeželje kot možnost za razvoj eko-turizma. - Povečevanje povpraševanja po ekološko pridelani hrani.	- Opuščanje kmetijske dejavnosti - Zaraščanje kmetijskih površin - Nezainteresiranost mladih za kmetovanje

• Uveljavljanje načela kratkih verig, lokalne oskrbe s hrano. • Razvoj eko turizma. • Razvoj novih integriranih kmetijsko-turističnih produktov in novih tržnih poti. • Razvoj raznovrstne turistične dejavnosti na kmetiji. • Razvoj podjetništva na kmetijah (izobraževanje, usposabljanje, razvoj novih produktov in storitev na kmetijah, različne možnosti predelave,...). • Nastanek združenj in interesnih skupin za skupni nastop na trgu in skupno trženje. • Revitalizacija podeželske dediščine. • Razvoj IKT na podeželju. • Prilagajanje kmetovanja podnebnim spremembam. • Promocija in ohranjanje avtohtonih sort v kmetijstvu. • Okrepitev sodelovanja in prodajnih poti s sosednjimi državami. • Naraščanje povpraševanja po kakovostnih lokalnih produktih.	• Nadaljnja nizka izobrazbena struktura kmetovalcev. • Neizkoriščanje možnosti za dodatni razvoj kmetij (razvoj podjetništva, razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetiji,...). • Nekonkurenčnost in neprepoznavnost proizvodov. • Izguba tradicionalnih znanj podeželja. • Neprilagajanje kmetovanja podnebnim spremembam. • Izgubljanje avtohtone arhitekturne dediščine. • Pogosta pojavnost naravnih nesreč.
--	---

5.1.7. SWOT analiza na področju infrastrukture

PREDNOSTI	SLABOSTI
• Izgradnja okoljske infrastrukture za odvajanje in čiščenje komunalne odpadne vode nad 2000 PE. • Dostopnost prebivalcev do oskrbe s pitno vodo. • Zaprtje treh odlagališč komunalnih odpadkov, ki sta bili locirani na kraški kamninski podlagi. • Velik delež energetske saniranih javnih stavb. • Uspešno uvajanje ločenega zbiranja frakcij komunalnih odpadkov.	• Visoke izgube v nekaterih delih vodovodnih sistemov in zastarelost posameznih odsekov vodovodne infrastrukture. • Prisotnost obsežnega vadišča Slovenske vojske (Poček) v osrednjem delu vodovarstvenega območja za pomembni vodni vir v regiji. • Nepovezanost obstoječega kanalizacijskega omrežja s čistilnimi napravami. • Odsotnost kanalizacijskega omrežja in čistilnih naprav pod 2000 PE na nekaterih območjih. • Slabo delovanje nekaterih novo izgrajenih čistilnih naprav, ki predstavljajo točkovni vir onesnaženja površinskih in podzemnih voda. • Ponekod pomanjkljiva infrastruktura za sortiranje komunalnih odpadkov. • Redka poseljenost in izrazita razpršena gradnja, kar viša stroške gradnje in vzdrževanja javne infrastrukture.
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
• Uporaba okolju prijaznih tehnologij pri obnovi oz. razvoju komunalne infrastrukture. • Trajnostna gradnja z uporabo naravi prijaznih materialov.	• Naravne nesreče in ekstremni vremenski pojavi (suša, poplave), ki ogrožajo oskrbo prebivalcev s pitno vodo in el. energijo. • Razkorak med administrativno ustreznostjo

• Dvig kvalitete površinskih in podzemnih voda v regiji po dokončanju izgradnje večine načrtovane okoljske infrastrukture. • Večja varnost oskrbe s pitno vodo po dokončanju izgradnje okoljske infrastrukture za oskrbo prebivalcev s pitno vodo. • Revitalizacija degradiranih območij in opuščeni objektov v javni lasti.	delovanja in med dejansko stopnjo čiščenja odpadne vode starih in novih čistilnih naprav. • Zelo omejena finančna sredstva za dokončanje manjkajočega kanalizacijskega omrežja in manjkajočih čistilnih naprav pod 2000 PE v finančni perspektivi 2014-2020. • Negotovost izpeljave načrtovane prenove vodovodnega omrežja. • Prisotnost osrednjega slovenskega vojaškega vadbišča Počuk v regiji in njegove negativne posledice za okolje. • Izpostavljenost vodnih virov v kraških vodonosnikih organskemu in ostalemu onesnaženju.
--	---

5.1.8. SWOT analiza na področju okolja in gospodarjenja z viri

PREDNOSTI	SLABOSTI
• Dobro ohranjeno naravno okolje. • Visok delež zavarovanega območja (Natura 2000, regijski park in 4 krajinski parki). • Prepoznan pomen ohranjanja narave. • Zaprtje treh odlagališč komunalnih odpadkov, ki sta bili locirani na kraški kamninski podlagi. • Visoka stopnja biotske raznovrstnosti, prisotnost endemitskih vrst. • Ohranjenost habitatov. • Visoka gozdnatost regije. • Visoka gostota kraških pojavov. • Prisotnost velikih zveri.	• Visoka ranljivost območja zaradi kraške kamninske osnove. • Odsotnost razvoja, proizvodnje in višje-cenovnih izdelkov, ki so narejeni z okolju prijaznimi materiali in tehnologijami. • Zaraščanje kulturne krajine. • Razdrobljenost gozdne posesti. • Mali lastniki gozdov večinoma ne gospodarijo s svojimi gozdovi. • Zastarelost vodovodnih napeljav, posledično visoke izgube pripravljene pitne vode. • Odsotnost čiščenja komunalne odpadne vode v območjih z gostoto prebivalstva pod 2000PE, v uporabi so večinoma pretočne greznice (razpršeno onesnaženje). • Nizka izraba sončne energije za proizvodnjo el. energije. • Nezainteresiranost gospodarstva za vključevanje v sheme kakovosti. • Nestalnost pretoka površinskih vodotokov predstavlja oviro za izkoriščanje hidroenergije za proizvodnjo el. energije. • Opuščanje vzdrževanja, posledično propadanje obstoječe infrastrukture na rekah in potokih, ki bi lahko služila za pridobivanje el. energije.
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
• Ohranjenost okolja predstavlja ugodne razmere za spodbujanje in razvoj ekološkega kmetovanja in sonaravnega turizma. • Združevanje lastnikov gozdov za boljše gospodarjenje z gozdom. • Možnosti za izkoriščanje biomase in ostalih alternativnih virov za ogrevanje, hlajenje in	• Zaraščanje kulturne krajine pomeni izgubo habitatov za nekatere ogrožene vrste na slovenskem in evropskem nivoju. • Nepovezanost malih lastnikov gozdov, ki bi omogočila ugodnejše gospodarjenje z njimi. • Slabo izvajanje gozdno-gospodarskih del v državnih gozdovih.

pridobivanje električne energije. • Povečanje rabe socialno-ekonomske funkcije gozda.	• Neustrezna državna politika glede gospodarjenja z gozdom. • Prisotnost vadbišča Poček, ki je potencialni onesnaževalec zaradi uporabe različnih snovi.
--	---

5.2. Prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti v Primorsko-notranjski regiji

PREDNOSTI	SLABOSTI
• Ugodna geografska lega (bližina večjih središč) in ugodne prometne povezave (železnica, avtocesta) do regionalnih centrov. • Bližina osrednjih emitivnih evropskih trgov (Italija, Avstrija, Hrvaška). • Podpovprečna zadolženost podjetij v regiji. • Stopnja brezposelnosti je med najnižjimi v državi. • Delež upravičencev do socialne pomoči je med najnižjimi v državi. • Vedno bolj prepoznavna krovna znamka Zeleni kras. • Regija beleži pozitiven naravni prirast. • Izobrazbena struktura prebivalstva regije se izboljšuje, izboljšuje se tudi izobrazbena raven delovno aktivnega prebivalstva. • Izobraževalni programi in ustanove s tradicijo v regiji (slovensko znanje obrtniške obdelave lesa). • Naraščajoča ponudba podpornih storitev za razvoj podjetništva, izobraževanje in usposabljanje, uspešno deluje tudi regijska štipendijska shema. • Visoka gozdnatost regije (les in biomasa kot surovina, turistični razvoj). • Raznolika in dobro ohranjena narava z edinstvenimi naravnimi kraškimi pojavi, visoka stopnja ohranjenosti biotske raznovrstnosti in velik delež Natura 2000 območij. • Ohranjena kulturna krajina in bogata kulturna dediščina. • Prisotnost Postojnske jame kot najbolj obiskane turistične destinacije v Sloveniji.	• Slaba prometna povezanost znotraj regije. • Redka in izrazito razpršena poseljenost. • Regijsko prebivalstvo je med najstarejšimi v državi. • Nazadovanje ali propad večjih podjetij (še posebej lesno-predelovalne industrije). • Premalo delovnih mest, še posebej za visoko izobražene kadre in posledično beg možganov. • Nizka dodana vrednost na zaposlenega. • Visoka ranljivost kraškega prostora. • Prisotnost obsežnega vadišča Slovenske vojske (Poček). • Slaba sodelovalna kultura v regiji na veliko področjih (podeželje, gozdno-lesarska veriga, turizem). • Razdrobljena turistična ponudba in premajhna diverzifikacija turističnih storitev. • Zaraščanje kulturne krajine. • Razdrobljenost gozdne posesti.
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
• Mednarodno sodelovanje in internacionalizacija. • Razvoj aktivnosti v okviru znamke Zeleni kras tudi na ostala področja delovanja. • Krepitev sodelovanja z deležniki izven regije, predvsem z institucijami znanja. • Spodbujanje sodelovanja med različnimi sektorji (gospodarstvo, nevladni sektor, javni	• Naravne nesreče in ekstremni vremenski pojavi (suša, žled, poplave). • Neizkoriščanje možnosti za dodatni razvoj kmetij (razvoj podjetništva, razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetiji,...). • Opuščanje kmetijske dejavnosti ter nezainteresiranost mladih za kmetovanje. • Zaraščanje kulturne krajine pomeni izgubo

sektor). • Spodbujanje inovacijske kulture ter vlaganje v raziskave in razvoj. • Razvoj podjetništva in obrtništva (spodbujanje podjetniške miselnosti in kulture). • Zagotavljanje novih podpornih storitev za mala in srednja podjetja pri prenosu znanj, spodbujanju inovacijske kulture in družbeno odgovornega gospodarstva. • Ustvarjanje primerne okolja za mlade (iz regije in od drugod) v regiji (možnosti za bivanje, delo in družabno življenje). • Povečanje izrabe naravnih virov. • Uporaba okolju prijaznih tehnologij in materialov. • Razvoj ekološkega kmetijstva. • Razvoj novih integriranih kmetijsko-turističnih produktov in novih tržnih poti.	habitatov za nekatere ogrožene vrste na slovenskem in evropskem nivoju. • Stagnacija oz. nazadovanje regijskih podjetij zaradi proizvodne naravnosti podjetij. • Zelo omejena finančna sredstva za dokončanje manjkajočega kanalizacijskega omrežja in manjkajočih čistilnih naprav pod 2000 PE v finančni perspektivi 2014-2020. • Visoka stopnja dnevnih migracij in posledično nastanek »spalnih naselij«.
---	--

Med najbolj očitnimi prednostmi Primorsko-notranjske regije je prav gotovo ugodna geografska lega, ki ponuja veliko priložnosti za razvoj, tako regijskega gospodarstva kot širšega družbenega razvoja v regiji. Primorsko-notranjska regija se nahaja ob štirih, sicer gospodarsko bolj razvitih slovenskih regijah, v neposredni bližini osrednjih emitivnih evropskih trgov: Italije in Hrvaške, pa tudi Avstrije. Struktura prometnih povezav med Primorsko-notranjsko in drugimi regijami je izjemno ugodna, tako zaradi razvitosti državne železniške in cestne infrastrukture, ki omogoča dostop do kar 5-ih večjih gospodarskih centrov v obsegu manj kot 150 km (Trst, Reka, Koper, Nova Gorica in Ljubljana). Ta pozicija regije predstavlja izjemno priložnost za razvoj medregionalnega in mednarodnega sodelovanja na vseh področjih, posledično pa tudi večjo vpetost v širši (evropski) prostor. Med priložnostmi regije za razvoj je zato pomembno izpostavljeno mednarodno sodelovanje v smislu internacionalizacije regijskega gospodarstva, pa tudi v smislu povezovanja s širšim evropskim prostorom, z namenom oblikovanja partnerstev in sodelovanja na različnih področjih. Slednje je sicer tudi v pretekli finančni perspektivi bilo izpostavljeno kot pomemben element krepitve gospodarskega in družbenega razvoja, tudi s pomočjo različnih finančnih virov, ki jih spodbuja Evropska unija in, ki so usmerjenih v medregionalno, mednarodno in transnacionalno sodelovanje (glej tudi poglavje 3). Ocenjujemo, da se je v tem prostoru Primorsko-notranjska regija že v pretekli finančni perspektivi dobro pozicionirala, tako v regiji kot izven nje, krepitev podobe regije pa se še naprej nadaljuje s širjenjem že dobro prepoznavne znamke Zeleni kras, primarno na področju turizma, dolgoročno pa tudi na ostala področja delovanja. Gre za najrazličnejše aktivnosti povezovanja in sodelovanja, ustvarjanja partnerstev, generiranja novih proizvodov/storitev, skupne promocije in nastopa na domačih in mednarodnih trgih itd.

Ugodne geografska lega in prometne povezave pa imajo tudi negativne vplive na razvoj regije: zaradi specifičnega geografskega območja je prometna povezanost znotraj regije manj ugodna, za regijo je značilna redka in izrazito razpršena poseljenost, kar onemogoča tudi ugodnejši dostop do različnih storitev (gospodarska infrastruktura, socialne storitve itd.). Nadalje, bližina večjih gospodarskih centrov in slabo razvito regijsko gospodarstvo, ki ga zaznamuje tudi akutno pomanjkanje delovnih mest, še posebej za visoko izobražene kadre, pogojujejo visoko stopnjo mobilnosti delovno aktivnega prebivalstva v sosednje regije ter t. i. »beg možganov«. Ob tem in ob

dejstvu, da je prebivalstvo v regiji med najstarejšimi v državi, ima tovrsten odliv delovno aktivnega prebivalstva in visoko izobraženih kadrov negativen vpliv tudi na razvojno-inovacijski potencial v regijskih podjetjih. Regijsko gospodarstvo je namreč v obdobju pretekle finančne perspektive zaznamovalo nazadovanje ali propad večjih podjetij v regiji, še posebej na področju lesno-predelovalne industrije, kar je imelo svoje posledice tudi v višanju stopnje brezposelnosti in zniževanju regijskega BDP. Obstoječa podjetja v regiji producirajo v glavnem izdelke/storitve z nizko dodano vrednostjo in so v večini proizvodno naravnana. Čeprav so v slovenskem merilu podpovprečno zadolžena, je vlaganje v raziskave in razvoj na zelo nizkem nivoju, v podjetjih je zaznati nizko stopnjo inovativnosti in inovacijske kulture, posledično pa je podpovprečna tudi dodana vrednost na zaposlenega. Kot priložnost za razvoj se zato kaže pomembnost spodbujanja inovacijske kulture v podjetjih, vlaganja v raziskave in razvoj ter sodelovanje podjetij z institucijami znanja tako znotraj kot izven regije. Do sedaj premalo raziskana priložnost pa je tudi povezovanje podjetij z ostalimi sektorji (javni in nevladni sektor), ki regijskemu gospodarstvu omogoča generiranje invencij v smeri zelenih delovnih mest, družbene odgovornosti in socialnega podjetništva.

V primerjavi z ostalimi slovenskimi regijami sta podjetništvo in podjetniška miselnost v regiji slabo razvita, zato med priložnostmi za razvoj regijskega gospodarstva pomembno mesto zaseda tudi cilj razvoja podjetniške miselnosti in kulture ter obrtništva, ki je v regiji že tradicionalno prisotno, podprto z izobraževalnimi programi in ustanovami s tradicijo v regiji ter neposredno povezano tudi z razvojem podjetništva. Glede na prevladujoč delež malih in srednjih podjetij v regiji, je za spodbudo tovrstnega razvoja nujno zagotoviti nove podporne storitve prav zanje, s poudarkom na krepitvi prenosa znanja, izgradnji inovacijske kulture ter usmerjenosti v družbeno odgovorno gospodarstvo, posebno pozornost pa je treba posvetiti tudi razvoju podjetništva na podeželju, ki ob prevladujočem ruralnem okolju postaja vedno bolj pomembno.

Ob izboljšujoči se izobrazbeni strukturi (tudi delovno aktivnega) prebivalstva, ob pozitivnem naravnem prirastu ter ob opaženi krepitvi ponudbe podpornih storitev za razvoj podjetništva, izobraževanja in usposabljanja se regija mora usmeriti v ohranjanje in razvoj delovnih mest za mlade, predvsem pa visoko izobražene, ki bodo pripomogli k povečanju razvojno-inovacijskega potenciala v regiji. Hkrati pa mora spodbujati razvoj na tistih področjih, ki zagotavljajo tudi ustvarjanje primerne okolja za mlade v regiji, s ciljem zagotavljanja visoke kakovosti življenja in dela (tudi za mlade) v regiji pa tudi s ciljem povečanja priliva mladih in visoko izobraženih iz drugih regij. Gre za spodbujanje razvoja primernih življenjskih pogojev in gospodarske infrastrukture, hkrati pa tudi za spodbujanje ohranjanja in razvoja socialnih, kulturnih in športnih programov, vsebin, ki prispevajo h kakovosti življenja v regiji. Vsekakor gre za razvojno priložnost, ki ima dobra izhodišča: prebivalci v regiji imajo relativno dober socialni položaj, stopnja brezposelnosti je kljub propadu nekaterih večjih regijskih podjetij še vedno med najnižjimi v državi, prav tako beležimo tudi enega najnižjih deležev upravičencev do socialne pomoči v državi. V regiji imamo bogato ponudbo na področju kulture in športa, dodaten element zagotavljanja kakovosti življenja pa prav gotovo predstavlja raznolika in dobro ohranjena narava z visoko stopnjo ohranjenosti biotske raznovrstnosti, ki je značilna za območje Primorsko-notranjske regije.

Naravno okolje Primorsko-notranjske regije s svojo visoko gozdnatostjo predstavlja še eno izmed ključnih prednosti regije, ki zagotavlja priložnosti za razvoj. Obstoječi naravni viri predstavljajo dobro izhodišče za razvoj nekaterih gospodarskih sektorjev v regiji, s poudarkom na turizmu in lesarstvu, pa tudi ostalih razvijajočih se sektorjih. Za Primorsko-notranjsko regijo je sicer značilna

tudi visoka ranljivost kraškega prostora, ki ga še dodatno ogroža prisotnost obsežnega vadbišča Slovenske vojske, poleg tega v regiji beležimo vedno intenzivnejše zaraščanje kulturne krajine, razdrobljenost gozdnih posesti in neustrezno gospodarjenje z gozdovi. Prav zaradi tega je za regijo nujno zasledovati tiste priložnosti, ki zagotavljajo trajnostni razvoj v regiji, s sočasno skrbjo tako za naravno kot tudi družbeno okolje. Tako je priložnost, ki jo regija mora zasledovati predvsem v razvoju novih izdelkov in storitev z uporabo okolju prijaznih tehnologij in materialov, kar sledi tudi na slovenski in evropski ravni izpostavljenim trendom razvoja. Ti principi so sicer že močno uveljavljeni na področju turizma v regiji, ki v okviru znamke Zeleni kras promovira tudi načela trajnostnega razvoja preko vzpostavljanja partnerstev in sodelovanja. Za turistično ponudbo v regiji je sicer značilna razdrobljenost in premajhna diverzifikacija turističnih storitev, a ima regija kljub temu - ob v svetovnem merilu popularni Postojnski jami, ohranjeni kulturni krajini in bogati kulturni dediščini v regiji ter ob vedno bolj prepoznavni znamki Zeleni kras - priložnost za razvoj tega področja preko oblikovanja inovativnih turističnih produktov, spodbujanja dostopnega turizma, izobraževalnega turizma, eko kampinga, podeželskega turizma itd.

Med priložnostmi za razvoj regije, tudi v mednarodnem kontekstu, je tudi razvoj podeželja. Ob že omenjenih bogatih naravnih danosti, so za Primorsko-notranjsko regijo značilni tudi ohranjene avtohtone podeželske poselitvene značilnosti in ugodne razmere za ekološko kmetovanje, ki predstavlja veliko priložnost za regijo, tako z vidika prispevka h kakovostnem in predvsem zdravem življenju v regiji, z vidika revitalizacije podeželske dediščine kot tudi z vidika krepitve pridobitne dejavnosti na podeželju ter v povezavi z gospodarskim sektorjem, predvsem turizmom. V tem smislu se bo Primorsko-notranjska regija usmerjala v razvoj ekološkega kmetijstva, povečevanje povpraševanja po ekološko pridelani hrani, razvoj novih integriranih kmetijsko-turističnih produktov in novih tržnih poti, tudi v sodelovanju s sosednjimi regijami in državami ter v razvoj raznovrstne turistične ponudbe na kmetijah.

Glede na dosedanje trende se sicer regijsko podeželje sooča s posledicami neugodne kmetijske politike, zaradi katere prihaja do opuščanja kmetijske dejavnosti in neizkoriščanja možnosti za dodatni razvoj kmetij. K temu prispevajo tudi naravne nesreče in ekstremni vremenski pojavi, ki so v preteklih letih Primorsko-notranjsko regijo precej prizadeli, hkrati pa prispevali še k nadaljnji nezainteresiranosti za kmetovanje in razvoj na podeželju. Posledično je med večjimi nevarnostmi za razvoj Primorsko-notranjske regije tudi zaraščanje kulturne krajine, izguba habitatov in zato privlačnosti naravnega okolja, ki pogojuje velik del do sedaj izpostavljenih priložnosti regije za razvoj. Ob nevarnosti, da tudi regijska podjetja ne bodo pravočasno dosegla razvojne naravnosti, da zaradi trenutno nizkih sposobnosti za razvoj ne bodo konkurenčna pri poslovanju ter pri pridobivanju razpoložljivih sredstev ter ob dejstvu, da nekatere vidike poslovanja perspektivnih dejavnosti v regiji pogojujejo državne politike (npr. na področju gozdno-lesarske verige), se Primorsko-notranjska regija lahko znajde v situaciji, ko bo postala neke vrste razširjeno »spalno naselje«, dom za tiste, ki bodo dodano vrednost in kakovost življenja ustvarjali drugje.

Prav zaradi izpostavljenih nevarnosti si Primorsko-notranjska regija prizadeva za proaktivno delovanje na vseh področjih, z izpostavitvijo in umestitvijo ključnih razvojnih usmeritev regije tudi v obstoječe in nastajajoče strateške dokumente na nacionalni ravni. Z vidika krepitve mednarodnega sodelovanja bo zato Primorsko-notranjska regija delovala predvsem na tistih področjih, ki podpirajo do sedaj navedene razvojne priložnosti. V okviru 13-ih programih evropskega teritorialnega sodelovanja, v katerih bo v obdobju 2014-2020 sodelovala Slovenija, so za Primorsko-notranjsko regijo relevantni predvsem:

- čezmejno sodelovanje v programih Slovenija-Italija, Slovenija-Hrvaška, pa tudi Slovenija-Avstrija;
- transnacionalno sodelovanje v programih Srednje Evrope, Jadransko-jonskega območja, Sredozemlja in Podonavja;
- medregionalni program INTERREG EUROPE.

Medtem, ko so tematski cilji v čezmejnem programu Slovenija-Avstrija že usklajeni med državama, cilji v ostalih programih čezmejnega sodelovanja še niso dogovorjeni. Tako v čezmejnih kot tudi transnacionalnih in medregionalnih programih Primorsko-notranjska regija zasleduje predvsem prednostne naložbe na sledečih področjih:

- spodbujanje naložb podjetij v inovacije in raziskave z vzpostavljanjem povezav in sinergij med podjetji, centri za raziskave in razvoj in visokošolskim izobraževanjem,
- razvoj in izvajanje novih poslovnih modelov za mala in srednja podjetja, zlasti za internacionalizacijo,
- povečanje konkurenčnosti malih in srednjih podjetij ter kmetijskega sektorja,
- varstvo in razvoj kulturne in naravne dediščine,
- ohranjanje in varstvo okolja ter spodbujanje učinkovite rabe energije,
- spodbujanje trajnostnega prometa in odprava ozkih grl v ključnih omrežnih infrastrukturah.

Poleg že omenjenih programov se bo Primorsko-notranjska regija v obdobju 2014-2020 s pripravo projektov oz. s podporo deležnikom pri pripravi projektov vključevala tudi v centralizirane programe EU: Obzorje 2020, COSME, Erasmus+.

5.3. Prostorski razvoj Primorsko-notranjske regije

Skladno s 5. členom Uredbe o RRP mora biti RRP usklajen z državnimi razvojnimi politikami, vključno z državnim prostorskim aktom, ter pridobiti smernice glede prostorskega razvoja v regiji. Pripravljalci RRA smo slednje pridobili tekom sektorskega usklajevanja vsebine RRP PNR s posameznimi resorji, v nadaljevanju pa v zgoščeni obliki predstavljamo ugotovitve na področju prostorskega razvoja Primorsko-notranjske regije. Pri tem opozarjamo na relacijo med dvema nivojema odločanja na področju prostorskega razvoja, ki sta v Sloveniji prisotna: (1) občinski nivo pripravlja in sprejema Občinske prostorske načrte (v nadaljevanju: OPN), (2) državni nivo pa pripravlja in sprejema Državne prostorske načrte (v nadaljevanju: DPN). Ker na regijski ravni regijski prostorski načrt ne obstaja, niti ni predvidena njegova izdelava, saj to ne bi bil zavezujoč dokument, sta dejansko zavezujoči le omenjeni dve ravni – občinska in državna. V nadaljevanju bomo predstavili zgolj strateške vsebine tistih OPN-jev, ki so v času priprave dokumenta tudi dejansko dostopni.

Cilji prostorskega razvoja so v OPN-jih razdeljeni na cilje v okviru posameznih komponent prostorskega razvoja. Načrtovanje širitve poteka v skladu s prostorskimi možnostmi in omejitvami (upoštevanje poplavno ogroženih območij, varovanih območij in kvalitetnih območij za pridelavo hrane), predvsem z zagotavljanjem možnosti za gospodarski razvoj in vzpostavitev kvalitetnega bivalnega okolja z notranjih razvojem, prenovo in racionalnimi širitvami poselitve skladno z izgradnjo prometne mreže in drugo gospodarsko javno infrastrukturo. Cilj prostorskega razvoja na področju poselitve je razviti policentrično urbano omrežje in sicer se zavestno krepiti oskrbno in

zaposlitveno vlogo določenih naselij v okviru posameznih občin. Kot pomembnejša središča naj bi se razvijala občinska središča, vsaka občina poleg osrednjega občinskega središča določa še manjše število ostalih središč, ki zagotavljajo policentrični razvoj na ravni občin in posledično regije. Prostorski razvoj se usmerja in načrtuje na prostih, degradiranih in nezadostno izkoriščenih površinah znotraj obstoječih naselij, pri čemer ima prenova prednost pred novogradnjo. Širitve naselij so načrtovane le, kadar znotraj naselja nadaljnji prostorski razvoj ni možen. Širitve so prvenstveno usmerjene na zemljišča, ki so z vidika trajnostne rabe naravnih virov, ohranjanja najboljših kmetijskih zemljišč, ohranjanja narave in varstva kulturne dediščine manj pomembna in so funkcionalno povezana z obstoječim naseljem.

Primorsko-notranjska regija meri po površini 1.456 km², kar jo uvršča med eno manjših regij v Sloveniji, po gostoti prebivalstva pa je najredkeje naseljena regija v državi. V regiji imamo tri večja središča, Postojno, Cerknico in Ilirsko Bistrico, ter precej manjših krajev, ki delujejo kot manjša središča.

Splošne usmeritve za razvoj krajine: krajina kot najširši pojem se bo v regiji razvijala kot naravna krajina, kulturna krajina in pretežno urbana krajina in sicer z ohranjanjem prepleta naravne in kulturne krajine, ki predstavlja pomembno prvino prepoznavnosti območja, preko trajnostne rabe zemljišč, s trajnostno, sonaravno in večnamensko rabo gozdov, z razvojem trajnostnih oblik turizma, skladno s konceptom »Zelenega krasa«, s preprečevanjem opuščanja rabe prostora (kmetijskih zemljišč) in posledično zaraščanja kulturnih krajin ter spodbujanjem ponovne uvedbe kmetovanja na opuščenih in zaraščenih površinah.

Usmeritve za razvoj naravne krajine: v regiji imamo v letu 2014 poleg naravnih vrednot lokalnega in državnega pomena tudi dve zavarovani območji in sicer Notranjski regijski park in Krajinski park Pivška presihajoča jezera. Poleg tega je več kot polovica regije pod režimom Nature 2000 (67 %). Za naravno krajino, za katero so značilne naravne kakovosti prostora, ki izhajajo iz naravne ohranjenosti, biotske raznovrstnosti in naravnih vrednot, pomembnih tudi za prepoznavnost občine, regije in države, je cilj razvoj v skladu z naravno dinamiko, kjer je človekovo poseganje omejeno ali odsotno, z namenom ohranjanja naravnih značilnosti in dinamičnih naravnih procesov.

Usmeritve za razvoj v kulturni krajini: kulturno prepoznavnost regije oblikuje pretežno kulturna krajina skupaj s stavbno, naselbinsko in krajinsko dediščino. Cilj razvoja kulturne krajine, ki je večinoma odmaknjena od večjih urbanih območij, naj temelji na kulturni in krajinski raznolikosti in lokalnih virih, pri tem je pomembno ohranjanje prepoznavne značilnosti identitete kot je pestrost prostorskih vzorcev, mozaični preplet gozda, agrarnih krajinskih vzorcev in tradicionalne poselitvene strukture ter menjavanje kmetijskih in gozdnih površin v povezavi z valovitim reliefom. Pri prostorskem načrtovanju je pomembno ohranjanje prevladujoče naravne krajine z manjšim delom kulturne in urbane krajine in zelo majhnim delom kmetijsko intenzivne krajine.

Usmeritve za razvoj kmetijstva: ključno pri usmerjanju razvoja kmetijstva je ohranjanje tradicionalnih kmetijskih praks ter prostorsko pestrost in pestrost kultur in s tem pestrost strukture kmetijskih zemljišč. Pomembno je spodbujanje nadaljnega razvoja osnovne kmetijske proizvodnje ter odločanje kmetov za dopolnilne dejavnosti (npr. turizem na kmetiji, izdelava mlečnih izdelkov, izdelava/pridelava avtohtonih izdelkov) ter njihovo trženje. S tem bo preprečeno zaraščanje kmetijskih zemljišč in izginjanje ekološko pomembnih grmovnih živic, obmejnikov in gozdnih zaplat iz

kmetijskih zemljišč. Prav tako je pomembno spodbujanje ekološkega načina kmetovanja, sonaravno pridelava in reja domačih živali ter druge dejavnosti, primernih za prisotne podnebne in ostale razmere (sadjarstvo, živinoreja, reja drobnice, čebelarstvo) v skladu s konceptom eko-regije. Cilj je tudi preprečevanje zmanjševanja mokriščnih predelov.

Usmeritve za širši družbeni razvoj: na področju družbenih dejavnosti OPN-ji predvidevajo razvoj mreže zdravstvenih storitev v policentrično obliko ter spodbujanje razvoja dodatnih zdravstvenih storitev na regijskem nivoju; zagotavljanje dostopnosti izobraževalne dejavnosti (zagotovitev zadostnega števila mest za predšolsko vzgojo, spodbujanje podeljevanja koncesij za zasebne vrtce, obnova dotrajanih šolskih objektov, spodbujanje vseživljenjskega in drugih oblik neformalnega izobraževanja) ter zagotavljanje primernih prostorov za kulturne in zabavne prireditve na prostem in v zaprtih prostorih. Poleg tega je cilj zagotoviti ustrezno število in obseg športno-rekreativnih, zelenih, parkovnih in odprtih javnih površin za potrebe vsega prebivalstva

Usmeritve za gospodarstvo: cilj prostorskega razvoja na področju gospodarskega razvoja je razvijati gospodarske cone, skladno s policentričnim urbanim omrežjem občin in obstoječo ter načrtovano prometno mrežo. V nekaterih poslovnih conah z manjkajočo gospodarsko javno infrastrukturo je načrtovana izgradnja le-te.

Usmeritve na področju turizma: cilj prostorskega razvoja na področju turizma je zagotoviti ustrezne prostorske pogoje za realizacijo posameznih načrtovanih projektov. Tu izpostavljamo nekaj večjih projektov posameznih občin: Park vojaške zgodovine in Dežela presihajočih jezer v občini Pivka, območje Cerkniškega jezera in Rakovega Škocjana ter Križne jame v občini Cerknica, v občini Postojna razvoj obstoječih turističnih centrov ter razvoj turistične osi Postojna–Predjama–Planinsko polje. V občini Bloke bodo v kratkem pripravili OPN, ki bo opredelil lokacije in dejavnosti v smislu turističnega razvoja okolice Bloškega jezera, OPN v pripravi za občino Ilirska Bistrica pa predvideva razvoj Snežniškega območja, ter območja Brkinov ter Mašuna in Sviščakov. V Loški dolini pa kot pomembno izpostavljajo območje gradu Snežnik.

Usmeritve na področju prometnih povezav: na področju prometnih povezav je na območju Primorsko-notranjske regije predvidena nova daljinska povezava V. in Jadransko-jonskega koridorja. Le ta bo zagotavljala medsebojno povezanost središč mednarodnega, nacionalnega in regionalnega pomena v širšem območju Slovenije. Pomembno je, da bo nova trasa daljinske povezave omogočila navezavo pomembnih lokalnih središč in razbremenila obstoječe prometnice, ki ne omogočajo ustreznih pogojev za sodoben in varen promet. V občinah je načrtovana obnova in ponekod nadgradnja osnovne prometne mreže. Z rekonstrukcijo regionalnih in pomembnejših lokalnih cest se bodo izboljšale povezave znotraj občine in regije. V občini Cerknica so načrtovane obvozne ceste ob večjih naseljih nižinskega dela, ki bodo bistveno pripomogle k zmanjšanju prometnih obremenitev in posledično tudi prometni varnosti v naselbinskih jedrih. V okviru obstoječih cestnih povezav je na območju urbanega naselja Pivka načrtovana prestavitev glavne državne ceste G1-6, ki zagotavlja izločitev tranzitnega in tovornega prometa izven središča naselja Pivka na obvozno cesto ter ureditev križišč s ciljem zagotoviti ustrezno navezovanje lokalnih cest ter prepustnosti in prometne varnosti vseh udeležencev v prometu.

V smislu podpore razvoju policentrične strukture urbanega sistema, gospodarskega razvoja in večje konkurenčnosti države, je cilj neposredna železniška povezava gospodarskih con in posameznih gospodarskih subjektov na železniško omrežje, kjer lokacija to omogoča. Za

navezovanje na evropsko »TEN« infrastrukturo omrežje ter V. in X. panevropski prometni koridor, se rekonstruira in dogradi daljinske železniške povezave mednarodnega pomena, ki bodo omogočale hitrosti do 160 km/h v smereh od Sežane do Ljubljane in Maribora in naprej proti Gradcu in od Pivke prek Ilirske Bistrice naprej proti Reki. Omogoči se gradnja nove učinkovitejše daljinske povezave mednarodnega pomena od Kopra do Divače – II. železniški tir. Na te proge, ki so neposredno vezane na evropske prometne tokove, se navezuje državna in regionalna prometna vozlišča za tovorni in potniški promet, s katerimi se omogoči konkurenčne pogoje za razvoj dejavnosti v evropskem prostoru. Pomembna je tudi vzporedna ureditev novih izven nivojskih križanj železniške proge s cestnim omrežjem.

Cilji pri gradnji omrežja kolesarskih poti in pešpoti ter drugih rekreacijskih poti so zagotavljanje površin za varno odvijanje kolesarskega in peš prometa v vseh naseljih. V več občinah regije je načrtovana gradnja posameznih odsekov omrežja kolesarskih stez in poti, ki se v naseljih navezujejo na obstoječe omrežje, pri novogradnjah cestnega omrežja in potekov skozi naselja se urejajo kot kolesarske steze oziroma poti, ki bodo med seboj povezane v mrežo.

Pri urejanju mirujočega prometa je poleg zagotavljanja ustreznega števila parkirnih mest v okviru javnih površin pri gradnji novih javnih in drugih objektov pogoj tudi ustrezno število parkirnih mest za zaposlene in obiskovalce ter stanovalce. Tam kjer so potrebna parkirišča za avtobuse, se le-ta uredijo predvsem v bližini večjih turističnih lokacij, kjer to dopušča prostor, vendar izven naravnih vrednot in drugih varstvenih območij. Poleg avtobusov je potrebno urediti tudi parkirišča za tovorna vozila, ki so predvidena na dobro dostopnih lokacijah ob pomembnejši prometnicah, predvsem pa ob priključkih na traso bodoče avtoceste, v okviru gospodarskih con in ob obstoječih tovrstnih parkiriščih. Parkirišča za avtodome so že obstoječa ali predvidena v vseh občinah v regiji, zanimiva pa so predvsem iz vidika prometne lege na turistični osi Ljubljana – Kvarner in podaljšanja časa bivanja tranzitnih gostov v regiji. Pri povečanju obsega in zagotavljanju stroškovno učinkovitega in potrebam prilagojenega javnega potniškega prometa je potrebno najti rešitve, ki bi predstavljale prilagojen odgovor na situacijo regije z izrazito razpršeno poselitvijo in starajočim se prebivalstvom. Nove oblike trajnostne mobilnosti so tiste, ki lahko zagotavljajo učinkovito zasnovo javnega prometa.

6. VIZIJA RAZVOJA PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE

Vizija Primorsko-notranjske regije sledi že v prejšnjem programskem obdobju zastavljenih vrednotah:

- odgovorna raba virov,
- ohranjanje narave,
- visoka kakovost življenja,
- konkurenčnost gospodarstva in
- vključujoča družbo.

Z izpostavljanjem pomena sodelovanja in delovanja v skladu z načeli trajnostnega razvoja se zato vizija Primorsko-notranjske regije glasi:

S sodelovanjem in odgovorno rabo virov do boljše kakovosti življenja na Zelenem krasu.

7. OPREDELITEV IN UTEMELJITEV RAZVOJNE SPECIALIZACIJE IN RAZVOJNIH PRIORITET PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE

V skladu s 4. členom Uredbe o RRP mora RRP vsebovati tudi opredelitev in utemeljitev razvojne specializacije regije, opredelitev in opis (strateških) razvojnih ciljev regije ter opredelitev in opis razvojnih prioritet regije s kvantificiranimi kazalniki z navedbo virov podatkov za spremljanje kazalnikov. V Primorsko-notranjski regiji sledimo naslednjim opredelitvam izpostavljenih elementov RRP:

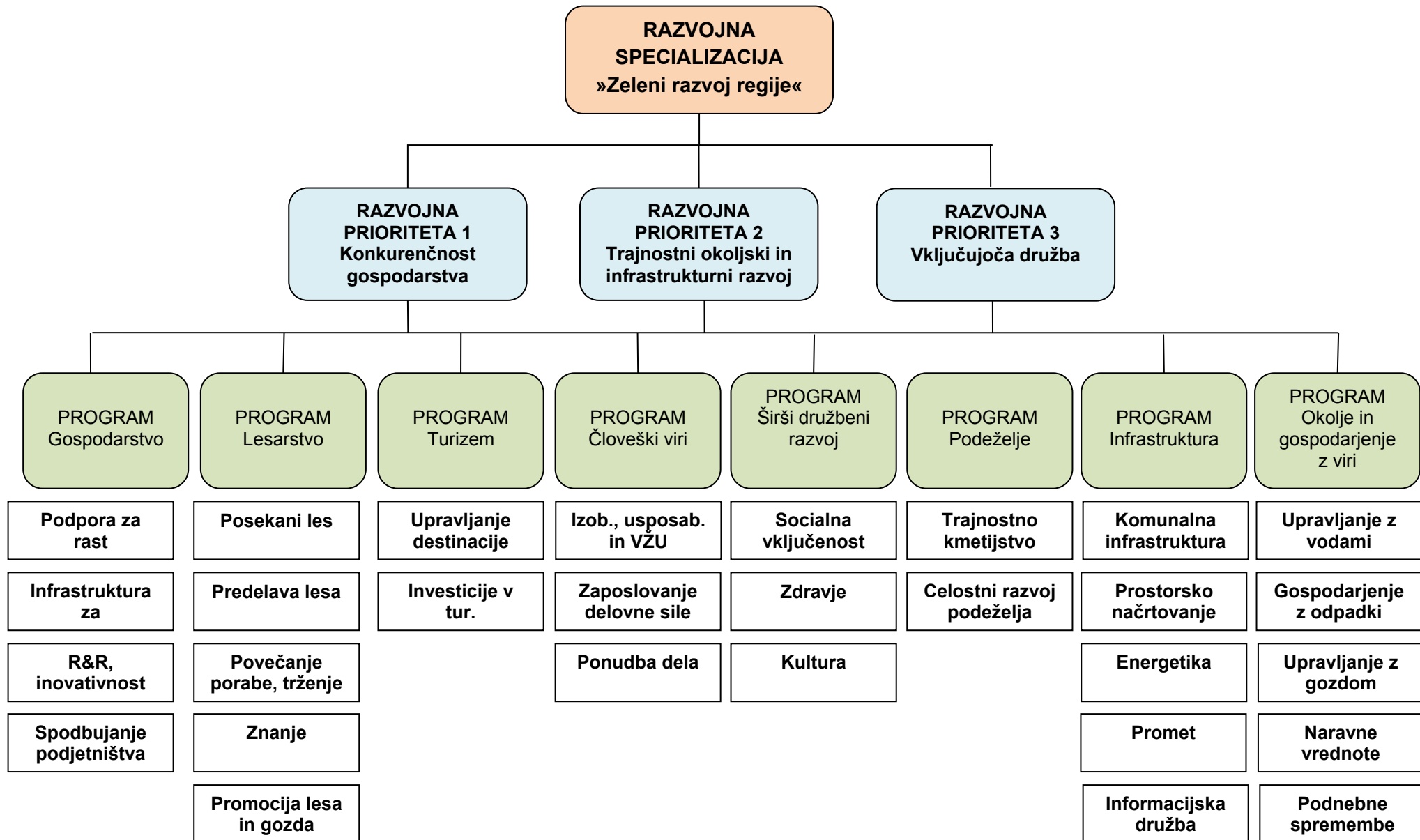
Razvojna specializacija: strategija doseganja želenega stanja na ravni regije z izpostavitvijo prednostnih nalog na podlagi svojih prednosti v primerjavi z drugimi.

Razvojni cilji: kvantificirano želeno stanje, ki ga regija želi doseči v določenem programskem obdobju.

Razvojne prioritete: področje razvoja regije, ki se za programsko obdobje določi kot prednostno.

Kot smo že opozorili, že RRP za preteklo obdobje smo zastavili tako, da je upošteval kompleksnost razvojnega področja in medsebojne povezanosti različnih interesnih področij tudi v svoji strukturi. Na tej točki se RRP 2007-2013 pomembno razlikuje od ostalih podobnih dokumentov, saj poleg razvojnih ciljev in prioritet vključuje še en nivo obravnave, nivo programov. Glede na pozitivne izkušnje iz preteklega programskega obdobja smo pripravljavci dokumenta tej strukturi sledili tudi v aktualnem RRP PNR. V nadaljevanju bomo zato posamezne razvojne cilje predstavili na ravni programov in ne na ravni prioritet kot to velja za večina ostalih RRP-jev. Medtem, ko razvojne prioritete sledijo izpostavljeni razvojni specializaciji, pa se razvojne cilje opazuje na ravni programov, ki sledijo tako razvojni specializaciji kot razvojnim prioritetam. Tako zastavljena struktura omogoča osredotočenje ciljev na ravni posameznih programov in specifičnih ukrepov, hkrati pa se zagotavlja povezanost aktivnosti na več interesnih področjih hkrati, kar tudi v večji meri prispeva k optimalni realizaciji razvojne specializacije. Slika 8.1. prikazuje predstavljeno strukturo RRP PNR.

Slika 8.1.: Struktura RRP PNR

Razvojna specializacija Primorsko-notranjske regije izhaja iz horizontalne prioritizacije t. i. eko-razvoja in se nanaša na eno izmed petih izpostavljenih razvojnih prioritet v SRS, katerih namen je povezovanje sektorskih politik. Regija je že v preteklem obdobju izkazovala razvojno usmerjenost na osnovi načel trajnostnega razvoja, ki jih je aplicirala na vsa interesna področja in ki predpostavljajo:

- (1) razvoj t. i. zelenega gospodarstva, z nizkim ali ničnim škodljivim vplivom na okolje ter
- (2) hkratno spodbujanje razvoja trajnostno naravnane, socialno vključujoče družbe.

V skladu z v SRS izpostavljeno razvojno prioriteto »Zeleno«, ki predpostavlja prehod v nizkoogljično družbo in doseganje »zelenega razvoja«, tudi Primorsko-notranjska regija izpostavlja sledeče smernice razvoja:

- prestrukturiranje gospodarstva v smeri zmanjšanja okoljskega odtisa t. i. zrelih tehnologij oz. industrij in storitev ter ustvarjanje novih, zelenih delovnih mest;
- spodbujanje ukrepov za socialno kohezivnost prebivalstva, vključno z ukrepi vključevanja ranljivih skupin pri delu in življenju ter z upoštevanjem principov medgeneracijskega sodelovanja;
- spodbujanje ukrepov za trajnostno gospodarjenje in upravljanje z naravnimi viri, predvsem s strateškimi viri Slovenije (voda in les - dvig dodane vrednosti v verigi gozd-les, industrijska simbioza, zapiranje snovnih zank);
- dvig konkurenčnosti gozdarstva in lesne industrije (bolj učinkovito gospodarjenje z gozdovi, revitalizacija lesno predelovalne industrije, ohranjanje ponora CO₂);
- razvoj odgovornega turizma, predvsem v zavarovanih in območjih Natura 2000 ter na podeželju, vlaganje v zeleno infrastrukturo in ukrepe za varstvo narave (spodbujanje oblikovanja lokalnih verig dobaviteljev za potrebe turizma);
- vlaganje v učinkovit prostorski razvoj, ki bo podpiral izboljševanje konkurenčnosti podjetij in kakovost bivanja in povečal intenzivnost gradnje v urbanih okoljih (sistem e-prostor, celovit razvoj urbanih območij, vključno z urbano prenovo, stanovanjska politika, izboljšanje kakovosti bivanja na okoljsko degradiranih območjih);
- investiranje v okoljsko infrastrukturo (varna oskrba s pitno vodo, infrastruktura za odvajanje in čiščenje komunalnih odpadnih voda, poplavna varnost, suša, infrastruktura za ravnanje z odpadki, sanacija okoljsko degradiranih območij);
- zanesljivost oskrbe z energijo s povečanjem energijske učinkovitosti in doseganjem najvišjega deleža uporabe OVE v EU, delujoč sistem razvoja, financiranja in izvedbe investicij v energijsko učinkovitost (energijska sanacija stavb v javnem in zasebnem sektorju in prenova sistemov javne razsvetljave, pogodbeno zagotavljanje prihrankov, tehnološka prenova za dvig energijske učinkovitosti podjetij, infrastruktura za distribucijo energije);
- povečanje deleža lokalne samooskrbe in izboljšanje konkurenčnosti živilsko predelovalne industrije;
- razvoj in prilagajanje kmetijske dejavnosti v luči prilagajanja okoljskim standardom in podnebnim spremembam ter dviga konkurenčnosti (ohranjanje kvalitete in rodnosti tal ter proizvodnega potenciala kmetijskih zemljišč, izkoristiti potencial malih kmetij, spodbujanje in promocija lokalne proizvodnje);
- spodbujanje diverzifikacije dejavnosti na podeželju, ki temelji na izrabi endogenih virov lokalnega okolja (les, naravna in kulturna dediščina).

Na osnovi ocene razvoja, ki ga beležimo v regiji ter z upoštevanjem izpostavljenega razvojnega specializacije v novem RRP PNR izpostavljamo tri horizontalne razvojne prioritete Primorsko-notranjske regije:

Prioriteta 1: Spodbujanje konkurenčnosti gospodarstva ter ohranjanje, razvoj in ustvarjanje novih delovnih mest

V Primorsko-notranjski regiji smo usmerjeni v iskanje tistih priložnosti, ki prispevajo k spodbujanju gospodarskega razvoja, tako na sektorski kot tudi organizacijski ravni, s ciljem povečevanja dodane vrednosti regijskega gospodarstva in posledično konkurenčnosti v nacionalnem in mednarodnem, globalnem okviru. Pri tem je posebna pozornost namenjena ohranjanju, razvoju in ustvarjanju novih delovnih mest, v okviru že obstoječih podjetij, pa tudi v na novo nastajajočih perspektivnih panogah. V okviru te prioritete bomo usmerjeni tudi v ustvarjanje ugodnega okolja za razvoj, ki predpostavlja intenzivno sodelovanje in povezovanje med pomembnimi razvojnimi akterji v regiji. Tako bomo spodbujali iniciative, ki zagotavljajo povezovanje med institucijami znanja in gospodarstvom, krepitev inovacijske miselnosti in inovacijske kulture, na ravni družbe in na ravni organizacij, družbene odgovornosti podjetij ter nenazadnje promocijo in krepitev podjetniške miselnosti.

Prioriteta 2: Trajnostni okoljski in infrastrukturni razvoj regije

Ker velika večina Primorsko-notranjske regije leži na kraških tleh, hkrati pa je najredkeje poseljena regija v Sloveniji, za katero je značilna izrazita razpršena poselitev, izpostavljamo skrb za ohranjanje okolja in narave kot eno od temeljev za uspešen nadaljnji razvoj. Tako bomo v okviru te prioritete spodbujali nadaljnja vlaganja v okoljsko infrastrukturo, ki bo ohranjala ali izboljšala ugodno stanje okolja. Na drugi strani želimo naravne danosti bolj približati domačinom in obiskovalcem, tudi preko obnove ali postavitve turistične in ostale potrebne infrastrukture na točkah, kjer je le-ta pomanjkljiva oz. odsotna, a potrebna. Pri načrtovanju javnih in zasebnih posegov v okolje in prostor bomo spodbujali in poudarjali princip usklajenosti in upoštevanja načel trajnostnega razvoja. Ohranjena narava in okolje sta namreč osnovni pogoj za bodoči gospodarski razvoj, širitev ponudbe in ustvarjanje novih delovnih mest v turizmu in z njim povezanimi panogami, ki nudijo v našem prostoru mnogo razvojnih priložnosti.

Prioriteta 3: Vključujoča družba in spodbujanje razvojnega potenciala regijskih človeških virov

Človeški viri predstavljajo pomemben element za razvoj in blaginjo gospodarstva. Primorsko-notranjska regija prepozna njihov potencial v relaciji do spodbujanja konkurenčnosti gospodarstva, hkrati pa človeški viri v regiji predstavljajo pomembnega deležnika, ki je v aktualnem programskem obdobju bil nekoliko manj izpostavljen. V okviru te razvojne prioritete bomo zato spodbujali nadaljnja vlaganja v človeške vire, ki bodo usmerjena tako v spodbudo človeškim virom na trgu dela, tekom njihove delovne aktivnosti kot tudi v sferah izven te (npr. preko vseživljenjskega učenja, medgeneracijskega sodelovanja itd.). Investicije znotraj te prioritete bodo prispevale tudi k reševanju širših družbenih problemov, ki imajo neposreden vpliv na blaginjo in kakovost življenja v regiji. Gre za področja mobilnosti prebivalstva, njihovega zdravja in aktivnosti, kakovostnega staranja prebivalstva ter ostalih družbenih izzivov. Spodbujali bomo tudi iniciative, ki zagotavljajo visoko stopnjo blaginje v regiji, osebni in profesionalni razvoj človeških virov ter zdravo in aktivno prebivalstvo Primorsko-notranjske regije.

8. OPREDELITEV IN OPIS PROGRAMOV IN UKREPOV RRP PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE V OKVIRU RAZVOJNIH PRIORITET

Kot rečeno, razvojne prioritete bomo uresničevali z oblikovanjem osmih programov ter posameznih ukrepov in aktivnosti znotraj teh. Programi so pripravljani na osnovi podrobne analize stanja v regiji in v sodelovanju s člani odborov Regionalnega razvojnega sveta Notranjsko-kraške regije, Razvojnega sveta Notranjsko-kraške regije ter ostale zainteresirane strokovne in splošne javnosti.

Program priprave RRP PRN, s katerim se je priprava začela, je bil potrjen s strani SR PNR, dne 19. 10. 2012. na 58. seji. Sledila je priprava strateškega in programskega dela RRP, ki je potekala v sodelovanju s predstavniki RRS in njegovih odborov. V ta namen je bilo izvedenih šest javnih posvetov in vrsta usklajevalnih sestankov s pripravljalci regijskih projektov in ostalimi zainteresiranimi:

- 5. seja Odbora RRS za infrastrukturo, okolje in prostor, dne 29. 1. 2013;
- 4. seja Odbora RRS za turizem, dne 11. 2. 2013;
- 2. seja Odbora RRS za gospodarstvo, dne 14. 3. 2013;
- Javni posvet na področju lesarstva, dne 17. 5. 2013 (organiziran v sodelovanju z E-Slovenskim forumom in Planom B za Slovenijo);
- 3. seja Odbora RRS za človeške vire, dne 22. 5. 2013;
- 2. seja Odbora RRS za podeželje, dne 27. 5. 2013.

Na osnovi informacij s strani udeleženi na omenjenih posvetih so bile oblikovane razvojne prioritete (glej poglavje 8), ki jih je obravnaval in potrdil tudi novoustanovljeni Razvojni svet Notranjsko-kraške regije, na konstitutivni seji, dne 7. 11. 2013, celotna vsebina osnutka RRP pa je bila potrjena na 4. seji RSR, dne 6. 2. 2014.

6. 3. 2014 je bil organiziran Regijski posvet o razvojnih potencialih Notranjsko-kraške regije za obdobje 2014-2020 (v nadaljevanju: posvet), v okviru katerega smo izvedli tudi seje novoustanovljenih odborov Razvojnega sveta Notranjsko-kraške regije (oz. kasneje: Razvojni svet Primorsko-notranjske regije, v nadaljevanju: RSR PNR) na področju infrastrukture in okolja, turizma, človeških virov in širšega družbenega razvoja, podeželja ter gospodarstva in podjetništva. V okviru omenjenega posveta so bili predstavljeni predlogi regijskih projektov, ki so bili zbrani po pozivu k sodelovanju pri identifikaciji nabora predlogov regijskih projektov (RRA Notranjsko-kraške regije, d.o.o. je slednjega objavila 1. 3. 2013). Na osnovi pregleda nabora projektov ter skupne diskusije, ki je potekala na posvetu, je RRA Notranjsko-kraške regije, d.o.o. dne 14. 3. 2014 objavila povabilo k predložitvi predlogov regijskih projektov za umestitev v RRP Primorsko-notranjske regije za obdobje 2014-2020, na katerega je bilo v nadaljevanju leta prijavljenih 92 predlogov regijskih projektov.

V juliju 2014 je bil osnutek RRP PNR posredovan v resorno usklajevanje, na osnovi katerega so odgovorni resorji pripravili strokovno mnenje in priporočila. Delovna skupina RRA Notranjsko-kraške regije, d.o.o. je tako pridobljena mnenja in priporočila dokument uskladila z regijskimi deležniki in njihovimi predlogi, prav tako je ves čas priprave dokumenta potekala tudi intenzivna priprava regijskih projektov v okviru posameznih programov. Decembra 2014 je bil RRP PNR oddan Ministrstvu RS za gospodarski razvoj in tehnologijo (v nadaljevanju: MGRT) z namenom

pridobitve formalnega mnenja. Po pridobitvi pozitivnega mnenja MGRT RRP potrdita še RSR PNR in Svet Primorsko-notranjske regije, s tem se postopek priprave RRP PRN zaključi.

V nadaljevanju predstavljamo podrobnejšo strukturo programov, s katerimi uresničujemo razvojno specializacijo regije in njene razvojne prioritete. Vsak izmed opredeljenih programov je zastavljen na osnovi ocene stanja, prednosti, priložnosti, slabosti in nevarnosti pri razvoju posameznega področja ter v skladu z usmeritvami in trendi na nacionalni ravni in na ravni Evropske unije. Uresničevanje programov se zagotavlja z identifikacijo razvojnih ciljev vsakega programa, ki so tudi nadalje kvantificirani. Na tem mestu je treba opozoriti tudi na problem zagotavljanja primernih kazalnikov za spremljanje posameznih ciljev. Opredelitev slednjih izhaja iz predpostavke, da za vsako področje obstaja ustrezen nabor kazalnikov in spremljajoči vir podatkov, ki zagotavlja tudi spremljanje navedenega. Ob dejstvu, da to ni tako in celo, da za večino relevantnih področjih kvantificirani podatki na regijski ravni niso dostopni, je treba opozoriti tudi na pogosto metodološko neustreznost razpoložljivih kvantitativnih kazalnikov in spremljajočih podatkov, ki onemogočajo konsistentno in kakovostno spremljanje stanja na posameznih področjih. Zaradi teh razlogov smo pripravljenci programov pri opredeljevanju sistema merjenja uresničevanja ciljev na posameznih področjih izhajali iz lastne strokovne presoje o ustreznosti le-teh. Na področjih, kjer ustreznih virov kvantitativnih podatkov ni, prav tako pa jih ni za pričakovati v obdobju do 2020, smo dopuščali vključitev kvalitativnih podatkov, ki omogočajo vsaj subjektivno presojo o doseganju razvoja na dotičnem področju. Na ta način se zagotavlja spremljanje uresničevanja vseh, z oceno stanja in strokovno utemeljitvijo opredeljenih razvojnih ciljev, s tem pa tudi skladnost razvoja tako na področju posameznih programov kot na ravni celovite razvojne specializacije regije.

8.1. Program za infrastrukturo

Cilji programa:

- zagotavljati kvalitetno pitno vodo, z nizkimi izgubami v vodovodnem omrežju,
- zagotavljati odvajanje in čiščenje odpadne komunalne vode za naselja s > 50 PE,
- dvigovati deleže obnovljivih virov energije (OVE),
- spodbujati uvajanje učinkovite rabe energije (URE),
- prilagoditi javni promet dejanskim potrebam,
- zagotoviti ustrezno prostorsko načrtovanje.

Tabela 9.1.: Kazalniki programa za infrastrukturo

CILJ PROGRAMA RRP	KAZALNIKI	VREDNOST V IZHODIŠČNEM LETU	PRIČAKOVANA VREDNOST LETA 2020
Zagotavljati kvalitetno pitno vodo, z nizkimi izgubami v vodovodnem omrežju	Izgube v vodovodnem omrežju (vir: SURS)	1.306.000 m ³ v letu 2012	znižati izgube za 50 %
	Voda, dobavljena gospodinjstvom na prebivalca (vir: SURS)	42,7 m ³ na prebivalca v letu 2012	Ostane na enakem nivoju (42,7 m ³ na prebivalca)
Zagotavljati ustrezno odvajanje in čiščenje odpadne komunalne vode	prečiščena odpadna voda, izpuščena v javno kanalizacijo (vir: SURS)	85,1 % v letu 2012	1
	Količina neprečiščenih voda (vir: SURS)	542.000 m ³ v letu 2012	200.000 m ³
	Število priključkov na kanalizacijsko omrežje	5921 v letu 2012	100 % višje število
Dvigovati delež energije iz obnovljivih virov (OVE)	Število malih hidroelektrarn (vir: Ajpes)	4 v letu 2014	10 do leta 2020
	Število fotovoltaičnih elektrarn (vir: Ajpes)	5 v letu 2014	30 do leta 2020
Spodbujati uvajanje učinkovite rabe energije (URE)	Število prenovljenih objektov javne infrastrukture (vir: občine NKR)	10	25
Prilagoditi javni promet dejanskim potrebam z upoštevanjem vseh starostnih skupin	Število uvedenih prilagojenih linij s kombiniranim prevozom (vir: občine NKR)	0	6
Zagotoviti ustrezno prostorsko načrtovanje	Število OPN z upoštevanjem posledic podnebnih sprememb (vir: občine NKR)	0	6

Program infrastruktura je sestavljen iz ukrepov, ki se nanašajo na pet ločenih, celovitih investicijskih področij: (1) komunalna infrastruktura, (2) prostorsko načrtovanje, (3) energetika, (4) promet in (5) informacijska družba.

Ukrep 1 - Komunalna infrastruktura

Cilji ukrepa:

- nadaljevati izgradnjo manjkajoče infrastrukture z vgradnjo novih, okolju prijaznih tehnologij (oskrba s pitno vodo, odvajanje in čiščenje odpadnih voda, ravnanje z odpadki),
- obnoviti dotrajano infrastrukturo za oskrbo s pitno vodo.

Aktivnosti ukrepa:

- prenova ali izgradnja manjkajočih sistemov za pripravo pitne vode in oskrbe s pitno vodo,
- izgradnja manjkajočih sistemov za odvajanje in čiščenje odpadnih voda, z uporabo inovativnih in okolju prijaznih tehnologij,
- vzpostavitev rednega vzdrževanja in kontrole nad delovanjem čistilnih naprav.

Ukrep 2 - Prostorsko načrtovanje**Cilji ukrepa:**

- zagotoviti ustrezno prostorsko načrtovanje – prednost pred poseganjem na nove površine se da urbani prenovi oz. prednostni uporabi degradiranih območij za proizvodno in poslovno dejavnost, sončne elektrarne, turistično-rekreacijske dejavnosti ..., varovanje kulturne krajine,
- zagotoviti zadostne površine komunalno opremljenih zemljišč z namenom spodbujanja nadaljnjega razvoja v predvidenih razvojnih območjih,
- spodbuditi trajnostno gradnjo z uporabo naravnih materialov (les, kamen ...),
- izvajati aktivno stanovanjsko, naselitveno politiko z obnovo in s poselitvijo starejših stanovanjskih objektov,
- spodbuditi uporabo tradicionalnih znanj za nove gradnje.

Aktivnosti ukrepa:

- promocija naštetih ukrepov in pristopov ter institucij, ki so pristojne za prostorsko načrtovanje.

Ukrep 3 - Energetika**Cilji ukrepa:**

- nadaljevati z energetske sanacije javnih stavb,
- povečati delež občin z uvedenim sistemom energetskega knjigovodstva v javnih stavbah,
- spodbujati naložbe za rabo obnovljivih virov energije,
- izvajati ukrepe za učinkovito rabo energije,
- ozaveščati javnost o učinkoviti rabi energije.

Aktivnosti ukrepa:

- energetski pregled javnih stavb z naborom možnih rešitev za izboljšanje stanja,
- izvedba izobraževanja za vpeljavo energetskega knjigovodstva v javnih stavbah,
- ozaveščanje o pristopih, ki povišajo učinkovitost rabe energije v vsakdanjem življenju.

Ukrep 4 - Promet**Cilji ukrepa:**

- vzpostaviti mrežo javnega prevoza na lokalni ravni, prilagojenega sodobnemu načinu življenja in številu uporabnikov ter specifikam njihovih potreb,
- povečati dostopnost med središči nacionalnega in regionalnega pomena ter manjšimi središči, za pospeševanje policentričnega razvoja,
- vzpostaviti pogoje za spodbujanje trajnostnih oblik mobilnosti.

Aktivnosti ukrepa:

- raziskava potreb in primernih načinov zagotavljanja prilagojenega javnega prevoza,
- uvajanje prilagojenega javnega prevoza,
- izgradnja/ureditev infrastrukture za uporabo trajnostnih oblik mobilnosti (kolesarske steze).

Ukrep 5 - Informacijska družba

Cilji ukrepa:

- nadaljevati izgradnjo širokopasovnih omrežij,
- povečati naložbe v IKT,
- izboljšati raven e-kompetenc različnih skupin,
- spodbujati izobraževanje in usposabljanje za vključevanje prebivalstva v informacijsko družbo.

Aktivnosti ukrepa:

- gradnja širokopasovnih omrežij,
- organizacija usposabljanj za različne ciljne skupine na področju e-kompetenc.

8.2. Program za okolje in gospodarjenje z viri

Cilji programa:

- zagotoviti visoko kvaliteto površinskih in podzemnih voda,
- povečati rabo obnovljivih naravnih virov,
- ohraniti naravno okolje v dobrem stanju,
- znižati obremenitev okolja zaradi komunalnih odpadkov,
- okrepiti pomen ekonomske in socialne funkcije gozdov,
- zagotoviti ohranjanje naravnih danosti,
- krepiti zavedanje o podnebnih spremembah in prilagajanja podnebnim spremembam.

Tabela 9.2.: Kazalniki programa za okolje in gospodarjenje z viri

CILJ PROGRAMA RRP	KAZALNIKI	VREDNOST V IZHODIŠČNEM LETU	PRIČAKOVANA VREDNOST LETA 2020
Povečati rabo obnovljivih naravnih virov	Realizacija letnega poseka v regiji (vir: ZGS)	75 % v povprečju	90 % v povprečju
Ohraniti naravno okolje v dobrem stanju	Površina območij Nature 2000 v regiji (vir: ZRSVN)	84.463 ha v letu 2012 (58 % površine regije)	enaka površina območij Nature 2000
	Število zavarovanih območij v regiji (vir: ZRSVN)	1 regijski park, 4 krajinski parki	enako ali večje število zavarovanih območij
Zagotavljati visoko kvaliteto površinskih in podzemnih voda	Sredstva, namenjena za investicije v varstvo okolja kot % od vseh investicij (vir: SURS)	3,6 % v letu 2012	0,06
Znižati obremenitev okolja zaradi komunalnih odpadkov	Količina (zbranih) komunalnih odpadkov na prebivalca (vir: SURS)	296 kg / prebivalca leta 2012	Ohraniti količino odpadkov na prebivalca pod 300 kg/prebivalca, znižati na 250 kg do leta 2020
	Količina ločeno zbranih komunalnih odpadkov (vir: SURS)	0,265	0,5
	Količina odloženih komunalnih odpadkov na prebivalca (vir: SURS)	175 kg/prebivalca v letu 2012	Znižati količino odloženih na 100kg/prebivalca na leto
Okrepiti pomen ekonomske in socialne funkcije gozdov	Število izvedenih projektov, ki se nanašajo na to tematiko (vir: občine NKR)	0	3

Tudi program okolje in gospodarjenje z viri je sestavljen iz ukrepov, ki se nanašajo na pet ločenih, celovitih investicijskih področij: (1) upravljanje z vodami, (2) gospodarjenje z odpadki, (3) upravljanje z gozdom, (4) ohranjanje naravnih vrednot in biotske raznovrstnosti ter prilagajanje na podnebne spremembe.

Ukrep 1 - Upravljanje z vodami

Cilji ukrepa:

- zmanjšati izgube na vodovodnih sistemih,
- varovati vodne vire,
- spodbuditi uporabo naravnih sistemov in procesov čiščenja voda (ekoremediacije, »living machine«, renaturacije vodotokov,...).

Aktivnosti ukrepa:

- prenova vodovodnih sistemov,
- dodatne raziskave o pretakanju podzemnih voda v različnih vodostajih,
- spodbujanje kmetijskih praks, ki ne ogrožajo vodnih virov,
- uvajanje pilotnih sistemov sonaravnega čiščenja voda,
- poseganje v vodotoke na način, ki zagotavlja ohranjanje naravnih vrednot in biotske pestrosti.

Ukrep 2 - Gospodarjenje z odpadki**Cilji ukrepa:**

- doseči visok odstotek ločeno zbranih frakcij komunalnih odpadkov,
- spodbuditi učinkovito rabo odpadkov kot surovin,
- spodbuditi preprečevanje nastajanja komunalnih odpadkov na viru,
- ozaveščati javnosti glede pravilnega ravnanja z nevarnimi odpadki.

Aktivnosti ukrepa:

- ozaveščevalne aktivnosti o pravilnem ločevanju odpadkov na izvoru za različne ciljne skupine (gospodinjstva, javni sektor, gospodarstvo),
- vzpostavitev centra ponovne uporabe (»reuse« center).

Ukrep 3 - Upravljanje z gozdom**Cilji ukrepa:**

- spodbuditi gospodarno ravnanje z gozdom,
- povečati ekonomsko učinkovitost gospodarjenja z gozdom,
- povečati rabo in trženje lesa in lesne biomase,
- spodbuditi interesno združevanje lastnikov gozdov in njihovo aktivno delovanje.

Aktivnosti ukrepa:

- investicije v mehanizacijsko in logistično infrastrukturo za sečnjo in spravilo lesa,
- vzpostavitev sodelovanja in povezovanja na vseh segmentih gozdarsko-lesarske verige,
- promocija dejavnosti, ki prispevajo k višji ekonomski učinkovitosti gospodarjenja z gozdom,
- spodbujanje združevanja malih lastnikov gozdov z namenom povečevanja ekonomske učinkovitosti.

Ukrep 4 - Ohranjanje naravnih vrednot in biotske raznovrstnosti**Cilji ukrepa:**

- zagotoviti ohranjanje naravnih vrednot in biotske raznovrstnosti,
- vzpostaviti upravljanje na varovanih območjih narave.

Aktivnosti ukrepa:

- prenos dobrih praks za ohranjanje kulturne krajine,
- prenos dobrih praks na temo razvojnih možnosti, ki jih nudijo varovana območja narave.

Ukrep 5 - Prilagajanje na podnebne spremembe

Cilji ukrepa:

- prilagoditi prostorsko planiranje na podnebne spremembe (prostorsko načrtovanje za preprečevanje poplav),
- izgraditi ustrezno infrastrukturo za prilagajanje na podnebne spremembe.

Aktivnosti ukrepa:

- ozaveščanje o pomembnosti posledic pomembnih sprememb,
- postavitve ustrezne infrastrukture za prilagajanje na podnebne spremembe (zadrževalniki vode, namakalni sistemi).

8.3. Program za gospodarstvo

Ta program je usmerjen v doseganje naslednjih ciljev:

- izboljšati konkurenčnost regijskega gospodarstva,
- spodbuditi razvoj obstoječih in novih podjetij ter ustvarjati delovna mesta,
- spodbuditi investicije v regiji,
- spodbuditi inovacijsko sposobnost gospodarskih subjektov,
- zagotoviti učinkovito podporo gospodarstvu,
- spodbuditi družbeno odgovorno gospodarstvo in socialno podjetništvo.

Tabela 9.3.: Kazalniki programa za gospodarstvo

CILJ PROGRAMA RRP	KAZALNIKI	VREDNOST V IZHODIŠČNEM LETU	PRIČAKOVANA VREDNOST LETA 2020
Izboljšati konkurenčnost regijskega gospodarstva	Bruto dodana vrednost na zaposlenega v regiji (vir: SKEP GZS)	32.667 EUR/zaposlenega	43.250 EUR/zaposlenega
	Regijski BDP (vir: SURS)	11.990 EUR/prebivalca	15.450 EUR/prebivalca
	Delež regijskega BDP v nacionalnem BDP (vir: SURS)	1,8 %	2 %
	EBITDA marža (vir: SKEP GZS)	7,67 %	8 %
	EBIT marža (vir: SKEP GZS)	3,29 %	35 %
	Neto marža (vir: SKEP GZS)	2,04 %	3 %
	Donosnost kapitala (ROE) (vir: SKEP GZS)	6,10 %	8 %
	Delež prodaje na tujih trgih (vir: SKEP GZS)	47,7 %	55 %
	Povprečna bruto plača na zaposlenega v regiji (vir: SURS)	1.272 EUR	1.445 EUR
Spodbuditi razvoj obstoječih in novih podjetij ter ustvarjati delovna mesta	Število registriranih gospodarskih družb (vir: AJPES)	1.025	1.450
	Število registriranih samostojnih podjetnikov (vir: AJPES)	1.819	1.900
	Število zaposlenih v gospodarskih družbah in pri samostojnih podjetnikih skupaj (vir: SURS)	8.867	8.900
Spodbuditi investicije v regiji	Bruto investicije v osnovna sredstva v regiji (vir: SKEP GZS)	40 mio EUR	50 mio EUR
	Razpoložljivost prostora za poslovno rabo v regiji (vir: Občine v regiji)	10 ha	10 ha
Zagotoviti učinkovito podporo gospodarstvu	Zadovoljstvo uporabnikov regijskih podpornih institucij s podpornimi storitvami (vir: RRA, GZS, NEC, AJPES itd.)	Opis stanja	
Spodbuditi inovacijsko sposobnost gospodarskih subjektov	Število regijskih iniciativ/partnerstev za spodbujanje inovativnosti podjetij (vir: Evidence RRA)	2	6
	Število prijavljenih podjetij na razpis za izbor najboljših inovacij v regiji (vir: GZS)	13	20
Spodbuditi družbeno odgovorno gospodarstvo in	Število registriranih socialnih podjetij (vir: MDDSZ)	0	3

socialno podjetništvo	Število registriranih invalidskih podjetij (vir: MDDSZ)	6	10
	Število zaposlitvenih centrov (vir: MDDSZ)	0	1
	Število podjetij v regiji z enim ali več uveljavljenim sistemom družbene odgovornosti (npr. smernice korporativne identitete, ISO 26000, certifikat Družbeno odgovorno podjetje itd.) (vir: evidence RRA)	2	10

Program gospodarstvo sestavljajo štirje ukrepi: (1) podpora za rast gospodarstva, (2) infrastruktura za potrebe gospodarstva, (3) spodbujanje razvoja, raziskovanja in inovativnosti ter (4) spodbujanje podjetništva.

Ukrep 1 - Podpora za rast gospodarstva

Cilji ukrepa:

- zagotoviti različne oblike finančne podpore za gospodarstvo (garancijska shema, štipendijska shema, mikrokrediti ipd.),
- zagotoviti ostalo ustrezno in učinkovito podporo gospodarstvu,
- spodbuditi mreženje in povezovanje znotraj gospodarstva in na relaciji do ostalih sektorjev,
- spodbuditi internacionalizacijo regijskega gospodarstva.

Aktivnosti ukrepa:

- izvajanje obstoječih in razvoj novih podpornih storitev za gospodarstvo (svetovanje, podpora pri iskanju virov financiranja, načrtovanje in izvajanje razvojnih projektov za gospodarstvo, sodelovanje pri oblikovanju razvojnih partnerstev itd),
- oblikovanje in izvajanje finančnih mehanizmov (garancijska shema, tvegani kapital, semenski kapital, mikrokrediti ipd.),
- oblikovanje različnih poslovnih in razvojno-raziskovalnih mrež, medpodjetniških centrov, centrov odličnosti ipd.,
- izvajanje aktivnosti, usmerjenih v pospeševanje internacionalizacije (podpora pri vstopu na tuje trge, podpora pri oblikovanju mednarodnih razvojnih partnerstev, promocija internacionalizacije itd).

Ukrep 2 - Infrastruktura za potrebe gospodarstva

Cilji ukrepa:

- vlagati v infrastrukturo za rast in razvoj gospodarstva (javni in zasebni sektor),
- zagotoviti učinkovito in poenoteno upravljanje regijskih poslovnih con,
- spodbuditi investicije v gospodarstvu.

Aktivnosti ukrepa:

- vlaganja zasebnega sektorja v razvojno infrastrukturo,
- vlaganja javnega sektorja v ekonomsko infrastrukturo (poslovne cone, inkubatorji, tehnološki centri, centri odločnosti, kompetenčni centri itd.),

- učinkovito in poenoteno upravljanje ekonomske infrastrukture (upravljanje poslovnih con, inkubatorjev itd.),
- ustvarjanje ugodnih pogojev za investicije (tudi s povezovanjem z javnim sektorjem).

Ukrep 3 - Spodbujanje raziskovanja, razvoja in inovativnosti

Cilji ukrepa:

- spodbuditi inovacijsko sposobnost gospodarskih subjektov ter dvigniti raven kulture inoviranja v regiji,
- spodbujati aktivnosti in investicije na področju raziskav in razvoja v gospodarstvu,
- spodbujati tehnološki razvoj gospodarstva ter razvoj novih, inovativnih storitev in procesov,
- spodbujati sodelovanje med podjetji ter raziskovalno in izobraževalno sfero,
- spodbujati komercializacijo raziskovalnih dosežkov in invencij,
- spodbuditi informatizacijo in e-poslovanje v gospodarstvu.

Aktivnosti ukrepa:

- izvajanje in promocija podpornih storitev, usmerjenih v spodbujanje inovacijske kulture v gospodarstvu,
- izvajanje in promocija podpornih storitev, usmerjenih v spodbujanje komercializacije invencij in inovacij,
- spodbujanje vlaganj v aktivnosti in investicije na področju raziskovanja, razvoja in inovativnosti,
- spodbujanje aplikativnih raziskovalnih in razvojnih projektov,
- spodbujanje vlaganj v tehnološki razvoj,
- spodbujanje razvoja in komercializacije novih izdelkov, storitev in procesov,
- povezovanje gospodarstva z institucijami znanja in raziskovalnimi institucijami ter zagotavljanje prenosa znanja iz teh institucij v gospodarstvo,
- spodbujanje razvoja medpodjetniških centrov,
- spodbujanje informatizacije in e-poslovanja gospodarstva.

Ukrep 4 - Spodbujanje podjetništva

Cilji ukrepa:

- zagotoviti ustrezno in učinkovito podporo podjetništvu,
- spodbuditi podjetniško miselnost v regiji s poudarkom na mladih,
- spodbuditi prenos podjetniških znanj,
- spodbuditi povezovanje med podjetništvom in kmetijstvom na področju samooskrbe s hrano in učinkovite predelovalne dejavnosti,
- spodbuditi socialno podjetništvo.

Aktivnosti ukrepa:

- spodbujanje izvajanja obstoječih in razvijanje novih storitev za podporo podjetništvu (svetovanje, podpora pri iskanju virov financiranja, načrtovanje in izvajanje razvojnih podjetniških projektov, sodelovanje pri oblikovanju razvojnih partnerstev itd.),
- promocija podjetništva in dobrih praks v podjetništvu,

- aktivnosti, ki se nanašajo na delo z mladimi (različne oblike mentorstva, "job shadowing", sodelovanje z medpodjetniškimi centri itd.),
- aktivnosti za spodbujanje samozaposlovanja in samooskrbe (promocija podjetništva, podpora pri mreženju itd.),
- različne oblike ugodnosti za socialne podjetnike (subvencije, promocija itd.),
- razvijati podporne storitve za spodbujanje socialnega podjetništva,
- spodbujanje novih oblik socialnega podjetništva (zdravstvene in socialnovarstvene storitve, storitve za otroke in mladino, storitve za invalide, storitve dolgotrajne oskrbe ...).

8.4. Program za lesarstvo

Cilji programa:

- revitalizirati lesarstvo kot eno vodilnih gospodarskih panog v regiji (glej tudi navezavo na Program Okolje in gospodarjenje z viri, ukrep Upravljanje z gozdom),
- spodbujati predelavo lesa na višji ravni, tako po količini kot po dodani vrednosti.

Tabela 9.4.: Kazalniki programa za lesarstvo

Cilj programa	Kazalniki	Vrednost v izhodiščnem letu 2014	Pričakovana vrednost leta 2020
Revitalizirati lesarstvo kot eno vodilnih gospodarskih panog v regiji	Število nosilcev dopolnilne dejavnosti na kmetiji s področja gozdarstva in lesarstva	34	50
	Število delujočih d.o.o.-jev s področja predelave lesa	60	70
	Število s.p.-jev s področja predelave lesa	67	83
Spodbujati predelavo lesa na višji ravni, tako po količini kot po dodani vrednosti	Število spin-off podjetij s področja lesnopredelovalne industrije	7	26

Program lesarstva je sestavljen iz sledečih ukrepov: (1) gospodarjenje s posekanim lesom, (2) predelava lesa, (3) povečanje porabe, trženje in promocije, (4) znanje ter (5) ozaveščanje in promocija pomena gozda in lesa.

Ukrep 1 - Gospodarjenje s posekanim lesom

Cilji ukrepa:

- regulacija trga s posekanim lesom,
- krepiti vlogo zadrug pri povezovanju lastnikov gozdov s predelavo lesa,
- aktivno vključiti lastnike gozdov v gospodarjenje z gozdom,
- zagotoviti delovanje osrednjega regijskega centra za odkup in prodajo lesa, ki hkrati nadzoruje kvaliteto posekanega lesa in zagotavlja namen uporabe.

Aktivnosti ukrepa:

- ustanovitev združenja lastnikov gozdov,
- izvajanje strokovnih izobraževanj in ogledov dobrih praks za lastnike gozda,
- spremljanje in analiza posekanega lesa, učinkovito sortiranje po kvaliteti in namenu uporabe,
- vezava koncesij na predelavo lesa doma,
- nadzor nad komercialnimi potmi - obdavčitev izvoza,
- ciljno subvencioniranje za spodbudo delovanju celotne verige,
- vzpostavitev osrednjega regijskega centra za odkup in prodajo lokalnega lesa.

Ukrep 2 - Predelava lesa

Cilji ukrepa:

- spodbujati usmerjenost v izdelke z visoko dodano vrednostjo,
- ciljno opredeliti in financirati raziskave novih, inovativnih materialov iz lesa,
- spodbujati razvoj in uporabo gradbenih materialov na lesni osnovi (masivni in kompoziti),
- spodbujati okolju prijazno delovanje lesnopredelovalnih podjetij (vpliv podjetja na okolje, uporaba ekoloških repromaterialov),
- spodbujati energetska izrabo ostanka pri predelavi.

Aktivnosti ukrepa:

- zagotavljanje vsebinskih in finančnih spodbud za prestrukturiranje in posodobitev lesnopredelovalnih podjetij (specializirani izdelki, izdelki z višjo dodano vrednostjo, širitev tržišča),
- spodbujanje povezovanja lesnopredelovalnih podjetij z namenom znižati stroške poslovanja in razvoja (s poudarkom na povezovanju mikro in malih podjetij).

Ukrep 3 - Povečanje rabe, trženje in promocija

Cilji ukrepa:

- vplivati na razmišljanje in dojemanje lesa v smislu, da postane les prva izbira kot gradbeni material, notranjo opremo in pri izdelkih v vsakdanjem življenju,
- ozaveščati in promovirati les in izdelke iz lesa pri javnih investitorjih,
- zagotoviti vsaj 50 % izdelkov lesenega izvora pri notranji opremi pri javnem naročanju,
- razširiti nabor subvencioniranih lesenih produktov preko državnih subvencij.

Aktivnosti ukrepa:

- vzpostavitev sistema subvencioniranja nakupa izdelkov iz lesa,
- izvedba usposabljanja pripravljavcev javnih naročil na temo oblikovanja kriterij iz pogojev, v skladu z možnostmi, ki jih nudi Zakon o javnem naročanju in Uredba o zelenih javnih naročilih,
- postavitev lesenih javnih stavb v posameznih občinah, ki bodo služile promociji kot vzorčni primeri lesene gradnje,
- izvajanje skupne promocije izdelkov na tujih trgih,
- promocija domače rabe lesa in lesenih izdelkov po principu »kupuj domače«,
- promocija prenove stavb z lesenim oplaččenjem,
- zbiranje, razgradnja in ponovna raba sekundarnega lesa.

Ukrep 4 - Znanje

Cilji ukrepa:

- združiti znanje iz različnih področij lesarstva ter sodelovanje med različnimi stičnimi branžami,
- spodbujati uvedbo "design managementa" v podjetja v panogi,
- okrepiti sodelovanje podjetij v panogi z institucijami znanja,

- zmanjšati razkorak med izobraževalnimi programi in potrebami po znanju in kompetencah v lesnopredelovalni dejavnosti,
- izvajati načrtno promocijo poklicev in možnosti v lesarstvu.

Aktivnosti:

- vzpostavitev višješolskega programa z možnostjo usmeritve v oblikovanje izdelkov iz lesa, v nadgradnji tehnološkega znanja ali v trženje izdelkov iz lesa in materialov na podlagi lesa,
- promocija design managementa kot pristopa k vodenju lesnopredelovalnih podjetij,
- prevetritev srednješolskih programov z uvajanjem vsebin iz posameznih delov panoge,
- organizacija izobraževanj in ogledov dobrih praks za arhitekte in projektante.

Ukrep 5 - Ozaveščanje in promocija pomena gozda in lesa**Cilji ukrepa:**

- dvigniti ekonomski pomen lesnopredelovalne dejavnosti,
- povečati pomen in spodbujati nadaljnji razvoj večnamenskih funkcij gozda (socialnih, izobraževalnih, varovalnih ...).

Aktivnosti ukrepa:

- izvajanje ozaveščevalno promocijske akcije o pomenu gozda in lesa,
- promocija poklicev v lesnopredelovalni dejavnosti,
- spodbujanje znanja o različnih oblikah rabe lesa in lesne biomase,
- spodbujanje povezovanja med institucijami znanja in lesnopredelovalnimi podjetji,
- izvajanje aktivnosti za zmanjševanje razkoraka med izobraževalnimi programi in potrebami po znanju in kompetencah v lesnopredelovalni dejavnosti (medpodjetniški centri, mreženje, krepitev izvajanja praktičnega usposabljanja, mentorstvo, izmenjava dobrih praks itd.),
- spodbujanje vsebin, ki bodo uresničevale pomen ostalih funkcij gozda.

8.5. Program za turizem

Cilji programa:

- da turizem kot dejavnost postane ena vodilnih gospodarskih panog v regiji,
- povečati prepoznavnost turistične destinacije Zeleni kras kot zelene destinacije,
- povečati obseg in diverzifikacijo turistične dejavnosti v regiji,
- povezovati ponudnike znotraj in izven regije za oblikovanje inovativnih trajnostnih turističnih produktov.

Tabela 9.5.: Kazalniki programa za turizem

Cilji programa	Kazalnik	Vrednost v letu 2013	Pričakovana vrednost leta 2020
Povečati prepoznavnost turistične destinacije Zeleni kras kot zelene destinacije, ki temelji na bogati in ohranjeni naravni dediščini	Delež gostinskih objektov, ki uporabljajo najmanj 50% vrednosti surovin z lokalnega trga (brez turističnih kmetij) (vir: evidence RRA – RDO)	0	0,25
	Število pridobljenih okoljevarstvenih certifikacijskih shem v turizmu (EKO MARJETICA) (vir: ARSO)	0	4
	Število izvedenih projektov za razvoj zelene turistične infrastrukture regijskega značaja (vir: evidence RRA/MGRT)	0	5
Povečati obseg turistične dejavnosti v regiji	Število obiskovalcev (turističnih zanimivosti) (vir: evidence RRA - RDO)	850.000	1.020.000
	Število nočitev (vir: SURS)	62400	85.407
	Število prenočitvenih zmogljivosti (ležišča v vseh grajenih nastanitvenih objektih in kampih) (vir: evidence RRA - RDO)	1.852 ležišč	2.222 ležišč
Povečati diverzifikacijo turistične dejavnosti v regiji	Povprečna doba bivanja turista v dnevih (vir: SURS)	1,6	2,6
	Novo razviti turistični produkti/programi s trajnostno naravnano vsebino (vir: evidence RRA - RDO)	Opis stanja	
Povezovati ponudnike znotraj in izven regije za oblikovanje inovativnih trajnostnih turističnih produktov	Število aktivno delujočih partnerstev na področju inovativnih trajnostnih turističnih produktov (vir: evidence RRA - RDO)	0	2

Program za turizem sestavljata dva ukrepa: (1) upravljanje destinacijskega managementa ter (2) Vlaganja v novo in obstoječo turistično infrastrukturo.

Ukrep 1 - Upravljanje destinacijskega managementa

Cilji ukrepa:

- nadgraditi destinacijski management, ki bo zagotavljal izvajanje vseh funkcij regionalne destinacijske organizacije: razvojno, operativno, distribucijsko in promocijsko,
- povezovati turistično ponudbo v inovativne integralne turistične produkte,
- zagotoviti sistem učinkovitega trženja ter prodaje turističnih produktov destinacije Zeleni kras,
- dvigniti kvalitativno raven turistične ponudbe,
- spodbuditi verige lokalnih dobaviteljev,
- razviti novo zeleno turistično ponudbo ter nova delovna mesta v turizmu in v povezavi s turizmom,
- spodbuditi izobraževanje in dvig kompetenc zaposlenih v turizmu ter uvajati sodobne modele upravljanja (ekološki menedžment),
- spremljati in vrednotiti razvoj turizma na regijski ravni.

Aktivnosti ukrepa:

- zagotovitev učinkovitega in trajnega modela organiziranosti za izvajanje funkcij regionalne destinacijske organizacije,
- priprava in izvajanje strategije razvoja turistične destinacije s predvidenimi letnimi plani dela,
- povezovanje ponudnikov za razvoj integralnih turističnih produktov ter povezovanje s sosednjimi destinacijami pri razvoju skupnih produktov in nastopanju na tujih trgih,
- vzpostavitev javno-zasebnega partnerstva za učinkovito trženje in zagotavljanje tržnih učinkov na ravni regije,
- izvajanje izobraževanj in usposabljanj v turizmu,
- generiranje nove turistične ponudbe, ki podpira znamko Zeleni kras,
- razvijanje specializiranih in nišnih turističnih produktov, ki vplivajo na desezonalizacijo turizma,
- profesionalizacija TICev in kadrov znotraj le-teh,
- razvoj lokalne samooskrbe v turistični ponudbi,
- standardizacija dobaviteljev.

Ukrep 2 – Vlaganja v novo in obstoječo turistično infrastrukturo

Cilji ukrepa:

- zagotoviti investicije javnega sektorja v novo, okolju prijazno turistično in rekreacijsko infrastrukturo za generiranje ponudbe zasebnega sektorja na področju turizma (uporaba naravnih materialov pri gradnji turistične infrastrukture, čim manjša okrnjenost naravnega okolja pri investicijah),
- posodobiti obstoječo dotrajano turistično in rekreacijsko infrastrukturo in zagotoviti upravljanje le-te,
- spodbuditi zasebna vlaganja v turistično in rekreacijsko infrastrukturo ter s tem obogatiti turistično ponudbo in podaljšati čas povprečnega turističnega obiska v regiji,

- razvijati trajnostno mobilnost (spodbujanje uvajanja različnih oblik trajnostne mobilnosti med posameznimi turističnimi točkami),
- re-dizajnirati zasebne hiše za turistične namene,
- urediti statute vseh jam v regiji.

Aktivnosti ukrepa:

- investicije v primarno turistično in rekreacijsko infrastrukturo (nastanitvene kapacitete, parkirišča za avtodome, eko-kampi,...),
- investicije v sekundarno turistično infrastrukturo (doživljajska, izobraževalno-naravovarstvena infrastruktura, označevalna infrastruktura, tematske poti, rezervacijski sistem,...),
- spodbude lokalnih skupnosti pri vlaganjih v turistično dejavnost,
- priprava večjih infrastrukturnih projektov (celostne teritorialne investicije) v okviru javno-zasebnega partnerstva,
- uvajanje novih oblik trajnostne mobilnosti med posameznimi turističnimi točkami,
- povečevanje zasedenosti prenočišč izven glavne turistične sezone,
- razvoj mobilnih aplikacij za povečevanje informacijskih virov o turistični ponudbi.

8.6. Program za človeške vire

Cilji programa:

- zagotoviti dostopno in kakovostno vzgojo ter izobraževanje za vse ciljne skupine,
- zmanjšati razkorak med ponudbo izobraževanja in usposabljanja in potrebami trga dela
- spodbuditi kreiranje in prilagodljivost (novih) delovnih mest,
- spodbuditi vključevanje v različne oblike izobraževanja, usposabljanja, vseživljenjskega učenja in na trg dela,
- izboljšati izobrazbeno strukturo,
- zagotavljati in ohranjati enake možnosti,
- zvišati stopnjo zaposlenosti aktivnega prebivalstva (od 20 do 64 let),
- aktivirati delovno sposobno prebivalstvo in povečati obseg delovne aktivnosti,
- spodbuditi kreiranje in prenos znanja znotraj in med delovnimi organizacijami,
- zmanjšati stopnjo brezposelnosti,
- spodbuditi štipendiranje za potrebe regijskega gospodarstva,
- spodbuditi podjetniško miselnost.

Tabela 9.6.: Kazalniki programa za človeške vire

CILJ PROGRAMA RRP	KAZALNIKI	VREDNOST V IZHODIŠČNEM LETU	PRIČAKOVANA VREDNOST LETA 2020
Zagotoviti dostopno in kakovostno vzgojo ter izobraževanje za vse ciljne skupine	Pregled ustanov in programov na področju vzgoje in izobraževanje	Opis stanja	
Zmanjšati razkorak med ponudbo izobraževanja in usposabljanja in potrebami trga dela	Odzivi na trgu dela	Opis stanja	
Spodbuditi kreiranje in prilagodljivost (novih) delovnih mest	Pojav prilagojenih in novih delovnih mest	Opis stanja	
Spodbuditi vključevanje v različne oblike izobraževanja, usposabljanja, vseživljenjskega učenja in na trg dela	Vključenost v vseživljenjsko učenje (vir: ACS, SURS)	15,5 % odraslih vključenih v vseživljenjsko učenje	25 % odraslih vključenih v vseživljenjsko učenje
	Število izvajalcev izobraževalnih programov v regiji (vir: ACS)	2 (Šolski center Postojna, Srednja gozdarska in lesarska šola)	4
	Število izobraževalnih programov v regiji (vir: ACS)	42	80
Izboljšati izobrazbeno strukturo	Delež vključenih v terciarno izobraževanje glede na celotno prebivalstvo (vir: SURS)	2.366 študentov oziroma 4 % vsega prebivalstva	6 % vsega prebivalstva
Zagotavljati in ohranjati enake možnosti	Razmerje med spoloma med vključenimi v terciarno izobraževanje (vir: SURS)	38,4 % študentov, 61,6 % študentk	43 % študentov, 57 % študentk
Zvišati stopnjo zaposlenosti delovno aktivnega prebivalstva	Delež delovno aktivnega prebivalstva (vir: SURS)	0,311	0,311

	Delež delovno aktivnega prebivalstva z OŠ izobrazbo (vir: SURS)	13,3 % delovno aktivnega prebivalstva z nedokončano oz dokončano OŠ	10 % oseb z nedokončano oz dokončano OŠ
	Delež delovno aktivnega prebivalstva s srednjo in visoko izobrazbo (vir: SURS)	28,2 % aktivno delovnega prebivalstva s srednjo in visoko izobrazbo	33,00 % (aktivno delovno prebivalstvo)
Aktivirati delovno sposobno prebivalstvo in povečati obseg delovne aktivnosti	Indeks udeležbe slovenskih (regionalnih) podjetij v poklicnem izobraževanju in usposabljanju (vir: ACS)	2	6
Spodbuditi kreiranje in prenos znanja znotraj in med delovnimi organizacijami	Partnerstva, procesi in sistemi za prenos znanja znotraj in med organizacijami	Opis stanja	
Zmanjšati brezposelnost	Stopnja registrirane brezposelnosti v regiji (vir: Zavod za zaposlovanje)	12,8	9,0
	Starostna in izobrazbena struktura brezposelnih v regiji – odstotek brezposelnih v starostni skupini 50 let in več (vir: Zavod za zaposlovanje)	0,117	0,080
	Starostna in izobrazbena struktura brezposelnih v regiji – odstotek brezposelnih s srednješolsko ali poklicno izobrazbo (vir: Zavod za zaposlovanje)	0,495	0,400
Spodbuditi štipendiranje za potrebe regijskega gospodarstva	Število delodajalcev in štipendistov, vključenih v regionalno štipendijsko shemo (vir: evidence RRA)	39 delodajalcev, 179 štipendistov	50 delodajalcev, 200 štipendistov
Spodbuditi podjetniško miselnost	Percepcija o podjetništvu v regiji	Opis stanja	

Program za človeške vire je sestavljen iz naslednjih ukrepov: (1) izobraževanje, usposabljanje ter vseživljenjsko učenje, (2) zaposlovanje delovne sile in (3) trg dela.

Ukrep 1 - Izobraževanje, usposabljanje ter vseživljenjsko učenje

Cilj ukrepa:

- spodbuditi sodelovanje vseh razvojnih akterjev (izobraževalcev, delodajalci, delojemalci, država, podporne institucije),
- spodbuditi kakovosten in učinkovit izobraževalni sistem,
- spodbuditi kompetenčni pristop,
- spodbuditi vseživljenjsko učenje,
- zagotoviti odzivnost celotnega izobraževalnega sistema razvojnim potrebam regijskega gospodarstva (glej tudi program Gospodarstvo),
- promovirati znanje ustvarjalnost in podjetniški duh v celotnem izobraževalnem sistemu.

Aktivnosti ukrepa:

- ustvarjanje dialoga med sledečimi regijskimi razvojnimi akterji: izobraževalci, delodajalci, delojemalci, država in podporne institucije (npr. okrogle mize, sestavljanje partnerstev, posveti ...),
- usmerjanje vseh relevantnih deležnikov v sodelovanje pri napovedovanju potreb, posodabljanju učnih programov in praktičnega usposabljanja (glej tudi program Gospodarstvo),
- spodbujanje praktičnega usposabljanja dijakov in študentov,
- spodbujanje vpeljave kreativno-inovativnih procesov v izobraževanje,
- usposabljanje in krepitev profesionalnih kompetenc izobraževalcev na vseh nivojih vzgoje in izobraževanja (npr. nove učne metode, dobre prakse, uporaba IKT tehnologij),
- spodbujanje prožnejših učnih poti (fleksibilna organizacija pouka, e-učenje, učenje na daljavo),
- izvajanje aktivnosti za nadgradnjo obstoječega izobraževalnega sistema s procesom neformalnega in priložnostnega vseživljenjskega učenja,
- zagotavljanje dostopnosti programov s področja e-izobraževanja vsem družbenim skupinam,
- spodbujanje načrtovanja in upravljanja kompetenc že med šolanjem,
- spodbujanje načrtovanja in upravljanja kompetenc med zaposlenimi (npr. kompetenčni centri, centri odličnosti, regijski centri znanja),
- izvajanje aktivnosti za promocijo znanja, ustvarjalnosti in podjetniškega duha v regijskih šolah in vrtcih ter ostalih izobraževalnih ustanovah,
- izvajanje aktivnosti za dvig ravni bralne pismenosti za vse ciljne skupine,
- razvijanje kakovostnih programov na področju vseživljenjskega učenja,
- spodbujanje vključevanja starejših v vseživljenjsko učenje (npr. spodbujanje delovanja univerze za tretje življenjsko obdobje),
- krepitev dostopnosti vseživljenjskega učenja z vidika posameznikov, delodajalcev itd.,
- krepitev digitalne pismenosti,
- spodbujanje pomena trajnostnega razvoja v vzgoji in izobraževanju ter kot del VŽU.

Ukrep 2 - Zaposlovanje delovne sile

Cilji ukrepa:

- zvišati stopnjo zaposlenosti aktivnega prebivalstva (od 20 do 64 let),
- aktivirati delovno sposobno prebivalstvo in povečati obseg delovne aktivnosti,
- spodbuditi dvig ključnih in poklicnih kompetenc,
- spodbuditi zaposlovanje in še posebej zaposlovanje ranljivih skupin (s poudarkom na mladih ter starejših od 55 let),
- spodbuditi štipendiranje za potrebe regijskega gospodarstva (glej program Gospodarstvo),
- spodbuditi podjetniško miselnost v regiji s poudarkom na mladih (glej tudi program Gospodarstvo).

Aktivnosti ukrepa:

- povečanje števila štipendij (kadrovskih, regijskih),
- razvijanje podpornih storitev za vključevanje ranljivih skupin na trg dela (npr. aktivnosti za spodbujanje učinkovitejšega prehoda mladih na trg dela),

- razvijanje podpore za spodbujanje karierne orientacije za vse skupine delovno sposobnega prebivalstva,
- spodbujanje prilagodljivosti starejše delovne sile sodobnim potrebam trga dela,
- spodbujanje mednarodne aktivnosti delovno aktivnega prebivalstva (kroženje možganov, job-shadowing itd.),
- promoviranje in izvajanje programov mobilnosti,
- spodbujanje podjetnosti (npr. samozaposlovanje, socialno podjetništvo ...) (glej tudi program Gospodarstvo),
- spodbujanje medgeneracijskega sodelovanja s poudarkom na prenosu znanja in usposobljenosti med generacijami (v obe smeri) (npr. s promocijo informacijske pismenosti, s spodbujanjem prenosa znanja in izkušenj med generacijami itd.),
- spodbujanje povezovanja z izobraževalnim sistemom (npr. medpodjetniški centri, vajeništvo in praksa, mojstrstvo, mentorstvo, promocija poklicev),
- spodbujanje pedagoških strategij za dvig kompetenc,
- spodbujanje povečanja informacijske pismenosti in veščin za večjo uporabo IKT.

Ukrep 3 - Ponudba dela

Cilji ukrepa:

- zmanjšati stopnjo brezposelnosti,
- spodbuditi kreiranje novih delovnih mest v regiji,
- spodbuditi prilagodljivost delovnih mest sodobnim potrebam,
- spodbuditi kreiranje in prenos znanja znotraj in med delovnimi organizacijami.

Aktivnosti ukrepa:

- spodbujanje ustvarjanja delovnih mest na novih področjih (zelena in bela delovna mesta) (npr. z izvedbo razvojnih projektov, ki bodo spodbujali oblikovanje novih delovnih mest),
- spodbujanje delodajalcev za prilagajanje obstoječih delovnih mest zahtevam po trajnostnem razvoju,
- osveščanje delodajalcev o vplivu sprememb v starostni strukturi delavcev na delovno okolje,
- spodbujanje delodajalcev za prilagajanje delovnega okolja in usklajevanje potreb delovnega procesa s specifičnimi značilnostmi delovne sile (npr. zagotavljanje stimulativnega delovnega okolja),
- podpora pri izgradnji sistemov upravljanja z znanjem v organizacijah (npr. spodbujanje razvoja upravljanja človeških virov v delovnih organizacijah, prilagajanja delovnih procesov in sistemov novim znanjem itd.).

8.7. Program za širši družbeni razvoj

Cilji programa:

- izboljšati kakovost življenja v regiji,
- ohraniti in izboljšati zdravje prebivalcev regije,
- zagotoviti kakovostne zdravstvene storitve,
- znižati stopnjo revščine in socialno izključenost v regiji,
- promovirati in spodbujati solidarnost,
- povečati dostopnost, kreativnost in raznovrstnost na področju kulture,
- ohraniti in revitalizirati kulturno dediščino v regiji,
- spodbuditi športno-rekreativne aktivnosti in zdrav način življenja vseh družbenih skupin.

Tabela 9.7.: Kazalniki programa za širši družbeni razvoj

CILJ PROGRAMA RRP	KAZALNIKI	VREDNOST V IZHODIŠČNEM LETU	PRIČAKOVANA VREDNOST LETA 2020
Izboljšati kakovost življenja v regiji	Naravni prirast (vir: SURS)	0,2	0,4
	Selitveni prirast (vir: SURS)	-1,2	1,0
Ohraniti in izboljšati zdravje prebivalcev regije	Odstotek bolniškega staleža (vir: Nacionalni inštitut za javno zdravje)	4,1	4,1
	Število izgubljenih koledarskih dni na zaposlenega zaradi bolniškega staleža (vir: Nacionalni inštitut za javno zdravje)	18,2	16,0
Zagotoviti kakovostne zdravstvene storitve	Število bolnišničnih postelj (vir: Nacionalni inštitut za javno zdravje)	712	740
	Število zdravnikov na 1000 prebivalcev (vir: Nacionalni inštitut za javno zdravje)	1,3	2,0
	Število zobozdravnikov na 1000 prebivalcev (vir: Nacionalni inštitut za javno zdravje)	0,6	0,6
	Število medicinskih sester na 1000 prebivalcev (vir: Nacionalni inštitut za javno zdravje)	4,6	6,0
	Število babic na 100.000 prebivalcev (vir: Nacionalni inštitut za javno zdravje)	22,9	22,9
Znižati stopnjo revščine in socialno izključenost v regiji	Delež upravičencev do socialne pomoči (vir: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti)	0,0216	0,019
	Delež otrok med upravičenci do socialne pomoči (vir: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti)	0,192	0,150
Promovirati in spodbujati solidarnost	Partnerstva in programi solidarnosti in prostovoljstva		Opis stanja
Spodbuditi dostopnost, kreativnost in raznovrstnost na kulturnem področju	Število delujočih društev na področju kulture (vir: BOREO)	213	240

Ohraniti in revitalizirati kulturno dediščino v regiji	Število muzejev in razstavišča na 10.000 prebivalcev (vir: SURS)	0,4	0,6
	Obiskovalci razstav in muzejev, muzejskih zbirk, galerij in likovnih razstavišč (vir: SURS)	223.628	270.000
Spodbuditi športno-rekreativne aktivnosti in zdrav način življenja vseh družbenih skupin	Javna sredstva za športno infrastrukturo na prebivalca (vir: Zavod RS za šport Planica)	25,7 EUR/prebivalca	25,7 EUR/prebivalca
	Programi športno-rekreativnih aktivnosti	Opis stanja	

Program za širši družbeni razvoj sestavljajo trije ukrepi: (1) socialna vključenost in enake možnosti, (2) ohranjanje in izboljšanje zdravja prebivalcev Primorsko-notranjske regije in (3) kultura in kulturna dediščina.

Ukrep 1 - Socialna vključenost in enake možnosti

Cilji ukrepa:

- izboljšati kakovost življenja v regiji,
- zmanjšati tveganja revščine regijskega prebivalstva,
- izboljšati socialni in finančni položaj socialno ranljivih družbenih skupin v regiji,
- preprečiti diskriminacijo ranljivih skupin,
- povečati dostopnost regijskih javnih objektov in površin za ljudi s posebnimi potrebami,
- povečati družbeno povezanost (kohezijo) in socialno vključenost vseh skupin prebivalstva,
- promovirati in spodbujati prostovoljstvo.

Aktivnosti ukrepa:

- promoviranje in izvajanje aktivnega vključevanja ranljivih socialnih skupin v družbo in na trg dela (npr. ustanavljanje invalidskih podjetij, spodbujanje sezonskega zaposlovanja),
- spodbujanje aktivnega staranja in aktivnega vključevanja starejših v vse sfere družbenega življenja (npr. z zagotavljanjem osebne in premoženjske varnosti, spodbuda aktivnostim za izboljšanje socialnega položaja prebivalstva na podeželju, prilagodljivost obstoječe ponudbe in programov potrebam in zmogljivostim starejših),
- spodbujanje medgeneracijske solidarnosti in sodelovanja (promocijske aktivnosti, vzgojno-izobraževalne aktivnosti, izvajanje programov medgeneracijskega sodelovanja in sosedskega druženja, ustanavljanje medgeneracijskih centrov),
- izvajanje projektov, ki preprečujejo diskriminacijo in omogočajo integracijo predstavnikov različnih ranljivih skupin v družbo,
- spodbujanje investicij za povečevanje dostopnosti ljudi s posebnimi potrebami,
- ohranjanje obstoječih in razvoj novih socialnih storitev (npr. ustanavljanje centrov za zmanjševanje odvisnosti od drog, zagotavljanje mrež za žrtve nasilja, dolgotrajna oskrba),
- spodbujanje socialnih inovacij (promocijske aktivnosti, vzgojno-izobraževalne aktivnosti),
- spodbujanje prostovoljnega dela (promocijske aktivnosti, aktivnosti za povezovanje različnih razvojnih akterjev v partnerstva za prostovoljno delo, vzgojno-izobraževalne aktivnosti).

Ukrep 2 - Ohranjanje in izboljšanje zdravja prebivalcev Primorsko-notranjske regije

Cilji ukrepa:

- zagotoviti kakovostne zdravstvene storitve,
- spodbuditi športno-rekreativne aktivnosti in zdrav način življenja vseh družbenih skupin.

Aktivnosti ukrepa:

- spodbujanje oblikovanja in izvajanja preventivnih zdravstvenih programov,
- modernizacija zdravstvenih in socialnih storitev (tudi z uporabo IKT),
- spodbujanje investicij v regijske zdravstvene in socialnovarstvene organizacije,
- povečanje dostopnosti do kakovostnih in učinkovitih zdravstvenih in socialnovarstvenih storitev za vse družbene skupine,
- zagotavljanje pogojev za izvajanje različnih športno-rekreativnih aktivnosti in spodbujanje skladnega razvoja vseh segmentov športa (npr. investicije v gradnjo novih oz. obnovo obstoječih objektov za športno dejavnost),
- izvajanje promocijskih aktivnosti za spodbujanje športno-rekreativnih aktivnosti vseh družbenih skupin (npr. organizacija tedna športa, podpora športnih prireditvam, vključevanje športnih aktivnosti v turistično ponudbo).

Ukrep 3 - Kultura in kulturna dediščina

Cilji ukrepa:

- spodbuditi dostopnost, kreativnost in raznovrstnost na kulturnem področju,
- spodbuditi aktivnosti za ohranjanje in revitalizacijo kulturne dediščine.

Aktivnosti ukrepa:

- zagotavljanje dostopnosti kulturnih objektov in površin, namenjenih kulturnim prireditvam za vse družbene skupine (z upoštevanjem značilnosti ljudi s posebnimi potrebami),
- spodbujanje oblikovanja kreativnih in raznolikih kulturnih projektov (priprava in izvajanje projektov na področju kulture, povezovanje obstoječih kulturnih prireditev v regiji),
- spodbujanje medkulturnega povezovanja,
- spodbujanje povezovanja kulture in gospodarstva (npr. sponzorstva, uporaba kulturnih objektov za gospodarske namene in obratno),
- vzpostavljanje in spodbujanje delovanja kulturnih poti, mrež in drugih oblik interpretacije, popularizacije in prezentacije kulturne dediščine,
- ohranjanje in razvoj kulturne dediščine ter njeno povezovanje s sodobnim življenjem in ustvarjanjem (vključevanje kulturnih aktivnosti v turistično dejavnost, priprava in izvajanje projektov za ohranjanje in razvoj kulturne dediščine),
- spodbujanje oblikovanja partnerstev pri razvoju regijske kulture in kulturne dediščine (npr. oblikovanje javno-zasebnih partnerstev pri investicijah v objekte kulturne dediščine),
- spodbujanje investicij v objekte kulturne dediščine,
- spodbujanje revitalizacije kulturne dediščine (»oživitev« obnovljenih objektov kulturne dediščine, oblikovanje in dodajanje novih vsebin),
- promocijske in vzgojno-izobraževalne aktivnosti za razvijanje ozaveščenosti javnosti o pomenu in vrednotah kulture in kulturne dediščine.

8.8. Program za podeželje

Cilji programa:

- spodbujati trajnostni razvoj podeželja, ki temelji na razvoju endogenih lokalnih potencialih,
- spodbujati povečanje produktivnosti za večjo lokalno samooskrbo,
- spodbujati učinkovitejšo tržno organiziranost in prepoznavnost kakovostne lokalne ponudbe.

Tabela 9.8.: Kazalniki programa za podeželje

CILJ PROGRAMA RRP	KAZALNIKI	VREDNOST V IZHODIŠČNEM LETU	PRIČAKOVANA VREDNOST LETA 2020
Ohranjati trajnostno kmetijstvo	Št. kmetij vključenih v sheme kakovosti (Vir: ARSKTRP)	157	230
	Površina vseh kmetijskih zemljišč v uporabi-ha (Vir: ARSKTRP)	18.633	20.000
	Število kmetijskih gospodarstev (Vir: SURS)	2.881	3.025
	Št. kmetij, ki redijo pašno živino (Vir: ARSKTRP)	360	400
	Starostna struktura nosilcev kmetijskih gospodarstev (Vir: SURS)	Povprečna starost 61 let	Povprečna starost 57 let
	Splošna izobrazbena struktura nosilcev kmetijskih gospodarstev (Vir: SURS)	37,8 % s srednjo, višjo in visoko splošno izobrazbo	50,0 % s srednjo, višjo in visoko splošno izobrazbo
Celostni razvoj podeželja	Število na novo registriranih dopolnilnih dejavnosti na kmetiji (Vir: AJPES)	171 (leto 2014)	200

Program za podeželje je opredeljen z dvema ukrepoma: (1) ohranjanje trajnostnega kmetijstva in (2) celostni razvoj podeželja.

Ukrep 1 – Ohranjanje trajnostnega kmetijstva

Cilji ukrepa:

- spodbuditi preusmeritve kmetijskih gospodarstev v ekološko kmetovanje,
- izboljšati starostno strukturo nosilcev kmetijskih gospodarstev,
- povečati delež lokalne samooskrbe,
- spodbuditi skupno trženje produktov na podeželju,
- spodbuditi skrb za ohranitev avtohtonih tradicionalnih poljedelskih sort,
- spodbuditi ohranjanje kulturne krajine na podeželju, biotske raznovrstnosti, varovanje virov pitne vode,
- prilagajanje na podnebne spremembe.

Aktivnosti ukrepa:

- informiranje in ozaveščanje o pomenu ekološkega kmetovanja in dodane vrednosti tovrstnega kmetovanja,
- vzgoja, izobraževanje in promocija kmetijstva med mladimi,

- dodatno izobraževanje in usposabljanje mladih kmetov,
- povečanje deleža lokalne samooskrbe s povečanjem obsega kakovostne in varne kmetijske pridelave oz. predelave (povezovanje in združevanje lokalnih ponudnikov in skupen nastop na trgu; vzpostavitev skupnih predelovalnih objektov ter usposabljanje proizvajalcev za različne vrste predelave),
- izvajanje načela kratkih verig v javnem in zasebnem sektorju,
- krepitev promocije in trženje podeželskih produktov pod skupno znamko Zeleni kras,
- razvoj novih tržnih poti za različne programe (turizem, kultura, kulturna dediščina,...),
- povezovanje lokalnih ponudnikov za povečevanje konkurenčne sposobnosti,
- vzpostavitev stalne banke avtohtonih oz. tradicionalnih semen, promocija avtohtonih sort,
- ozaveščanje o pomenu ohranjene kulturne krajine in biotske raznovrstnosti ter vključevanje v turistične produkte,
- ozaveščanje o pomenu varovanja vodnih virov,
- prilagajanje proizvodnje podnebnim spremembam (namakalni sistemi, zaščita proti toči, prilagajanje setvenih kultur).

Ukrep 2 – Celostni razvoj podeželja

Cilji ukrepa:

- spodbuditi diverzifikacijo, ustanavljanje in razvoj malih podjetij ter ustvarjanje novih delovnih mest,
- spodbuditi razvoj nove ponudbe na podeželju, ki temelji na endogenih lokalnih potencialih,
- spodbuditi povezovanje kmetijstva in storitvenih dejavnosti,
- povečati dostopnost in kakovost IKT na podeželju,
- ohranjati podeželsko dediščino,
- spodbuditi medgeneracijsko povezovanje in prenos znanja,
- ohranjati poseljenost in identiteto podeželja.

Aktivnosti ukrepa:

- informiranje in izobraževanje o različnih možnostih podjetništva in različnih virih zaslužka na podeželju,
- energetsko izkoriščanje naravnih virov (sonce, les,...),
- spodbujanje razvoja raznovrstne turistične dejavnosti na kmetiji (prenočišča, kulinarika, zeliščarstvo, izdelovanje spominkov, žganjekuha, sušenje sadja, izposoja koles, lokalno vodenje, ...),
- spodbujanje sodelovanja na področju diverzifikacije dejavnosti v zvezi z zdravstvenim varstvom, socialnim vključevanjem, izobraževanjem,...
- razvoj novih integriranih kmetijsko-turističnih produktov in novih tržnih poti,
- usposabljanje in izobraževanje za uporabo IKT tehnologij,
- ohranjanje in prenos znanj tradicionalnih obrti in opravil ter drugih načinov in oblik interpretacije podeželske dediščine,
- prenos znanja in sodelovanje med generacijami, medgeneracijski centri,
- širitev socialnega podjetništva na podeželju (npr. lokalna samooskrba, varstvo starostnikov,...).

9. SKUPNA FINANČNA OCENA VREDNOSTI RRP PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE ZA OBDOBJE 2014-2020

Grobo oceno finančne vrednosti izraženih razvojnih potreb Primorsko-notranjske regije v obdobju 2014-2020 smo ocenili na ravni prejetih projektnih predlogov. Podrobnejši pregled projektov je dostopen v poglavju 12. Celotna vrednost znaša dobrih 245 mio EUR, pri čemer so zajeti projekti lokalnega in regionalnega pomena, prav tako so vključeni tudi nekateri predlogi čezmejnih projektov. Hkrati pa ta vrednost ne zajema vrednosti državnih projektov, sektorskih projektov ter regijskih projektov nacionalnega pomena.

Tabela 9.9.: Finančna ocena vrednosti RRP PNR

Področje	Celotna vrednost projekta (v EUR)	Lastna sredstva (v EUR)	Drugi viri (v EUR)
Gospodarstvo	23.841.240,00	3.083.110,00	20.758.130,00
Turizem	57.385.400,00	4.501.275,00	52.748.925,00
Človeški viri	3.926.606,75	399.911,25	3.358.495,50
Širši družbeni razvoj	67.162.331,77	7.590.288,41	59.572.043,36
Podeželje	5.692.500,00	808.900,00	4.883.600,00
Infrastruktura	49.829.248,00	8.056.619,07	41.772.628,93
Okolje in upravljanje z viri	37.762.000,00	5.555.250,00	32.206.750,00
SKUPAJ	245.599.326,52	29.995.353,73	215.300.572,79

Podatki, razvidni iz tabele 9.9. kažejo na šibko investicijsko sposobnost regijskih predlagateljev projektov, saj so sposobno iz lastnih sredstev zagotavljati dobrih 12 % celotne vrednosti projektov. Večina predlagateljev projektov je pri izvedbi svojih projektov močno odvisna od zunanjih virov, bodisi državnega proračuna bodisi evropskega proračuna.

Nadalje, glede na podatke iz ocene stanja, se v Primorsko-notranjski regiji kaže močna potreba po krepitvi posameznih gospodarskih sektorjev kot je npr. lesarstvo ter posameznih interesnih področij kot je npr. razvoj človeških virov. Ne glede na navedeno, pa v regiji nismo zmogli spodbuditi primerne razvojnega potenciala in partnerstev za razvoj teh področij, posledično je v strukturi predloženih projektnih predlogov občutiti tudi manko na teh področjih. Navedene omejitve je treba upoštevati tudi pri načrtovanju nadaljnjih aktivnosti v regiji.

10. OPREDELITEV IZVAJANJA RRP TER ORGANIZIRANOST SISTEMA SPREMLJANJA IN VREDNOTENJA RRP

Izvajanje RRP: v skladu z določili ZSRR-2A se RRP uresničuje z dogovorom o razvoju regije, ki bo pripravljen za štiriletno obdobje. Dogovor o razvoju regije bo vseboval:

- povzetek RRP s predstavitvijo razvojnih specializacij regije, strateških razvojnih ciljev regije ter prioritet in ukrepov;
- seznam projektov, razvrščenih po prioriteti s podatki o nosilcih, imenih projektov ter finančno oceno posameznih projektov in zbirnika po virih sredstev;
- seznam rezervnih projektov, razvrščenih po prioriteti s podatki o nosilcih, imenih projektov ter finančno oceno posameznih projektov in zbirnika po virih sredstev;
- opis meril za izbor in postopka izbora regijskih projektov;
- razvrstitev sektorskih projektov po prioriteti z utemeljitvijo;
- podrobno predstavitev posameznih projektov.

Načrt priprave dogovora bo predvidoma vodila RRA Notranjsko-kraške regije, d.o.o. Ob tem pa bodo projekti realizirani tudi s pomočjo različnih finančnih virov kot npr.:

- sredstva OP;
- sredstva Programa razvoja podeželja 2014–2020 ter sredstva Operativnega programa za razvoj slovenskega ribiškega in ribogojnega sektorja 2014–2020 bodo v večinskem deležu sofinancirali projekte zasebne narave, ki bodo pripevali tudi k izboljšanju gospodarskega stanja v regiji (npr.: projekti kmetijskih gospodarstev, živilsko - predelovalnih podjetij, zasebnih ribogojnic). Na tem mestu velja izpostaviti tudi ukrep LEADER, katerega sredstva bodo razdeljena preko pravil mehanizma CLLD tako za projekte nosilcev iz javnega sektorja, kot tudi zasebnega sektorja;
- Operativni program za izvajanje Evropskega sklada za pomorstvo in ribištvo 2014-2020 (za projekte ribogojnic);
- čezmejni programi evropskega teritorialnega sodelovanja (Slovenija–Italija, Slovenija–Hrvaška in Slovenija–Avstrija);
- ostali programi evropskega teritorialnega sodelovanja (program Mediteran, Jadransko-jonski program, program Podonavje, program Srednja Evropa, program INTERREG);
- ostali programi kot so Obzorje 2020, COSME, Erasmus+, LIFE, EIB, Ambient Assisted Living Joint Programme (AAL), Consumer Programme, Creative Europe (Culture, MEDIA and MEDIA + MSP), Europe for Citizens, Health for Growth Programme, JASMINE, JEREMIE, JESSICA, JASPERS, Environment and Climate Action, Rights and Citizenship, ipd.

Spremljanje RRP: Za spremljanje izvajanja RRP je odgovoren RSR PNR, ki bo sprejemal letna in končno poročilo o izvajanju RRP PNR. Poročila bo pripravila RRA Notranjsko-kraške regije, d.o.o. Letno poročilo bo predloženo MGRT najkasneje v treh mesecih po koncu koledarskega leta, končno poročilo pa v šestih mesecih po poteku programskega obdobja.

Letna in končno poročilo o izvajanju RRP bodo vključevala:

- kratek prikaz sprememb, ki so pomembne za izvajanje RRP ter njihov vpliv na doseganje ciljev RRP;
- napredek pri doseganju kvantificiranih ciljev z uporabo fizičnih in finančnih kazalnikov;
- dosežene učinke po izvedbi posameznih ukrepov in projektov;
- povzetek pomembnih težav pri izvajanju RRP in sprejete ukrepe za njihovo odpravo.

Vrednotenje RRP: vrednotenje bo izvajala RRA Notranjsko-kraške regije, d.o.o. samostojno oz. z zagotavljanjem neodvisnih izvajalcev vrednotenja za posamezne vsebine ali celoten program. Proces vrednotenja bo vključeval periodično oceno uresničevanja projektov in bo temeljil na sodelovanju med RRA Notranjsko-kraške regije, d.o.o. ter RSR PRN z odbori. Način organiziranja in kriteriji vrednotenja bodo sledili navodilom in smernicam MGRT ter resornih ministrstev.

11. OPREDELITEV SISTEMA INFORMIRANJA IN OBVEŠČANJA JAVNOSTI O NAČRTOVANJU IN IZVAJANJU RRP

Sodelovanje javnosti v pripravi RRP krepi usposobljenost in pripravljenost sodelujočih za soustvarjanje skupnih razvojnih ciljev, programov in ukrepov, s tem pa tudi povečuje soodgovornost za njihovo izvajanje. Sodelovanje predstavnikov različnih področij, zanimanj in območij prispeva k uravnoteženim razvojnim usmeritvam, saj omogoča zadovoljitev interesov večjega števila ljudi, upoštevanje več pogledov, mnenj, izkušenj in znanj. Vključevanje in sodelovanje javnosti zahteva tudi Uredba Komisije Evropske Skupnosti (št. 1159/2000) o ukrepih za informiranje in obveščanje javnosti, ko gre za finančno pomoč državam članicam iz strukturnih skladov in kohezijskega sklada.

Pomen sodelovanja javnosti je tudi v tem, da omogoči predstavitev tistih interesov in idej civilne družbe, ki imajo v postopku strokovne priprave in političnega usklajevanja manj možnosti sodelovanja, njihovo neupoštevanje pa bi lahko ogrozilo uresničljivost razvojnega programa ali njegovega posameznega ukrepa.

11.1. Cilj informiranja in obveščanja javnosti pri pripravi RRP

Cilj informiranja in obveščanja javnosti pri pripravi RRP je:

- povečati seznanjenost javnosti s postopki in cilji priprave RRP ter njegovo vsebino;
- spodbuditi različne segmente javnosti za sodelovanje pri pripravi, v postopku priprave pridobiti pripombe in predloge o gradivu, zagotoviti udeležbo javnosti na javnih predstavitvah in obravnavah ter jim tako omogočiti soustvarjanje razvojnih usmeritev;
- krepiti pripadnost razvojnemu dokumentu ter tako zagotoviti podporo in vključevanje javnosti v pripravo in izvajanje ključnih regijskih projektov;
- spodbujati različne razvojne partnerje in ostale deležnike k medsebojnemu sodelovanju ter oblikovanju skupnih aktivnosti in projektov;
- vzpostaviti koordinirano in transparentno zbiranje projektnih idej in pripravo prednostnih regijskih projektov za izvajanje RRP v programskem obdobju 2014-2020.

V obdobju priprave osnutka RRP PNR smo v pripravo vključevali vse zainteresirane javnosti, tako splošno kot strokovno. Postopek priprave RRP je sicer potekal preko ključnih organov za pripravo RRP, to sta Svet Notranjsko-kraške regije in RRS Notranjsko-kraške regije z odbori. Po njegovi ustanovitvi pa se je v pripravo RRP vključil tudi RSR PNR s svojimi petimi odbori. Člani odborov so predstavniki strokovne javnosti, lokalnih skupnosti, regijskih institucij, razvojnih institucij, izobraževalnih institucij, gospodarstva in nevladnih organizacij.

Pri informiranju najširše javnosti smo uporabljali medije, ki pokrivajo regijo, spletne strani RRA Notranjsko-kraške regije, d.o.o., spletne strani vseh šestih občin v regiji ter spletne strani regijskega stičišča nevladnih organizacij.

Gradiva, ki so nastajala v postopku priprave RRP, so objavljena na spletni strani RRA Notranjsko-kraške regije, d.o.o.: <http://www.rra-nkr.si/podrocja-delovanja/regionalni-razvoj/regionalni-razvojni-program> (2014). Potek priprave RRP smo večkrat predstavili tudi v regionalnih medijih. Tudi po

obravnavi osnutka RRP PNR na RSR PNR in SR PNR bomo tega v celoti objavili na spletnih straneh in hkrati sprožili javno obravnavo za pripombe in dopolnitve, ki jih bo lahko podala najširša javnost.

11.2. Aktivnosti obveščanja in informiranja javnosti pri pripravi izvajanju RRP

Za zagotavljanje partnerskega sodelovanja je tekom priprave in pri izvajanju RRP zagotovljeno obveščanje naslednjih skupin:

- regionalne, območne in lokalne upravne organe in institucije,
- strokovne, razvojne, izobraževalne in raziskovalne institucije,
- gospodarstvo in finančne institucije,
- predstavnike civilne družbe in nevladnih organizacij,
- institucije resornih ministrstev in Vlade Republike Slovenije.

Priprava in izvajanje RRP poteka tudi preko delovnih sestankov, bodisi organiziranih s strani RRA Notranjsko-kraške regije, d.o.o. bodisi na pobudo razvojnih partnerjev.

11.3. Aktivnosti obveščanja in informiranja javnosti pri izvajanju RRP

Komunikacijska sredstva ter način spoštovanja načel partnerstva in enakopravnosti so izbrana glede na vsebino, namen in ciljno skupino, ki sta ji informacija ali povabilo namenjena.

Ključna komunikacijska sredstva bodo:

- spletne strani RRA Notranjsko-kraške regije, d.o.o., občin Primorsko-notranjske regije in regijskega stičišča nevladnih organizacij, kjer bodo objavljene tekoče informacije o poteku izvajanja RRP, relevantnih dogodkih ter vsi pomembni dokumenti in podatki o stikih,
- publikacija s povzetkom RRP PNR v slovenskem jeziku,
- članki in prispevki v različnih medijih (časopisi, radijske in TV postaje ...),
- pisne informacije o ključnih dogodkih, posredovane preko elektronske pošte članom odborov, RSR, SR, lokalnim skupnostim, javnim institucijam, gospodarstvu in nevladnim organizacijam,
- regijski posveti, na katerih bomo predstavili rezultate izvajanja RRP PNR oz. posameznih področij in skušali uskladiti regionalne naloge za naprej, predvidoma enkrat letno.

Enakopravnost, partnersko sodelovanje in zastopanost javnosti, lokalnih skupnosti in raznolikih območij znotraj regije pa se bo še naprej zagotavljalo predvsem:

- z rednimi sejami RSR PNR in odborov,
- s sodelovanjem RRA Notranjsko-kraške regije, d.o.o. v organih regije, tako na sejah SR kot tudi na sejah RSR,
- s sodelovanjem RRA Notranjsko-kraške regije, d.o.o. na regijskih in nacionalnih posvetih, delavnicah in ostalih aktivnostih, organiziranih na pobudo razvojnih partnerjev.

12. PREDSTAVITEV REGIJSKIH PROJEKTOV ZA VKLJUČITEV V RRP PRIMORSKO-NOTRANJSKE REGIJE za obdobje 2014-2020

12.1. Programski projekti

Tabela 12.1.: Pregled programskih projektov, vključenih v RRP PNR

Zap. št.	Naziv projekta	Nosilec projekta v regiji	Kratek povzetek vsebine projekta	Okvirna vrednost celotnega projekta
1	Enotne regijske štipendijske sheme	RRA NKR	Izvajanje in promocija regijskih štipendijskih shem	44.116.390,00
2	Regionalne garancijske sheme	RRA NKR	Oblikovanje in izvajanje regionalnih garancijskih shem	83.000.000,00
3	Sofinanciranje razvojnih projektov za nastajanje novih start-up podjetij in inovativnih proizvodov ter spodbujanje njihove globalne rasti	Združenje inkubatorjev in tehnoloških parkov Slovenije, GIZ	Namen projekta je spodbujanje (1) nastajanja novih srednje tehnoloških in inovativnih storitvenih start-up podjetij ter (2) nastajanje novih inovativnih produktov z globalnim potencialom v že obstoječih srednjih in malih podjetij v slovenskih regijah preko subjektov inovativnega okolja.	17.362.100,00
4	Izvajanje EU iniciative »Lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost« (CLLD)	Lokalne akcijske skupine v regiji (2)	Izvedba projektov v LAS	153.600.000,00
5	Podpora manjšim projektom nevladnim organizacijam	BOREO	Izvedba projektov v NVO	36.100.000,00
6	Podjetno v svet podjetništva	Regionalne agencije (12)	Spodbujanje podjetništva med mladimi visoko izobraženimi brezposelnimi	62.228.271,00
7	Regionalno prostorsko načrtovanje	GIZ RRA	Vzpostavitev mehanizma za prostorsko načrtovanje na regionalni ravni	6.000.000,00
8	Regionalne destinacijske organizacije 2014-2020	RRA NKR	Povezovanje in nadaljnje delovanje RDO	18.000.000,00
9	Razvoj kolesarskih stez v Sloveniji	RRA NKR	Identifikacija, oblikovanje in urejanje kolesarskih tras v regiji	1.440.000,00

12.2. Regijski projekti

Regijski projekti s podrobnejšim opisom so predstavljeni v dokumentu RRP Primorsko-notranjske regije za obdobje 2014-2020 – 2. del, v nadaljevanju pa predstavljamo pregled prejetih projektnih predlogov glede na posamezno interesno področje.

Tabela 12.2.: Pregled prejetih projektnih predlogov, vključenih v RRP PNR

GOSPODARSTVO				
Predlagatelj	Naslov	Celotna vrednost projekta (v EUR)	Lastna sredstva (v EUR)	Drugi viri (v EUR)
Zavod ICP	Mreža poslovnih con Notranjsko Kraške regije	14.000.000,00	1.400.000,00	12.600.000,00
Občina Postojna	Mrežni podjetniški inkubator Primorsko-notranjske regije - III. FAZA	1.282.000,00	100.000,00	1.182.000,00
Občina Pivka	Spodbujanje konkurenčnosti gospodarstva in ustvarjanje novih delovnih mest	3.410.000,00	511.500,00	2.898.500,00
Občina Postojna	Regijsko obrtno središče Prestranek	2.649.240,00	696.610,00	1.952.630,00
Občina Bloke	Komunalno opremljanje območij gospodarskih con	2.500.000,00	375.000,00	2.125.000,00
SKUPAJ		23.841.240,00	3.083.110,00	20.758.130,00
TURIZEM				
Predlagatelj	Naslov	Celotna vrednost projekta (v EUR)	Lastna sredstva (v EUR)	Drugi viri (v EUR)
ARS VIVA, Zavod za kulturno integracijo in socializacijo družbenih skupin	Kolesarska mobilnost med Slovenijo in Hrvaško	130.000,00	19.500,00	110.500,00
ARS VIVA, Zavod za kulturno integracijo in socializacijo družbenih skupin	Turizem za vse	170.000,00	8.500,00	144.500,00
SGLŠ	Mladinski športni turizem	6.640.000,00	664.000,00	5.976.000,00
Špela Marinčič	Penzion z didaktično vsebino v logarskem objektu (Javorniki)	500.000,00	150.000,00	350.000,00
Občina Ilirska Bistrica	Infocenter snežniških gozdov	1.500.000,00	150.000,00	1.350.000,00
Občina Postojna	Stičišče turistične regije Zeleni kras	10.925.000,00	546.250	10.378.750,00
Občina Postojna	Središče Unica - edinstvena	5.522.000,00	276.100,00	5.245.900,00
Občina Postojna	Središče podeželskega turizma	1.000.000,00	50.000	950.000,00
LAS DRPSN	Turistične vasi Zelenega krasa	2.310.000,00	115.500,00	2.194.500,00

Zasebni zavod Marof	Ekološki turistični center Marof ob Cerkniškem jezeru	1.682.500,00	252.375,00	1.430.125,00
Občina Loška dolina	Nakup večsedežnega vozila za invalide	70.000,00	15.000,00	55.000,00
Občina Loška dolina	Izgradnja vstopne točke	55.000,00	12.000,00	43.000,00
Občina Loška dolina	Izgradnja parkirišča za razvoj turizma v Starem trgu	145.000,00	55.000,00	90.000,00
Občina Ilirska Bistrica	Turistično območje jezera Mola	14.053.900,00	507.900,00	13.546.000,00
Občina Pivka	Turistična infrastruktura na območju Pivških presihajočih jezer	4.723.000,00	708.450,00	4.014.550,00
Občina Pivka	Ureditev turistično-izobraževalnih točk	3.560.000,00	534.000,00	3.026.000,00
RRA Notranjsko-kraške regije, d.o.o.	Promocija in izobraževanje za večjo prepoznavnost destinacije Zeleni kras	600.000,00	90.000,00	510.000,00
Park vojaške zgodovine Pivka	Revitalizacija vojaško-zgodovinske dediščine Zelenega krasa	1.595.000,00	0,00	1.595.000,00
Notranjski regijski park	Kamp in eko naselje »Bobri«	338.000,00	50.700,00	287.300,00
Notranjski regijski park	Turistična infrastruktura na območju notranjskega parka	1.808.000,00	287.300,00	1.402.500,00
Notranjski regijski park	Vstopna točka Unec - Bloška polica	58.000,00	8.700,00	49.300,00
SKUPAJ		57.385.400,00	4.501.275,00	52.748.925,00
ČLOVEŠKI VIRI				
Predlagatelj	Naslov	Celotna vrednost projekta (v EUR)	Lastna sredstva (v EUR)	Drugi viri (v EUR)
Šolski center Postojna, Višja strokovna šola	Karierni center v Primorsko-notranjski regiji	248.075,00	37.211,25	210.863,75
ARS VIVA, Zavod za kulturno integracijo in socializacijo družbenih skupin	Aktiviranje težje zaposljivih in invalidov v družbeno okolje – socialno podjetništvo	200.000,00	8.000,00	192.000,00
ARS VIVA, Zavod za kulturno integracijo in socializacijo družbenih skupin	Čezmejni laboratorij za razvoj človeških virov	70.000,00	14.000,00	64.000,00
Zavod Znanje Postojna	Center vseživljenjskega učenja - CVŽU	477.891,85	0,00	477.891,85
CSD Ilirska Bistrica	Karierno središče za vse dalj časa nezaposlene osebe	137.639,90	0,00	137.639,90

Zavod Znanje Postojna	Projektno učenje za mlajše odrasle - PUM	300.000,00	0,00	300.000,00
ŠC Postojna	Medpodjetniški izobraževalni center	2.138.000,00	320.700,00	1.817.300,00
Mladinski svet Slovenije	Delo mladim, znanje gospodarstvu	355.000,00	20.000,00	158.800,00
SKUPAJ		3.926.606,75	399.911,25	3.358.495,50
ŠIŠRI DRUŽBENI RAZVOJ				
Predlagatelj	Naslov	Celotna vrednost projekta (v EUR)	Lastna sredstva (v EUR)	Drugi viri (v EUR)
Zavod ORON	Primorsko-notranjska TV mreža	324.000,00	48.600,00	275.400,00
ARS VIVA, Zavod za kulturno integracijo in socializacijo družbenih skupin	Teater za vse	120.000,00	15.000,00	105.000,00
Društvo Univerza za tretje življenjsko obdobje	Raziskovalne naloge s področja naravne in kulturne dediščine za izboljšanje turistične ponudbe Zelenega krasa	252.400,00	37.860,00	214.540,00
CSD Ilirska Bistrica	Bivalne enote za deložirane družine	189.231,60	63.077,20	126.154,40
Zavod Znanje Postojna	Centri medgeneracijskega učenja Zeleni kras	2.216.980,00	156.450,00	2.060.530,00
Društva POT Ilirska Bistrica	Dnevni center za zasvojene z nedovoljenimi drogami	284.000,00	0,00	284.000,00
CSD Ilirska Bistrica	Dnevni center za odvisnike od alkohola, ki niso zdravljeni	79.969,96	0,00	79.969,96
CSD Ilirska Bistrica	Družinski centri za otroke in mladostnike	169.740	0,00	169.740,00
CSD Ilirska Bistrica	Podporni program PREVOZI	429.000,00	0,00	429.000,00
CSD Ilirska Bistrica	Socialna aktivacija	137.270,31	0,00	137.270,31
CSD Ilirska Bistrica	Zavetišča za brezdomce	153.939,90	43.001,21	110.938,69
CSD Postojna	Vzpostavitev uporabnikom prijaznega sistema informiranja in svetovanja o izboljšanju bivalnega okolja za starejše prebivalce v Notranjsko - kraški regiji	81.000,00	8.000,00	73.000,00
Zavod Pajn	Hiša izročila - tradicionalna znanja za prihodnje generacije	1.187.000,00	178.050,00	1.008.950,00
RRA Notranjsko-kraške regije, d.o.o.	Ohranimo in oživimo kulturno dediščino	370.000,00	55.500,00	314.500,00

MCP	Nevladne organizacije Primorsko-notranjske regije: povezovalac in pospeševalec trajnostnega razvoja Zelenega krasa	825.000,00	0,00	825.000,00
BOREO	Kulturna mreža Notranjsko-kraške regije	2.487.000,00	0,00	2.487.000,00
BOREO	Gradimo skupnosti	7.937.000	100.000	7.837.000
Hedvika Turk	Mavrična hiša	621.000,00	0,00	621.000,00
Občina Ilirska Bistrica	Izgradnja telovadnice pri OŠ Dragotina Ketteja	3.617.300,00	1.097.050,00	2.520.250,00
Občina Pivka	Izboljšanje kakovosti življenja prebivalcev na podeželju	5.200.000,00	780.000,00	4.420.000,00
Klub vodnikov reševalnih psov	Ruševinska vas	7.400.000,00	0,00	7.400.000,00
Zavod Pantea	Center trajnostnega razvoja in socialne inovativnosti	2.700.500,00	300.000,00	2.400.500,00
Občina Cerknica	Obnova Kravanjeve hiše s prizidkom za muzejsko dejavnost	1.880.000,00	450.000,00	1.430.000,00
Občina Cerknica	Odkup in obnova Urbanovega tabora in kašče	2.015.000,00	520.000,00	1.495.000,00
Dom upokojencev Postojna	Prenova in nadomestna gradnja Doma upokojencev Postojna	7.210.000,00	1.442.000,00	5.768.000,00
Dom starejših občanov Ilirska Bistrica	Modernizacija zastarelega bivalnega standarda v Domu starejših občanov Ilirska Bistrica - deinstitutionalizacija	2.250.000,00	562.500,00	1.687.500,00
Dom starejših občanov Ilirska Bistrica	Oblikovanje sodobne enote za posebne oblike varstva v okviru Doma starejših občanov Ilirska Bistrica - deinstitutionalizacija	2.500.000,00	625.000,00	1.875.000,00
Prostovoljno gasilsko društvo Slavina	Obnova in dozidava Gasilskega doma	300.000,00	10.000,00	290.000,00
Občina Postojna	Regijski center zdravja, zaščite in urgentnega reševanja	4.220.000,00	42.950	4.177.050,00
Občina Postojna	Energetsko varčni vrtec Postojna	4.455.000,00	222.750	4.232.250,00
Občina Bloke	Dom za starejše občane	3.000.000,00	450.000,00	2.550.000,00
Občina Bloke	Kulturno poslovni center	1.000.000,00	150.000,00	850.000,00
Občina Bloke	Vrtec na Blokah	950.000,00	142.500,00	807.500,00
Občina Bloke	Prostori za medgeneracijsko druženje	600.000,00	90.000,00	510.000,00

SKUPAJ		67.162.331,77	7.590.288,41	59.572.043,36
PODEŽELJA				
Predlagatelj	Naslov	Celotna vrednost projekta (v EUR)	Lastna sredstva (v EUR)	Drugi viri (v EUR)
Društvo Modro nebo	Pilotni nasadi sadja in vrtnin	260.000,00	0,00	260.000,00
RRA Notranjsko-kraške regije, d.o.o.	Zelena nit	425.000,00	403.750,00	21.250,00
Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije	Ekstenzivna pašna živinoreja kot orodje za varovanje kulturne krajine in biotske raznovrstnosti ter vir visokovrednih prehranskih izdelkov	1.550.000,00	0,00	1.550.000,00
Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije	Lokalna oskrba s kmetijskimi izdelki in pridelki	400.000,00	0,00	400.000,00
RRA Notranjsko-kraške regije, d.o.o.	Izobraževanje za razvoj podeželja	356.500,00	0,00	356.500,00
Občina Pivka	Spodbujanje komunikacije, druženja in sodelovanja prebivalcev na podeželskih območjih	2.508.000,00	376.200,00	2.131.800,00
Notrajski regijski park	Intepretacijski kozolec sadjarstva s stiskalnico in sušilnico sadja	193.000,00	28.950,00	164.050,00
SKUPAJ		5.692.500,00	808.900,00	4.883.600,00
INFRASTRUKTURA				
Predlagatelj	Naslov	Celotna vrednost projekta (v EUR)	Lastna sredstva (v EUR)	Drugi viri (v EUR)
Občina Bloke	Obnova prometnega omrežja - lokalne ceste	1.000.000,00	120.000,00	880.000,00
Občina Bloke	Obnova prometnega omrežja – javne poti	1.000.000,00	120.000,00	880.000,00
Občina Bloke	Izgradnja omrežja za dostop do široko pasovnega interneta	2.500.000,00	375.000,00	2.125.000,00
Občina Ilirska Bistrica	Vodovod Veliko Brdo-Jelšane	1.861.324,00	283.854,90	1.577.469,10
Občina Ilirska Bistrica	Kanalizacija Vrbovo Vrbica-1. faza	1.973.701,00	386.906,02	1.586.794,98
Občina Ilirska Bistrica	Kanalizacija in čistilna naprava Podgrad-2. faza	1.280.343,00	220.289,54	1.060.053,46
Občina Ilirska Bistrica	Sanacija odlagališča Jelšane	788.000,00	235.905,00	552.095,00
Občina Ilirska Bistrica	Sortirnica odpadkov Ilirska Bistrica	2.180.000,00	662.000	1.518.000,00

Občina Ilirska Bistrica	Ureditev kanalizacije Ilirska Bistrica in bližnjih aglomeracij	5.582.580,00	937.413,61	4.645.166,39
Društvo ljubiteljev Križne jame	Čiščenje jamskih objektov v Primorsko-notranjski regiji	228.300,00	0,00	228.300,00
Občina Pivka	Spodbujanje trajnostne in učinkovite rabe energije	4.860.000,00	729.000	4.131.000,00
Občina Pivka	Celovita ureditev infrastrukture	25.660.000	3.849.000	21.811.000,00
RRA Notranjsko-kraške regije, d.o.o.	Za večjo trajnostno mobilnost Zelenega krasa	915.000,00	137.250,00	777.750,00
SKUPAJ		49.829.248,00	8.056.619,07	41.772.628,93
OKOLJE IN UPRAVLJANJE Z VIRI				
Predlagatelj	Naslov	Celotna vrednost projekta (v EUR)	Lastna sredstva (v EUR)	Drugi viri (v EUR)
VITRA Center za uravnotežen razvoj Cerknica	Energetska učinkovitost v Primorsko-notranjski regiji	255.000,00	0,00	255.000,00
Društvo ljubiteljev Križne jame	Ohranjanje kraške kulturne krajine in razvoj trajnostnega turizma	88.000,00	8.800,00	79.200,00
Občina Postojna	Sanacija in rekultivacija zaprtega odlagališča nenevarnih odpadkov Stara vas, nadgradnja zbirnega centra za ločeno zbiranje odpadkov ter izgradnja interaktivne učne poti "Ponovna uporaba odpadkov"	1.280.000,00	180.000,00	1.100.000,00
Občina Bloke	Okoljska infrastruktura Volčje Veliki Vrh	800.000,00	120.000,00	680.000,00
Občina Bloke	Vodooskrba v občini Bloke	1.000.000,00	150.000,00	850.000,00
Občina Bloke	Bloško jezero	1.000.000,00	150.000,00	850.000,00
IZRK	Celostna strategija vodooskrbe v Notranjsko-kraški regiji	1.725.000,00	86.250,00	1.638.750,00
OBČINA POSTOJNA	Nanoščica od izvira do izliva	11.608.000,00	1.741.200,00	9.866.800,00
Občina Loška dolina	Gradnja omrežja komunalne infrastrukture Pudob	4.565.000,00	900.000,00	3.665.000,00
Občina Loška dolina	Vodooskrba v Babnem polju	415.000,00	75.000,00	340.000,00
ZRSVN	Ohranimo in predstavimo kras	8.576.000,00	2.144.000,00	6.432.000,00

Občina Ilirska Bistrica	Revitalizacija in energetska izraba obstoječih pregrad na porečju reke Reke	6.450.000,00	0,00	6.450.000,00
SKUPAJ		37.762.000,00	5.555.250,00	32.206.750,00
SKUPNA VREDNOST RRP		245.599.326,52	29.995.353,73	215.300.572,79